

पठकू अंक

२०२३-२४

पालवी..

के.जी.कला व वाणिज्य (यन्त्र) महाविद्यालय, अहमदनगर

के.जी.कैंपस, किंज रोड, अहमदनगर, फोन नं. ०२४९-२३२६९६०

पालटी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

श्री केशरचंद गुलाबचंद मुनोत नेवासकर सार्वजनिक ट्रस्ट संचालित
के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय
अहमदनगर

An ISO 9001:2015 College

पालटी

* षष्ठ्म् वार्षिक अंक *

सन २०२३-२४

* संपादक *

डॉ.स्वाती मुनोत
(परिसर संचालक)

श्री.किशोरजी मुनोत

* कार्यकारी संपादक *

प्रा.डॉ.वर्षा कीर्तने

संपादक मंडळ

प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी

प्रा.सीमा मुनोत

प्रा.स्नेहल बोरावके

श्री.संतोष मुनोत

प्रा.प्रशांत खोपटीकर

पालती

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

वार्षिक नियतकालिक २०२३-२४

दि प्रेस रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक्स नियम,
८ प्रमाणे आवश्यक माहिती

प्रकाशन स्थळ	: श्री केशरचंद गुलाबचंद मुनोत नेवासकर सार्वजनिक ट्रस्ट संचलित के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय, अहमदनगर
प्रकाशन काळ	: वार्षिक
प्रकाशक व संपादक : डॉ.स्वाती मुनोत (परिसर संचालक)	
	श्री.किशोरजी मुनोत (विश्वरत्त संचालक)
	के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय, अहमदनगर
कार्यकारी संपादक	: प्रा.डॉ.वर्षा कीर्तने
राष्ट्रीयत्व	: भारतीय
मालकी	: श्री केशरचंद गुलाबचंद मुनोत नेवासकर सार्वजनिक ट्रस्ट संचलित के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय, अहमदनगर
मुद्रक	: जय शंकर डि.टी.पी.वर्क अँड स्टेशनरीज् हातमपुरा, कलेक्टर ऑफिस रोड, अहमदनगर मो.९२७०३५१००४
मुख पृष्ठ	: प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी

सदूःअंकात व्यक्त व्यवस्था इत्तेज्या लाहित्यातीन महाराष्ट्री संपादक महाल व
प्रकाशक सहमत असारीलव असे नाही।
आम्ही डॉ.स्वाती मुनोत व श्री.किशोर मुनोत असे आहिस कलाते की,
वर दिसेली माहिती आमध्या भाष्यातीप्रभागे घरोवर आहे।

पालती

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

श्री केशरचंद गुलाबचंद मुनोत नेवासकर सार्वजनिक ट्रस्ट संचालित

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

फोर्ट रोड, एल.आय.सी.ऑफिसजवल, अहमदनगर

-: विष्वरूप / संचालक समिति :-

श्री.हस्तीमल चांदमल मुनोत	अध्यक्ष
श्री.लालचंद चंदनमल मुनोत	सेक्रेटरी
श्री.मनसुखलाल चांदमल मुनोत	सदस्य
श्री.मोहन नेमिचंद मुनोत	सदस्य
श्री.प्रकाश धनराज मुनोत	सदस्य
श्री.शरद प्रेमराज मुनोत	सदस्य
श्री.किशोर हस्तीमल मुनोत	सदस्य

-: स्थानिक व्यवस्थापन समिति :-

श्री.हस्तीमल मुनोत	अध्यक्ष
श्री.किशोर मुनोत	सेक्रेटरी
श्री.महेंद्र मुनोत	सदस्य
प्राचार्य खासेराव शितोळे	सदस्य
प्रा.डॉ.वर्षा कीर्तने	सदस्य शिक्षक प्रतिनिधि
प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी	सदस्य शिक्षक प्रतिनिधि
श्री.संतोष मुनोत	सदस्य शिक्षक प्रतिनिधि
डॉ.स्वाती मुनोत	सदस्य सचिव

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

श्री केशरचंद गुलाबचंद मुनोत नेवासकर सार्वजनिक ट्रस्ट संचालित

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

फोर्ट रोड, एल.आय.सी.ऑफिसजवल, अहमदनगर

IQAC COMMITTEE

Dr. Swati Munot	Chairperson
Prin.K.H.Shitole	L.M.C. Member
Mr. Kishor Munot	Trustee Director
Mr. Mohan Barmecha	C.A.
Mr.S.Z.Gandhi	C.A.
Mr. Gautam Munot	Employers Representative
Mr.Rajiv Gurjar	Industrialist
Mr. Sunil Puranik	C.E.O.A.M.C.Bank
Dr.P.A. Khoptikar	Teacher Representative
Dr.V.S.Kirtane	Teacher Representative
Mrs. Komal Gandhi-Shingi	Alumni
Mr.Chetan Shivaji Gaikwad	Student Representative
Prof.Snehal Borawake	Coordinator IQAC

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

श्रद्धांजली.....

या शैक्षणिक वर्षात जे जागतिक कीर्तीचे शास्त्रज्ञ,
कलावंत, साहित्यिक, अर्थतज्ज्ञ, विचारवंत,
धुरंधर राजकारणी, संस्थेवर मनःपूर्वक प्रेम करणारे,
स्नेही, हितचिंतक, महाविद्यालयातील
शिक्षक शिक्षकेतर कर्मचारी, त्यांचे आस्पेष्ट,
विद्यार्थी दिवंगत झाले, अशा
लाखो निष्पाप जीवांना संस्थेच्या वतीने
भावपूर्ण श्रद्धांजली.....

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

संचालक मनोगत

- श्री. किशोर मुनोत -

शिक्षणाचे महत्त्व आमच्या मुनोत परिवाराला नेहमीच जाणवत आलेले आहे. काही कौटुंबिक मुळे मी स्वतः माझे शिक्षण B.Com च्या पुढे मनासारखे पूर्ण करू शकलो नाही. परंतु आमच्या शिक्षणाचे महत्त्व आमच्या मुनोत परिवाराला नेहमीच जाणवत आलेले आहे. काही कौटुंबिक कुटुंबातील प्रत्येक सदस्याला त्यांच्या मनासारखे शिक्षण पूर्ण केले. माझ्या दोन्ही मुलीनी आपापले शिक्षण विदेशामध्ये पूर्ण करून त्या यशस्वी जीवन जगत आहेत श्री. केशरचंद गुलाबचंद मुनोत नेवासकर ट्रस्ट हा समाजातील गरजू विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक साहित्य देणे, शिक्षणाची फी भरणे त्याचबरोबर आरोग्यासाठी मदत करणे इत्यादी कामे सन 1963 पासून करीत आहे परंतु त्याचबरोबर आपणाला आणखी शिक्षण क्षेत्रासाठी काय करता येईल याबाबत मी माझे वडील श्री. हस्तीमलजी मुनोत व माझ्या परिवारातील ज्येष्ठ सदस्यांशी नेहमी चर्चा करीत असे. त्याचाच परिपाक म्हणजे राष्ट्रभाषा शिक्षा मंडळाचे 'पंडित नेहरू हिंदी विद्यालयाच्या व्यवस्थापनात सहभाग. या मंडळाच्या लष्करी जवानांच्या मुरालासाठीच्या पंडित नेहरू हिंदी विद्यालयास माझे आजोबा कै. नेमीचंदजी मुनोत, माझे पिताश्री मा. हस्तीमलजी मुनोत, तत्कालीन सचिव कै. ग.र.बी.डकर व व्ही. ए.ल. अब्द यांच्या प्रयत्नातून कॅन्टोनमेंट ची जागा मिळाली. त्या जागेवर केशरगुलाब परिवाराने वीस लाख रुपये खर्च करून मोठी इमारत बांधून दिली. या संस्थेचे माझे पिताश्री अध्यक्ष व मी सचिव म्हणून कार्यरत आहे. पंडित नेहरू हिंदी विद्यालय है अहमदनगर जिल्ह्यातील एकमेव हिंदी विद्यालय आहे.

वर उल्लेख केल्याप्रमाणे शिक्षणाचे महत्त्व आम्हा सर्वांना पदोपदी जाणवते. समाजातील प्रत्येक स्तरातील व्यक्तीसाठी आपण काय करू शकतो याबाबत आम्ही सतत चर्चा करीत असायचो. या विचारांचे फलित म्हणजे केशर गुलाब विश्वस्त संस्थेमार्फत अहमदनगर मध्ये सुरू केलेले के.जी. कला व वाणिज्य सायंकालीन महाविद्यालय होय. अहमदनगर जिल्ह्यामधील 2007 मध्ये सुरू झालेले व्यवसायिक सायंकालीन अभ्यासक्रमाचे म्हणजे. बी. बी.ए. व बी.सी.ए. व्यवसायिक अभ्यासक्रमाचे सायंकालीन प्रथम व एकमेव महाविद्यालय असून महाविद्यालयाने रात्र शाळा अथवा रात्र महाविद्यालय ही संकल्पना पूर्णपणे बदलवली. जे गरीब कुटुंबातील विद्यार्थी होते. ज्यांना त्यांच्या कुटुंबाच्या आर्थिक जबाबदारी पूर्ण करण्यासाठी शिक्षण सोडून घावे लागले, त्यांच्यासाठी पुन्हा शिक्षणाचे दरवाजे या महाविद्यालयाने सुरू केले. नोकरी करीत असताना विद्यार्थी आपले शिक्षण पूर्ण करू शकले उत्तम गुणवत्ता व विद्यार्थी कल्याण हा प्रमुख उद्देश महाविद्यालयाचा आहे. विद्यार्थी केंद्रभूत म्हणून हे महाविद्यालय विद्यार्थ्यांचे हितासाठी अनेक प्रयोगशील उपक्रम राबवित आहे. या बरोबर माझा असा मानस आहे की, माझ्या महाविद्यालातील विद्यार्थ्यांनी सुशिक्षीत होण्याबरोबरच सुसंरक्षारीत घावे, त्याचबरोबर त्यांच्यामध्ये नैतिक मूल्य निर्माण करण्यासाठी सर्व शिक्षकांना प्रेरित करण्याची माझी संस्था चालक म्हणून नैतिक जबाबदारी आहे. यामध्ये प्रमाणिकपणा, दयालुपणा, इतरांचा मान सन्मान करणे

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

त्याचबरोबर स्वतःमध्ये आत्मनियंत्रणाची भावना निर्माण होणे महत्वाचे आहे. सर्वांना समान वागणूक देणे आणि इतर चांगले गुण आत्मसात करणे गरजेचे आहे. अश्या नैतीकतेने परिपूर्ण असणारथ्या विद्यार्थ्यांच्या भविष्यकाल हा उत्तम असेल. या महाविद्यालयाची दखल शैक्षणिक व सामाजिक स्तरावर घेतली जात आहे. आमच्या महाविद्यालयास 2017 पासून आयएसओ व 2019 पासून ग्रीन प्रमाणपत्र मिळत आहे. त्याचबरोबर उच्च शिक्षण विभाग दिल्ली यांच्यातर्फे दिला जाणारा महात्मा गांधी मिशनचे स्वच्छता कृती नियोजन हे प्रमाणपत्र देखील प्राप्त झाले आहे. आज महाविद्यालयातून शिकून गेलेले विद्यार्थी यशस्वीपणे जीवन जगत आहेत. आज ते विविध व्यवसायिक पातळीवर कार्यरत आहेत. आज आमच्या परिवाराकडूनच समाजासाठी या गरजू विद्यार्थ्यांना आम्ही शिक्षणरूपी मदत करू शकलो याचा मला व माझ्या कुटुंबीयांना सार्थ अभिमान आहे. स्वानुभवातून एकच महत्वाची बाब सर्व विद्यार्थ्यांना या मनोगता द्वारे सांगू इच्छितो की, प्रत्येकाने आपल्यामध्ये प्रचंड आत्मविश्वास निर्माण करावा जेणेकरून या पुढील कालखंडात स्पर्धात्मक परिस्थितीत येणाऱ्या स्पर्धेस तोड देताना मानसिक ताण तणावावर मात करून आपले ध्येय व उद्दीष्ट साध्य करता येईल. आपणा सर्वांचे आयुष्य सुखी, समृद्ध, शांती, सदाचारी, आरोग्यामय व मंगलमय राहो हीच सदिच्छा व शुभेच्छा. आपण सर्वजन सकारात्मक राहून यशस्वी व्हा, यशवंत व्हा, गुणवंत व्हा.

के.जी. महाविद्यालयाच्या लौकिकात भर पडो हीच ईश्वरचरणी प्रार्थना व विद्यार्थ्यांची भविष्य शुभेच्छा.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

परिसर संचालक मनोगत

- डॉ.स्वाती मुनोत -

अहमदनगर जिल्ह्यातील व शहरातील श्री. केशरचंद गुलाबचंद मुनोत नेवासकर सार्वजनिक ट्रस्टच्या वतीने चालवले जाणारे के.जी. कला व वाणिज्य महाविद्यालय हे प्रथम सायंकालीन महाविद्यालय आहे. या महाविद्यालयाची सुरुवात 2007 मध्ये झाली. शैक्षणिक वर्तुळामध्ये या महाविद्यालयाने आपल्या स्वतःचा ठसा उमटविला आहे. अहमदनगर जिल्ह्याच्या सांस्कृतिक चळवळीत के.जी. महाविद्यालयाद्वारे प्रसिद्ध करण्यात येणाऱ्या 'पालवी' या मासिकाने आपली परंपरा राखीत योगदान दिले आहे. पालवीच्या निमित्ताने विद्यार्थी लिखाणाकडे वळले असून यामध्ये आपले लेख देण्यास उत्सुक असतात. यावर्षी 'पालवी' अंकाचा विषय हा के.जी. महाविद्यालयाची जडणघडण व विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीमध्ये के.जी. महाविद्यालयाची भूमिका यावर आधारलेला आहे. या निमित्ताने मागे वळून पाहताना अनेक स्मृती जाग्या झाल्या. स्व. डॉ. गोपाळराव मिरीकर आणि मला पत्रकारिता क्षेत्रासाठी अभ्यासक्रम सुरू करावयाचा होता.

त्यानिमित्ताने मी व सर स्व. श्री. सुधीर मेहता व श्री. हस्तीमलजी मुनोत यांना भेटण्यासाठी गेलो होतो. काळाच्या ओघात पत्रकारिता अभ्यासक्रम बाजूला पडला. व के.जी. महाविद्यालयाची निर्मिती झाली, या महाविद्यालयाच्या निर्मितीमध्ये स्व. डॉ. गोपाळराव मिरीकर स्व. श्री. सुधीर मेहता यांचे मोठे योगदान आहे. प्राचार्य खासराव शितोळे सर यांचे योगदान व मार्गदर्शन हे सतत असते. ते महाविद्यालयाच्या स्थानिक व्यवस्थापन समिती व आय.क्यू.सी. चे सदस्य म्हणून देखील कार्यरत आहेत.

महाविद्यालयाच्या जडणघडणीमध्ये श्री. केशरचंद गुलाबचंद मुनोत नेवासकर संस्थेच्या सर्व विश्वस्तांचा सतत उत्तम देण्याचा ध्यास व विद्यार्थी केंद्रभूत मानून त्यांच्या विकासासाठी सतत प्रयत्न करण्याची शिकवण आम्हाला सर्वांना प्रेरणा देणारी आहे. विशेष करून संस्थेचे अध्यक्ष आदरणीय श्री. हस्तीमलजी मुनोत व विश्वस्त संचालक श्री. किशोर मुनोत या दोघांना सतत नावियाचा ध्यास असतो. महाविद्यालयाची सुरुवात 2007 मध्ये 33 विद्यार्थ्यांपासून सुरू झाली होती. त्यानंतर अनेक विद्यार्थ्यांनी आपले शिक्षण आपल्या महाविद्यालयातून पूर्ण केले. खरे तर या विद्यार्थ्यांबीबरच आमचा पण आत्मविश्वास वृद्धिगत होत गेला. विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीमुळे आम्हाला पण समाधान मिळत गेले व नवनवीन क्षेत्रे पादक्रांत करण्यासाठी प्रेरणा मिळत गेली. आज महाविद्यालयाचा आवाका वाढत

आहे. आज महाविद्यालयातून बाहेर पडलेले विद्यार्थी उत्तम पद्धतीने उच्च पदांवर कार्यरत आहेत. तसेच ते यशस्वीपणे आपल्या व्यवसाय सांभाळीत आहेत. याबाबत अनेक उदाहरणे देता येतील. प्रथम बँचचा बी.सी.ए अभ्यासक्रमाचा इप्परकर किंवा गणेश चौधरी या विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासासाठी त्यांच्या मागे लागावे लागत असे. खूप वेळा कठोर होऊन त्यांना मला शिक्षा पण करावी लागली होती. परंतु आज हे विद्यार्थी आय.टी. क्षेत्रामध्ये उत्तम काम करीत आहेत. नंदन देशमुख हा विद्यार्थी तर अहमदाबाद मधून आला होता. आज तो पण उत्तमरित्या स्थावर झाला आहे. आदित्य एकबोटे, यश मोहिते, संदीप यादव अशा

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

संपादकीय

कायंकारी संपादक

-प्रा.डॉ.वर्षा कीर्तने-

मराठी विभाग प्रमुख

अनेक विद्यार्थ्यांची यादी देता येईल की, आज ते उत्तम काम करीत आहेत. बी.ए. प्रथम वर्षाचा विद्यार्थी सचिन कटारिया हा एक उत्तम व्यवसायिक बनला आहे व आज तो इतरांना नोकरी सुद्धा देत आहे. त्याचबरोबर ओकार वैद्य, सोमेश घोडके हे विद्यार्थी आर्मीमध्ये कार्यरत आहेत.

के.जी. महाविद्यालयांमध्ये अभ्यासाबरोबरच इंग्रजी संभाषण, माध्यम विषयक अभ्यासक्रम, संज्ञापन व सोफ्ट स्किल इ. अभ्यासक्रम पण घेतले जातात. त्याचबरोबर इक्हेंट मैनेजमेंट, डेटा एन्ट्री यांसारखे अभ्यासक्रम पण राबविले जातात. ज्यामध्ये विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्त्व विकास होईल, विद्यार्थ्यांमध्ये अभ्यासाबरोबरच निरोगी शरीर, मजबूत मन, इच्छाशक्ती आणि सकारात्मकता आणण्यासाठी देखील प्रयत्न केले जातात. यासाठी सर्व प्राध्यापक व स्वतः विश्वस्त संचालक कार्यरत असतात. सर्व विद्यार्थ्यांना आमचे एकच सांगणे असते की, तुमची काम करण्याची क्षमता वाढवा, आयुष्यात जबाबदारीने व समजुतीने वागा, तुमची कौशल्ये सुधारा आणि सर्वांत महत्वाचे म्हणजे शिकत रहा. सकारात्मक लोकांबरोबर रहा, सकारात्मक सवय जोपासा आणि शरीराबरोबरच मनासाठी सुद्धा व्यायाम करा.

विद्यार्थी जीवन हा मानवी जीवनाचा पाया आहे. विद्यार्थ्यांनी या अनमोल जीवनाचा चांगल्या पद्धतीने सदूपयोग केला पाहिजे. विद्यार्थ्यांचे जीवन यशस्वी झालै तर तो आपल्या कुटुंब समाज आणि देशाच्या प्रगतीमध्ये चांगल्या प्रकारे सहाय्य करू शकतो. म्हणूनच विद्यार्थ्यांचे हे मूल्यवानजीवन सार्थक करण्यासाठी के.जी. महाविद्यालयाचे व्यवस्थापन, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी सतत काटिबद्ध राहतील, असे आश्वासन आम्ही सर्व विद्यार्थ्यांना व पालकांना देतो. कारण के.जी. महाविद्यालय ही केवळ एक शैक्षणिक संस्था नाही तर विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष जीवनाचा अनुभव देणारे ठिकाण देखील आहे. कर्तव्य आणि जबाबदारीची

महाविद्यालय सतत विद्यार्थ्यांना देत असते. एक सुजाण नागरिक निर्मिती करण्यावर महाविद्यालय सतत प्रयत्न करेल. असा विश्वास आपण सर्व मिळून व्यक्त करूयात.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

मराठी
विभाग

पालती

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

श्रीचक्रधर स्वार्मींचे परिभ्रमण
अहमदनगर जिल्हा

-प्राचार्य खासेराव शितोळे-

फलटण जिल्हा सातारा येथे ६ ऑक्टोबर १९२१ मध्ये श्रीचक्रपाणी यांनी अवतार घेतला. सर्व शास्त्रांचा अभ्यास केल्यावर ते तेथून माहूर येथे गेले. तेथे त्यांनी श्री दत्तात्रेय प्रभूच्याकडून शक्तीचा स्वीकार केला. त्यानंतर ते द्वारावती (द्वारका) येथे गेले. त्यांनी द्वारकेस अनेक चमत्कार केले. इ.स. १९२१ कामाख्या या हट्योगिनी निमित्त त्यांनी देहत्याग केला २० ऑगस्ट १९२१ रोजी.

श्रीचक्रपाणी तथा श्रीचांगदेव राऊळ यांनी भडोच, गुजराथ येथील प्रधानपुत्र हरिपाळ याच्या मृत देहाचा स्वीकार केला. तो दिवस होता भाद्रपद शुद्ध द्वितीया, शुक्रवार शके १९४३ वृष्णनाम संवत्सर, दिनांक २० ऑगस्ट १९२१.

पूर स्वीकारानंतर स्वामी तिथे फार काळ राहिले नाहीत. इ.स. १९२२ च्या फालनुन महिन्यात त्यांनी गृहत्याग केला. स्वामी रामटेकहून ऋष्टिपूर (अमरावती) येथे आले. तेथे चैत्र शुद्ध नवमी, बुधवार, शके १९४४, चित्रभानू नाम संवत्सर, दिनांक २३ मार्च १९२३ या दिवशी श्री गोविंद प्रभू (ऋष्टिपूर) यांचे कडून श्रीचक्र धर स्वार्मींनी उभय शक्तीस्वीकार केला.

त्यानंतर म्हणजे बुधवार दि. २३ मार्च १९२२ ते रविवार दि. २५ डिसेंबर १९६७ असे ४५ वर्षे ९ महिने स्वामी एकाकी अवस्थेत भ्रमण करीत होते. त्या कालखंडात ते विदर्भ,

सालबर्डी, भंडारा, तेलंगण, कर्नाटक, किञ्चिंधा असे भ्रमण करीत होते. हे सर्व परिभ्रमण पायीच केले आहे.

स्वामी मेहेकरहून लोणारला आणि तेथून ते पैठण येथे २६ डिसेंबर १९३७ ला आले. पैठणला नागुबाई या पयोव्रती साध्वीशी भेट झाली. स्वामी पैठणला १० महिने थांबले होते. नागुबाई तथा बाईसा या स्वार्मीना अनुसरल्या त्या सतत स्वार्मीच्या बरोबर असत. पैठणहून स्वामी आपल्या शिष्य परिवारासह विदर्भ आणि मराठवाड्यातून भ्रमंती करीत अहमदनगर जिल्ह्यातील कोपरगाव तालुक्यातील सुरेगाव येथे १२ मे १९७० मध्ये आले. अहमदनगर जिल्ह्यातील पंचवीस गावी भ्रमंती करीत करीत ते १६ ऑक्टोबर १९७० ला बीड येथे गेले. या भ्रमंतीत स्वामी गावोगावी लोकांचा उध्दार व्हावा याकरिता सत्यसनातन धर्माचा उपदेश करीत असत. सोबत स्वार्मीचा शिष्य परिवार बरोबर होताच.

विश्वाच्या केंद्रस्थानी माणूस आहे. तोच कर्ता-धर्ता आहे. माणूस स्वतंत्र आहे. समर्थ आहे. त्यानेच निर्मिलेली समाजव्यवस्था त्याचाच कोंडमारा करीत आहे. ती बदलण्याचा त्यालाच अधिकार आहे. स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, न्याय आणि अहिंसा या पायावर समाजव्यवस्था असावी ही आधुनिक जाणीव. ती इहवादी, जडवादी, भोगवादी आणि १३ मानवतावादी आहे.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

मध्ययुगातील जाणीव अलौकिक, चैतन्यवादी आणि ईश्वरकेंद्रित आहे. इहलोक दुःखमय, क्षणभंगूर आहे. त्याच्या पलीकडे अक्षर, अविनाशी आनंदमय असा परलोक आहे. परमेश्वर आहे. तो मिळविणे हाच खरा पुरुषार्थ होय असे मानले जात असे.

मध्ययुगात विषमतेवर आधारित जातीव्यवस्था होती. माणसाचे गुण पात्रता, यांना महत्व नव्हते. जन्माधारित, जातियव्यवस्थेने माणसाचे आयुष्य बांधलेले होते. त्यामुळे कुळधर्म, जातीधर्म व ग्रामसंस्था यांच्या चौकटीत गृहस्थ धर्म आचारणे भाग पडे.

मध्ययुगातील जाणीव अलौकिक, चैतन्यवादी आणि ईश्वरकेंद्रित आहे. इहलोक दुःखमय, क्षणभंगूर आहे. त्याच्या पलीकडे अक्षर, अविनाशी आनंदमय असा परलोक आहे. परमेश्वर आहे. तो मिळविणे हाच खरा पुरुषार्थ होय असे मानले जात असे.

मध्ययुगात विषमतेवर आधारित जातियव्यवस्था होती. माणसाचे गुण, पात्रता यांना महत्व नव्हते. जन्माधारित जातियव्यवस्थेने माणसाचे आयुष्य बांधलेले होते. त्यामुळे कुळधर्म, जातीधर्म व ग्रामसंस्था यांच्या चौकटीत गृहस्थधर्म आचारणे भाग पडे.

मध्ययुगीन कालखंडात इस. १२२२ ते १२७६ या काळात चक्रधर स्वार्मींना कर्नाटक, तेलंगणा आणि महाराष्ट्र या भागात आपले अवतार कार्य केले. मराठी भाषा आणि महाराष्ट्र यांच्या अस्मितेचे पहिले उदगाते श्रीचक्रधर स्वार्मीच.

त्याकाळी प्रचलित धर्ममार्गाला त्यांनी आव्हान दिले. तसेच विषमताप्रधान समाजव्यवस्थेलाही. त्यांनी या व्यवस्थेला पर्यायी अशी मांडणी केली. नवीन पंथाचे

प्रवर्तन केले. नैतिक मूल्यावर आणि वैराग्यशील आचरणावर भर देणारा नवा मार्ग जनतेला दाखविला. परिणामी यादवकालीन धर्म, समाज आणि राजसत्ता ढवळून निघाली.

दि. ३ डिसेंबर १२७० ते १ फेब्रुवारी १२७१ या काळात स्वामी पुन्हा अहमदनगर जिल्ह्यात आले. स्वामी वाकी, मिरजगाव, घोगरगाव, मांडवगण, अरणगाव (नगर), भिंगार, शेंडी, वांबोरी, सोनई, भालगाव या गावातील जीवांना ज्ञान देवून औरंगाबाद जिल्ह्यात गेले.

श्रीचक्रधर स्वार्मींनी सामान्य जनांशी त्यांच्याच बोली भाषेत (मराठीत) संवाद करीत मराठी संस्कृतीचा पहिला अध्याय रचला, स्वामी निःसंग आणि विरक्त वृत्तीचे होते आपण देव नाही. राव नाही. महात्मे आहोत. आपण ब्राह्मण नाही, क्षत्रिय नाही. वैश्य नाही, शुद्रही नाही. निजबोधरूप आहोत. अशी त्यांची भूमिका होती.

श्रीचक्रधर स्वामी डोमेग्राम (हल्लीचे कमालपूर, ता. श्रीरामपूर) जवळील छीन्नस्थळी येथे १७ जून १२७१ ते १४ ऑक्टोबर १२७२ पर्यंत चार महिने राहिले. तेथून ते घोगरगाव (ता. नेवासे), सुरेगाव, प्रवरासंगम, निंबा, सिधनाथ या ठिकाणी थांबत थांबत १८ ऑक्टोबर १२७२ मध्ये पुन्हा औरंगाबाद जिल्ह्यात गेले.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

श्रीचक्र धर स्वार्मीनी परंपरागत धर्मातील कर्मकांड नाकारले. विषमता प्रधान समाजव्यवस्था नाकारली. जन्माधारित जात, वर्ण, स्त्री-पुरुष यातील श्रेष्ठ-कनिष्ठ भाव नाकारला. ते स्वतः जन्माने ब्राह्मण होते. कमने क्षत्रिय होते. वृत्तीने महात्मे होते. त्यांनी देशातील प्रथमच जातिभेद मानणारे भोजनावरील निर्बंध झुगारले. आपल्या अनुयायांना चारही वर्णांकडे भिक्षा मागण्याची परवानगी दिली. रोटीबंदी या जतिव्यवस्थेच्या वैशिष्ट्यावर त्यांनी पहिला हल्ला घडविला. त्यांना मालंगाने दिलेला लाडू प्रसाद म्हणून स्वतःखाल्ला. भक्तांनाही दिला. स्वामी आणि त्यांचे अनुयायी कोणत्याही प्रकारची शिवाशिव, अस्पृश्यता, खाण्यापिण्याचे निर्बंध मानीत नसत. सोवळेओवळे, सुतक, विटाळ असली प्रासंगिक अस्पृश्यताही त्यांना मान्य नव्हती. स्वार्मीनी स्त्रियांना स-हृदयतेने वागविले. स्त्रियांना धर्मक्षेत्रात सन्मानाने प्रवेश दिला. स्त्रियांनाही आपले शिष्य करण्याचा अधिकार दिला.

डोमेग्राम येथे २८ मार्च १२७३ ते १२ सप्टेंबर १२७३ असे साधारण सहा महिने स्वामी वास्तव्यास होते. तेथेच लीलाचरित्राचे लेखक म्हाइंभट या संस्कृतच्या प्रकांड पंडिताशी स्वार्मींची भेट झाली. ते स्वार्मींचे अनुयायी झाले.

स्वामी तेथून पुढे नेवासा, रांजणगाव, मिरी, लोहसर, खांडगाव, वनदेव, मढपिंपळगाव, चिंचोडी पाटील, मढपिंपरी, वाकी, पारेगाव, मिरडा, मांडवगण, नारायणडोह, अरणगाव, भिंगार, नेसी, पारनेर, लोणी पारनेर, जामगाव, नागापूर (अहमदनगर), वांबोरी, आद्हाणे, देवळाणा, जोगेश्वरी, जांबगाव, गव्हाणा, बागडी, नेवासा, डोमेग्राम, नेऊरगाव, सुरेगाव, घटसिधनाथ, ब्राह्मणी, काऊळगाव, देवळाणा अशी १२ सप्टेंबर १२७३ ते १४ जून १२७४ इतका काळ स्वामी जीवांच्या उध्दारासाठी भ्रमण करीत पैठणला गेले. पैठणलादीर्घकाळ वास्तव्य होते.

स्वामी पैठणहून वृध्दासंगमी २५ जून १२७५ ला आले ते तिथे ५ सप्टेंबर १२७५ पर्यंत अडीच महिने वास्तव्यास होते. याचकाळात बाइसा नदीपलीकडे काही कामासाठी गेल्या होत्या. त्या होडीतून येत असतांना त्यांना स्वार्मीना ओखटे केल्याचे समजले. त्याक्षणी त्यांनी नदीत उडी टाकली. शोधानंतरही त्यांचा देह कोणालाही मिळाला नाही. स्वार्मींचा विरह त्यांना असह्य झाला होता.

जीव, देवता, प्रपंच आणि परमेश्वर हे चार पदार्थ नित्य आहेत. स्वतंत्र आहेत. देवता नित्यबद्ध आहेत. प्रपंच जड आहे. जीव अनादिकाळापासून अविद्येने बांधलेला आहे.

पालती

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

मात्र तो मुक्त होण्यास पात्र आहे. परमेश्वर नित्य मुक्त आहेत. परमेश्वर जीवांचा उध्दार करण्यास समर्थ आहे. परमेश्वराला जीवांचा उध्दार करण्याचे व्यसन आहे असे श्रीचक्रधर स्वामी म्हणतात.

माणसाच्या निष्ठा अनेक ठिकाणी विभागणा-या देवताभक्तीने मोक्ष मिळत नाही हे स्वार्मींनी सांगितले. देवताभक्ती, ब्रतवैकल्य, कर्मकांड, यज्ञयाग हे सारे व्यर्थ आहेत हे त्यांनी दाखवून दिले. एका परमेश्वराच्या ठायी पुज्यबुद्धी असेल तर परस्परांमध्ये आपोआपच परमप्रीती निर्माण होते. समाजाला एक जिनसी रुप देण्याकरिताच त्यांनी एका परमेश्वराची भक्ती करण्याचा उपदेश केला. लोकश्रधा आणि लोकनिष्ठा यांचे विभाजन होवू नये हा त्यांचा उद्देश होता.

श्री चक्र धर स्वार्मींनी फॅच राज्यक्रांतीपूर्वी ६०० वर्षे स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, अहिंसा, अपरिग्रह, सत्य, प्रेम, ज्ञान व सेवा या मूलतत्वांचे स्वतः आचरण करून जगाला उद्बोधीत केले. त्यांनी शुद्धातिशूद्धांवर मायेची पाखर धरली. माणूसकी धर्माचे स्वतः आचरण केले. इतरांना करायला लावले.

स्वतःच्या नावाने, स्व-अधिकाराने, स्व-प्रामाण्याने स्वार्मींनी नव्या धर्मपंथाचा आचार सांगितला. त्यांनी कर्मकांडावर आधारित पुरोहितशाहीवर आणि विषमतेवर

प्रहार केला. सर्व शास्त्रे या शास्त्राला येवून मिळतात. मात्र हे ब्रह्मविद्याशास्त्र इतर कोणत्याही शास्त्रास मिळत नाही. असे त्यांनीच आपल्या तत्वज्ञानाचे अचूक वर्णन केले आहे.

श्रीकृष्णप्रमाणेच श्रीचक्रधर स्वार्मींनी स्वातंत्र्य प्रमाण मानली. वेदप्रामाण्य झुगारले. तीर्थक्षेत्रांच्या वा-या, यात्रा-जत्रा यांचे महिमान कमी केले. भगवान श्रीकृष्णांनी गीतेत सांगितलेले विचारच लोकभाषेत प्रथमतः सांगितले. गीता तत्वज्ञान सर्वसामान्यांसाठी खुले केले. महाराष्ट्राच्या समतेच्या लढ्यातील पहिली धडक श्रीचक्रधर स्वार्मींचीच त्यांनी मराठी भाषा आणि महाराष्ट्राची अस्मिता जागृत केली. पुरोगामी महाराष्ट्राने त्यांचे हे ऋण मानले पाहिजे.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

एका चित्रकाराची चित्तरकथा

— श्री.भूषण देशमुख —

सर्जेपुरा चौकात दैनिक केसरीचं कार्यालय होतं. नगरमधील माझी पत्रकारिता इथून सुरु झाली. तिथून हाकेच्या अंतरावर रंगभवन. एकेकाळी पृथ्वीराज कपूर यांच्या पृथ्वी थिएटर्सची गाजलेली हिंदी नाटकं तिथं होत असत. आता रंगभवनचं ते वैभव सरलं होतं. त्याचे रंग उडाले होते. वापर नसल्यानं तिथं कचराकुळी तयार झाली होती. जुन्या पिढीतले अभिनेते रघुनाथराव क्षीरसागर, चित्तरंजन पारखे यांच्यासाख्या दिग्गजांकडून मी रंगभवनबद्दल खूप ऐकलं होतं. त्यामुळे एकदा कचरा तुडवत, नाकाला रुमाल लावतं रंगभवनमध्ये डोकावून आलो. सध्याच्या पिढीतल्या रंगकर्मींनी आवाज उठवल्यानंतर काही लाख रुपये खर्च करून रंगभवनला संजीवनी देण्याचा प्रयत्न झाला, पण अपेक्षेप्रमाणे तो फसला. बाहेर बांधलेल्या गाळ्यांमुळं आणि वाहनांच्या गर्दीमुळं रंगभवनचं भलं होवू शकरणार नव्हतंच. शिवाय चांगलं काम होत असेल, तर ते हाणून पाडणारे काही रसिक नगरमध्ये आहेतच.. त्यामुळे रंगभवनचा अध्याय संपला. आताच्या पिढीला तर रंगभवन नावाचं नाट्यगृह नगरमध्ये आहे. (होतं) हेही ठाऊक नसेल..

रंगभवनशेजारीज एक फार मोठे चित्रकार रहात होते, हेही ब-याच नगरकरांना माहीत नसावं. मध्यांतरी वाई येथील श्री सतीश कुलकर्णी यांच्याशी फोनवर बोलणं झालं. बोलता बोलता ते म्हणाले, ओशो म्हणजे रजनीश यांच्या दोनशेहून अधिक पुस्तकांची मुख्यपृष्ठ रेखाटणारे चित्रकार नाथ वैराळ तुमच्या नगरचे होते. रंगभवनजवळच ते रहात..

चित्रकार नाथ वैराळ यांचं १ सप्टेंबर २०१० रोजी निधन झालं. म्हणजे त्यांची भेट होणार नव्हतीच, पण निदान त्यांची चित्र पहायला मिळतील, याची उत्सुकता होती.

५९४३, सर्जेपुरा, गुरु मंदिराजवळ, हा पत्ता शोधत मी वैराळ यांच्या घरी गेलो. साधी पत्र्याची खोली. दरवाजा बंद होता. त्याला वंदन केलं. शेजारी चौकशी केली, तेव्हा समजलं, वैराळ कुटूंबीय आता सिव्हील हडकोत राहतात. तिथं गेलो.. नाथ वैराळ यांच्या पत्नी कुसुमताई आणि कुटूंबियांकडून या महान चित्रकाराचं जगणं समजावून घेता आलं.

नाथ वैराळ यांनी रेखाटलेली मूळ चित्रं, त्यांच्या पहिल्या पत्नीचं एक पोट्रेट वगळता आता उपलब्ध नाहीत. त्यांच्या चित्रांची मुख्यपृष्ठ असलेली काही पुस्तकं बघायला मिळाली. त्यात एक अप्रकाशित चित्रकथाही होती, शीर्डीच्या साईबाबांची.

नाथ वैराळाचं पूर्ण नाव एकनाथ नामदेव वैराळ. एकनाथांच पुढं नाथ झालं. अण्णा हे त्यांचे टोपणनाव. १६ जून १९३२ ही त्यांची नोंदवलेली जन्मतारीख. घराची प्रचंड गरीबी. वडील विठ्ठलभक्त. एकेवरी पंढरीच्या वारीला गेले असता प्लेग होवून कुरकुंभ इथं त्यांचं निधन झालं. कुटूंबावर आकाश कोसळलं. केरसुण्या तयार करण्याचा व्यवसाय करत एकनाथाच्या आईनं संसार सांभाळला. विलनरच्या हाताखाली मोटारी धुण्याचं काम लहानगा एकनाथ करत असे. वाया गेलेला कोळसा लोणार आळीत नेवून विकायचा त्यातून मिळणा-या दोन-चार आण्यावर दिवस

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

काढायचा. आपल्या मुलानं शिकावं, असं आईला वाटे. तिच्यासाठी नाथा शाळेत जावू लागला. अमेरिकन मिशनच्या शाळेत शिकत असताना र.बा. केळकर नावाच्या नामांकित चित्रकला शिक्षकानं नाथातले कलागुण ओळखून त्याला पैलू पाडले. हुबेहुब चित्र काढावं, ते नाथानंच. पेंटिंगमध्ये त्यांनी कौशल्य मिळवलं. शंकर खंडागळे या मित्राची साथ मिळाली. शालेय शिक्षण नववीत थांबलं, तरी नंतर जिदीनं शिकत नाथ वैराळ जी.डी.आर्ट झाले. नगरमधील पेंटर विटणकर यांच्याकडे त्यांनी काही काळ कमर्शिअल आर्टिस्ट म्हणून काम केलं.

वयाच्या बाबीसाव्या वर्षी नाथ वैराळ नगरमधील मित्र पेंटर शंकर यांच्यासमवेत मुंबईत आले. आपल्या चित्रांची कदर या मोहमयी नगरीत नवकी होईल, अस त्यांना वाटलं. मुंबईत एका पारशी गृहस्थानं त्यांना आपल्या स्टुडीओत काम दिलं. प्रारंभी मराठी-हिंदी सिनेमाचे होर्डिंग आणि साईनबोर्ड त्यांनी संगवले. नंतर हासमभाई जेठा कंपनीत नोकरी लागली. प्रारंभी पगार होता १२५ रुपये. तो ८०० रुपये व्हायला ८ वर्षे जावी लागली. काही काळ ते रेहमान आर्ट्स मध्येही होते. दरम्यान, मित्र शंकरचं आकस्मिक निधन झालं आणि नाथ वैराळ मुंबईत एकाकी पडले. या धक्क्यातून सावरत त्यांनी नोकरी सोडून स्वतंत्रपणे चित्रांची कामे करायला सुरुवात केली. राजा साठे या प्रकाशकानं त्यांच्याकडून अनेक पुस्तकांची मुख्पृष्ठ तयार करून घेतली. लवकरच नामवंत कंपनीच्या कॅलेडरवर आणि

ग्रिटिंग कार्डवर वैराळ यांची चित्रं झळकू लागली. त्यांनी काढलेल्या चित्रांनी लग्नपत्रिका सजू लागल्या. मशीन ड्रॉइंग आणि फोल्डरची कामं त्यांना मिळाली पण नाथ वैराळ त्यात रमले नाहीत. त्याच सुमारास मुंबईत गिरणी कामगारांची आंदालनं वाढली. संयुक्त महाराष्ट्राची चळवळही सुरु झाली. लोकशाहीर अण्णा भाऊ साठे आणि नाथ वैराळ यांचं मैत्र जुळलं ते याच काळात. अण्णा भाऊ फकिरा काढवरी लिहित होते. त्यातल्या रांगडया नायकाचं वर्णन ते नाथ वैराळांना ऐकवत. ते ऐकतांना त्यांच्या डोळ्यापुढे ते व्यक्तिमत्व साकारू लागलं. त्यातून जन्माला आलं फकिरा चं देखणं मुख्पृष्ठ. रुंद गर्दन, मर्दानी छाती आणि पोलादी मनगट असलेला हा नायक अण्णा भाऊंसह सगळ्यांना पसंत पडला. अनेक भाषांमध्ये अनुवाद होउन फकिरा आणि नाथ वैराळांचं ते चित्र जगभर पोहोचलं.. शेठजी आणि धनाढय मंडळीसाठी कुंचला कशाला झिजवतोस ? तुझी प्रतिभा वंचितांसाठी, कष्टक-यांसाठी वापर.. असा सल्ला लोकशाही अण्णा भाऊंनी नाथ वैराळांना दिला. ते स्वतः तसेच जगत होते. नाथ वैराळांनी तो सल्ला मानला. त्यांच्या आयुष्यातलं नवं पर्व सुरु झालं. अण्णा भाऊंनी के.ए.अब्बास, ए.के.हंगल, राज कपूर, अशा मंडळींची ओळख करून दिली. त्यातून काही कामं मिळू लागली. अण्णा भाऊ आणि नाथ वैराळांचे मैत्र चांगलंच जमलं.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

नाथ वैराळांबरोबर ते नगरला त्यांच्या घरी येत. दुर्देवानं अण्णा भाऊंचा अखेरचा काळ आर्थिक विपत्रावरथेत गेला. ज्येष्ठ कन्युनिष्ट नेते श्रीपाद अमृत डांगे यांना त्यांची ही स्थिती बघवली नाही. एके दिवशी त्यांनी अण्णाभाऊंना घरी बोलवलं आणि कपाट उघडून सांगितलं, तला हवे तितके पैसे तेथून घे, अण्णा भाऊंनी नकार दिला. हे पैसे पक्षाचे आहेत. पक्षकार्यासाठीच त्यांचा वापर व्हायला हवा. मी ते घेणार नाही. असं ते म्हणाले. त्या सगळ्या परिस्थितीचे साक्षीदार नाथ वैराळ होते. दुर्देवाने १९६९ मध्ये नाथ वैराळांचा हा जवळचा मित्र त्यांना सोडून निघून गेला. त्यांच्यासाठी हा मोठा धक्का होता. अण्णा भाऊ साठे यांचं आज जगन्मान्य झालेलं चित्र नाथ वैराळ यांनीच काढलेलं. मित्राला वाहिलेली ती श्रद्धांजली ठरली..

दरम्यान, नाथ वैराळांची भेट रजनीश यांच्याशी झाली. तेव्हा ते मुंबईतच होते. नाथ वैराळांची चित्रशैली त्यांना भावली. आपल्या मनातली कल्पना ते सांगत. नाथ वैराळ त्याबरहुकूम चित्र काढून देत. रजनीशांचे ते आवडते चित्रकार बनले. अनेकदा दोघांनी एकत्र प्रवासही केला. रजनीश त्यांना अमेरिकेतही घेऊन जाणार होते, पण तो योग काही आला नाही.

काहीजण नाथ वैराळ यांना म्हणत, तुझे नि श्रींचे (रजनीशांचे) चांगले संबंध आहे.आहेत. त्यांचे तुझेविषयी फार चांगलं मत आहे. तेव्हा तू दीक्षा का घेत नाहीस ? त्यांचा शिष्य होऊन जा. ते तुझा सगळा

खर्च करतील, सर्व सांभाळतील. त्यावेळी हिंदी चित्रपटसृष्टीतला मोठा अभिनेता विनोद खन्ना यानं दीक्षा घेतली होती. काय करावं, याचा विचार नाथ वैराळ करत असतानाच त्यांच्या पत्नीचं आजारपण उद्भवल. त्यामुळे दीक्षा घेण्याचा विचार मागे पडला.

नाथ वैराळ यांच्या पत्नीवर तळेगाव दाभाडे इथं उपचार सुरु होते. दुर्देवाने त्यातून ती बरी होऊ शकली नाही. त्यातच तिचं निधन झालं. तिं अंत्यविधी उरकून नाथ वैराळ नगरला आले. काही दिवस ते इथंच राहिले. त्यांची गैरहजेरी रजनीशांच्याही लक्षात आली. मुंबईला परतल्यानंतर नाथ वैराळ त्यांना भेटायला गेले. पत्नीचं निधन झाल्याचं त्यांनी द्यथित अंतःकरणानं सांगितले. त्यावर रजनीश म्हणाले जो आता है उसे एक दिन जानाही है। तेव्हा दुःख मानण्याचं कारण नाही. रजनीश त्या पलिकडे पोहोचले होते. त्यांनी धीर देत नाथ वैराळ यांना विचारलं, दुसरी शादी करोगे ? त्यावर नाथ वैराळ म्हणाले आल्ताच मी काही ठरवलेलं नाही. तेव्हा रजनीश लगेच म्हणाले, और करना भी नही बहुत झंझट होती है.. रजनीशांचा हा अखेरचाच सल्ला ठरला. कारण त्यानंतर नाथ वैराळ आणि त्यांची भेट होवू शकली नाही. नाथ वैराळ नगरला परतले आणि रजनीश मुंबई सोडून पुण्यात स्थायिक झाले. भगवान ओशो म्हणून त्यांचं मोठं प्रस्थ निर्माण झालं. कोरेगाव पार्क भागातला ओशोंचा आश्रम देश-विदेशांतल्या भाविकांनी गजबजू लागला. नाथ वैराळ यांनी पुण्यात जावून रजनीशांची भेट घेण्याचा प्रयत्न केला, पण त्यांची भेट दुरापास्त झाली. एक-दोनदा प्रयत्न केल्यानंतर नाथ वैराळांनी तो नाद सोडून दिला.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

त्यांच्या आयुष्यातलं रजनीश पर्व संपलं..

पुढे नाथ वैराळांचा दुसरा विवाह स्वातंत्र्यसैनिक प्रभाकर उमाप यांची मुलगी, कुसूमशी झाला. १९७२ नंतर त्यांनी मुंबई सोडली आणि नगरमध्येच राहू लागले. नाथ वैराळ यांनी नगरच्या अनेक साहित्यिकांच्या पुस्तकांची मुख्पृष्ठ केली. अशोक थोरे यांच्या पुस्तकांचा त्यात समावेश आहे. डॉ.अनिल सहस्रबुध्दे यांच्या मातंगी आणि अन्य काही पुस्तकांची मुख्पृष्ठ त्यांच्याच चित्रांनी सजली आहेत. मेनका, रंभा, हेर, साहित्यलक्ष्मी या मासिकांच्या दिवाळी अंकांसाठी वैराळ यांनी काम केलं. नाथ वैराळ उत्तम चित्रकार तर होतेच, शिवाय ते सामाजिक आणि राजकीय विषयांवर अत्यंत प्रभावी अशी व्यंगचित्रही काढत. लिहितही छान. धडपड नांवाच आत्मचरित्र त्यांनी लिहिलं या पुस्तकाच्या मुख्पृष्ठावर लोकशाहिर अण्णाभाऊ साठे आणि रजनीशांचे चित्र आहे. प्रस्तावना डॉ.सहस्रबुध्दे यांनी लिहिली आहे. नाथ वैराळ यांनी उर्मी नावाचं पाक्षिक आणि व्यंग्यचित्रांना वाहिलेलं व्यंग्य समाचार नावानं साप्ताहिकही काढलं होतं.चौपटी कारंजाजवळील अर्थव टॉवर्समध्ये त्यांच कार्यालय होतं. त्यांचे चिरंजीव अविनाश वैराळ हे नगर-चौफेर चे संपादक होते. मात्र काही जणांकडून फसवणूक झाल्याने वैराळ कुटूंबाला मोठा आर्थिक फटका बसला.

नाथ वैराळ अखेरच्या काळात शिर्डीच्या साईबाबांचं चित्रमय चरित्र तयार करत होते. त्याविषयी त्यांनी लिहून ठेवलं आहे-मुलं

आवडीनं चित्र पाहतात. वाचण्यापेक्षा चित्र पाहण्यात ते अधिक रमतात. श्रीसाईबाबांच्या कथा मुलांपर्यंत पोहोचाव्यात, या उद्देशाने प्रचलित ३८ कथा निवडत नाथ वैराळ यांनी त्यांचं दोनशे चित्रांमध्ये रुपांतर केलं. ४० चित्रांचा एक भाग अशी पाच पुस्तकं प्रकाशित करण्याचा त्यांचा विचार होता. तथापि, तो अधुराच राहिला. चित्रकार नाथ वैराळ यांच्या वाटयाला मोजकेच पुरस्कार आले. सन २००२ मध्ये त्यांना महात्मा फुले फेलोशिप मिळाली. अण्णा भाऊंच्या नावानं दिला जाणारा पुरस्कार त्यांना प्रदान करण्यात आला. तथापि, पुरस्कार आणि प्रसिद्धीचा उपयोग रोजची भाकरी मिळविण्यासाठी होत नाही. ज्येष्ठ कलावंतांना शासन निवृत्तीवेतन देत, पण तेही नाथ वैराळांच्या नशियात नव्हतं. निवृत्तीवेतन मंजूर झालं, पण ते पत्र पोहोच करायला पोस्टमनला उशीर झाला. ज्या दिवशी हे पत्र मिळालं, त्याच दिवशी म्हणजे १ सप्टेंबर २०१० रोजी नाथ वैराळ यांनी इहलोकीचा निरोप घेतला होता..

नाथ वैराळ यांनी तयार केलेली साईबाबांवरील चित्रकथा प्रकाशित करण्याची तयारी मध्यांतरी एका नेत्याने दाखवली होती, पण त्याला स्वतःचं नाव त्यावर टाकायचं होतंवैराळ कुटूंबानं त्याला नकार दिला. नगरचं कला आणि साहित्य वैभव वाढवण्यासाठी प्रयत्न करणा-या मंडळींनी चित्रकार नाथ वैराळ यांची चित्रसंपदा जतन करायला हवी. त्यानिमित्तानं त्यांचं स्मरण पुढच्या पिढ्यांना होत राहील.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

शहराचे स्वप्न

श्री जयंत येलुलकर
मा.नगरसेवक

पंचशताब्दीचा समृद्ध वारसा लाभलेले अहमदनगर शहर मराठवाड्याचे प्रवेशद्वार असून महाराष्ट्राच्या मध्यवर्ती असलेल्या या शहराचा औद्योगिक व पर्यटन विकास व्हावा अशी नगर वासीयांची अनेक वर्षपासूनची इच्छा आहे. काही वर्षांपूर्वी महाराष्ट्र सरकारने या शहराच्या औद्योगिक विकासासाठी येथे एम.आय.डी.सी.ची उभारणी केली होती. त्याचा परिणाम म्हणून आंतरराष्ट्रीय दर्जाची उत्पादने असलेले काही कारखाने येथे सुरु झाले. याचा मोठा फायदा होत या कारखान्यांना सहाय्यभूत ठरतील असे अनेक छोटे मोठे शेकडो कारखाने येथे सुरु होवू लागले. यातून शहरांत मोठा रोजगार निर्माण झाला. तरुणांना नोकरीच्या विविध संधी मिळू लागल्या. त्यांच्या कुटूंबाला आधार मिळाला. शहरातील आर्थिक चक्र वेगाने फिरु लागली. बाजारपेठा, व्यापार तेजीत आला.

परंतु दुर्देवाने काही वर्षांपूर्वी मोठे कारखाने बंद पडू लागले तर काहीं विस्थापित झाले. त्यामुळे या कारखान्यांना माल पुरवणारे शेकडो छोटे मोठे व्यवसाय, कारखाने बंद पडले. काही मंदीच्या सावटाखाली येत आर्थिक अडचणीत आले. कामगार मोठ्या प्रमाणावर वेरोजगार झाले. यामुळे येथील तरुण आपल्या रोजी रोटीसाठी विविध शहरात नोकरीसाठी प्रयत्न करीत परांदा झाली. खरेतर शहराच्या उद्याच्या विकासात मोळाची भूमिका बजावणारी ही पिढी मोठ्या संख्येने या शहरातून इतर म्हणून ओळखले जाते की काय अशी भिती वाटू लागली आहे.

सध्या एकेकाळी गजबलेल्या अनेक निवासी सोसायट्या, संकुले शांत झाली आहेत. तेथे असलेली पूर्वीची गजबज केव्हाच विरुन गेली. याचे कारण म्हणजे शहरातील हजारो तरुण मुले त्यांच्या रोजी रोटी आणि इतर शहरांत स्थायिक झाल्यामुळे. अन् त्यामुळे त्यांचे वृद्ध माता डोळ्यांत प्राण आणित आपल्या मुलांची, सुनेची, नातवांची घरी येण्याची वाट पहात बसली आहेत. असे चित्र शहराच्या अनेक भागात नेरेस पडताना दिसेल.

खरेतर शहराला विकासाच्या अनेक संधी उपलब्ध होवू शकतील अशी पाश्वर्भूमी असून औद्योगिक विकासाबरोबरच हे शहर धार्मिक व ऐतिहासिक पर्यटनाचे शहर म्हणून देशात अक्षेसर होवू शकते. परंतु येथील विविध पक्षांच्या राजकिया नेत्यांमध्ये असलेला दूरदृष्टीअभाव शहराच्या उद्याच्या भविष्याची जाणिव ठेवताना त्यादृष्टीने करावयाचे प्रयत्न याचा अभाव असल्यामुळे दुर्देवाने हे शहर मोठी संधी असून देखील औद्योगिक आणि पर्यटन विकासाच्या बाबतीत मागे पडले आहे. हे खेदाने नमूद करावेसे वाटते.

पाचशे वत्तीस वर्षांचा इतिहासिक वारसा लाभलेल्या या शहरांत अनेक ऐतिहासिक वास्तु, धार्मिक स्थळे आहेत. एकेकाळी निजामशाहीच राजधानी असलेल्या या शहराच्या सौंदर्याची कैरे व बगदाद या शहराशी तुलना होत असे. इंग्रजांच्या काळात देशातील लष्कराचे प्रमूख केंद्र असलेले हे शहर महत्वाचे मानले जात होते.

देशातील जमिनीवरील किल्ल्यांमध्ये अल्यंत मजबूत असलेला येथील भूझकोट किल्ला, जेथे स्वातंत्र्यपूर्व काळात पंडित नेहरू

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रत्र) महाविद्यालय

बलभभाई पटेल आदि महत्वाचे स्वातंत्र्यसेनानी येथे १९४२ ते १९४५ या काळात नजर केंद्रेत होते. आग्रा येथील ताजमहालची निर्मिती करताना शहाजहान बादशहशने ज्या वास्तु रचनेची तेथे भेट देत माहिती घेतली असे फराह बाग, आशिया खंडातील एकमेव असे रणगाडा म्युझियम, चांदबीबी महाल या सारख्य समृद्ध ऐतिहासिक वास्तु येथे आहेत.

खरेतर दक्षिणेतील राज्यांकडून शिर्डी, शिंगणापूर येथे जाणारे दररोज हजारों भाविक या रस्त्यावरुन जात असतात.

भूईकोट किल्ल्यामध्ये दिल्लीच्या लाल किल्ल्याच्या धर्तीवर ध्वनी व प्रकाश योजनेच्या माध्यमातून शहराच्या समृद्ध इतिहासाचे सादरीकरण केल्यास, ऐतिहासिक पर्यटक या शहरांचा इतिहास जाणून घेण्यासाठी येथे भेट देण्यासाठी नवकीच येथे थांबेल या निर्मित्ताने बाजारपेठेत फेरफटका मारेलब्र खरेदी करेल यामुळे विविध प्रकारचा रोजगार निर्माण होवू शकेल. त्याचप्रमाणे या शहराला मोठी धार्मिक समृद्धी लाभली आहे. आंतरराष्ट्रीय देवीचे ठाणे असलेले बु-हाननगर, जैन धर्मीयांचे श्राव्य स्थान असलेले संत आचार्य आनंद ऋषीजी म.सा.यांचे समाधी स्थळ आनंदधाम, वेदांतनगर येथील दत्त मंदीर, शहराचे ग्रामदैवत असलेले श्री विशाल गणपती देवस्थान, ह्यूम मेमोरिअल चर्च, मिरावली पहाड यासारखी पवित्र धार्मिक स्थळे येथे आहेत. इतकी समृद्ध परंपरा असतानाही हे शहर त्या प्रमाणात मोठे होऊ शकले नाही. याचे कारण शहराची ओळख सर्वदूर होण्यासाठी त्याचा योग्य प्रचार व प्रसार होवू शकला नाही. याची खंत वाटते. अन्यथा देशातील प्रसिद्ध पर्यटन स्थळांच्या यादीत

अहमदनगर शहराची गणना झाली असती. जगाच्या औद्योगिक नकाशावर नोंद असलेल्या पुणे शहरापासून अवघ्या ११८ किलोमीटर अंतरावर हे शहर वसलेले असून पुणे येथील पिंपरी चिंचवड महापालिका आशिया खंडातील सर्वात श्रीमंत महापालिका म्हणून मानली जाते. याचे कारण येथील औद्योगिक विकास.

खरेतर पुणे आणि अहमदनगर या दोन शहरांमध्ये रेल्वे लोकल सेवा कार्यान्वित झाली तर ही गोष्ट अहमदनगर शहरासाठी निश्चितच उपयोगाची होवू शकेल. कारण लोकल मुळे या दोन शहरातील अंतर केवळ एक ते दीड तासाचे होईल अन इथला तरुण सकाळी घरातून डवा घेवून पुण्याला कामाला निघेल आणि संध्याकाळी पुन्हा आपल्या घरी येईल. याप्रकारे नगरशहराचे पुण्याशी औद्योगिक नाते तयार होवू शकेल. शहरासाठी ही चांगली बाब होवू शकते. काही वर्षांपूर्वी लालूप्रसाद यादव हे देशाचे रेल्वेमंत्री होते त्यांच्या कार्यकाळात रेल्वेचा चांगला विकास झाला तसेच अनेक नीवन रेल्वे स्टेशनची निर्मिती झाली. साईबाबांचे शिर्डी रेल्वे स्टेशन हे श्री लालूप्रसाद हे साईबाबांचे निस्सिम भक्त असल्यामुळे रेल्वेमंत्री असताना ते शिर्डी साईबाबांच्या दर्शनाला नेहमी येत असत. त्यावेळी तर नगरशहरातील राजकीय धुरीणांनी लालूप्रसाद यादव यांची भेट घेतली व भेट घेत सांगितले असते की, लालूजी अहमदनगर शहर साईबाबा के राजधानी का शहर है, साईभक्त सुविधा के लिए अक्षर नगर-पुणे ट्रेन शुरु हुई तो बडा अच्छा होगा. तर यादव यांनी नवकीच या प्रकल्पाला मंजूरी दिली असती परंतु दूरदृष्टीचा अभाव असलेल्या नेत्यांमुळे हे शक्य झाले नाही. श्री साईबाबा हे आपल्या शहराचे

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

पालकच म्हणायला हवेत. याचाही आपल्याला उपयोग करून घेता येत नाही हे दुर्देव आहे.

शहरापासून काही मिनीटांवर असलेल्या राहुरी येथे राज्यातील प्रख्यात असे राहुरी कृषी विद्यापीठ वसलेले आहे अत्याधुनिक यंत्रसामग्री, प्रयोगशाळा, संशोधन केंद्र व येथे असलेला मोठा कर्मचारी वर्ग, या भागात असलेली समृद्ध शेती यामुळे जवळच येथे फूड पार्क उभारल्यास येथे पर्यटक मोठ्या रांख्येने येतील.

अहमदनगर शहरापासून जवळच असलेल्या मुळा धरण येथे काही वर्षांपूर्वी सी प्लॅनचा प्रयोग झाला होता. आणि काही दिवसातच तो गुंडळाला गेला. याचे कारण या प्रकल्पाची फारशी जाहिरात झाली नाही तसेच देशातील पर्यटकांना आकर्षित करण्यासाठी शहरातील धार्मिक आणि ऐतिहासिक वास्तूंचा प्रचार व प्रसार योग्यरित्या झाला नाही. म्हणजेच त्याचे मार्केटींग झाले नाही खरे तर मुळा धरण हे शिर्डी, शिंगणापूर कडे जाणा-या रस्त्यावर वसले आहे त्यामुळे शिर्डीला व शनी शिंगणापूरला जाणा-या देशातील भाविकांसाझी सी प्लॅनची सुविधा उपयोगाची आहे. या जोडीला जर अहमदनगरच्या धार्मिक व ऐतिहासिक पर्यटनाची माहिती त्यांच्यापर्यंत योग्य पद्धतीने पोहोचली असती. तर ही गोष्ट शहराच्या पर्यटन विकासासाठी महत्वपूर्ण पाऊल ठरले असते त्यामुळे आता पुन्हा सी प्लॅन चा प्रकल्प येथे आणण्यासाठी प्रयत्न करायला हवा. हे साकार करणे फार अवघड नाही पण यासाठी येथील राजकीय धुरिणांमध्ये हवी प्रबंध व इच्छाशक्ती व दुरदृष्टी. महाराष्ट्राचे सन्माननीय नूतन मुख्यमंत्री श्री एकनाथ शिंदे व उपमुख्यमंत्री श्री देवेंद्र फडणवीस यांचा अहमदनगरशी जिव्हाळ्याचा

जबाबदारी टाकली आहे. या संधीचा फायदा त्या पक्षातील राजकारणी धुरिणांनी केवळ स्वतःच्या राजकीय फायद्यासाठी न करता शहराच्या औद्योगिक आणि पर्यटन विकासासाठी करायला हवा. यासाठी राज्य व केंद्र सरकारकडून मोठा आर्थिक निधी नव्हकीच प्राप्त होऊ शकेल. यात कोणतीही अडचण येणार नाही.

अहमदनगर जिल्हा एकेकाळी प्रचंड इच्छाशक्ती असलेला जिल्हा होता. ही आपली ओळख आहे. म्हणूनच आशियातील पहिला सहकारी साखर कारखाना फारसे शिकलेले नसतानाही खेड्यातील शेतकरी पद्मश्री विठ्ठलराव विखे पाटील यांनी आपल्या इच्छाशक्तीच्या बळावर लोणी येथे उभारून सहकाराचे क्रांतिकारी पाऊल टाकताना आदर्श निर्माण केला आहे. गेल्या अनेक वर्षांपासून नगरकरांच्या उड्डाण पुलाच्या मागणीचा मा.खा.स्व दिलीप गांधी यांनी केंद्र सरकारकडे पाठपुरावा केला होता. रसिक ग्रुप, नगरकर जनतेने देखील यासाठी आंदोलन केले आहे. स्व.दिलीप गांधी यांच्या या पाठपुराव्याला यशापर्यंत घेवून जाण्याचे महत्वाचे काम खा.डॉ.सुजय विखे यांनी केले. आणि काही महिन्यातच या उड्डाणपुल पूर्णत्वाच्या मागविर आहे. ही आशादारी बाब आहे. नगरकरांचे उड्डाणपूल हे कित्येक वर्षांपासून स्वप्न होते. ती गरज होती आता हे स्वप्न लवकरच पूर्ण होणार आहे. यासारखे विविध प्रकल्प नगरच्या अनेक राजकीय धुरिणांनी यापूर्वी करून दाखविले आहेत. म्हणूनच शहरातील औद्योगिक, पर्यटन विकास होण्यासाठी आता हवी फक्त आपल्याकडे असलेली दूरदृष्टी अनुमानसिकता ! !!

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

दृष्टीक्षेपात अहमदनगर जिल्हा

-प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत-

महाराष्ट्राच्या पश्चिम भागात अहमदनगर जिल्हा आहे. अहमदनगर जिल्ह्याचे क्षेत्रफळ १७,४९२ चौ.कि.मी. आहे. क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने सर्वात मोठा जिल्हा म्हणून अहमदनगर जिल्हा ओळखला जातो. अहमदनगर या जिल्ह्याच्या उत्तरेस नाशिक व औरंगाबाद हे जिल्हे आहेत, तर पूर्वेस बीड हे जिल्हे आहेत, दक्षिणेस सोलापूर व उस्मानाबाद हे जिल्हे आहेत आणि पश्चिमेस पुणे व ठाणे हे जिल्हे आहेत. अहमदनगर जिल्ह्याच्या पश्चिमेकडील भागात अकोले व संगमनेर तालुक्यांमध्ये सहयाद्रीच्या डोंगररांगा पसरलेल्या आहेत. या डोंगररांगांना हरिश्चंद्राच्या डोंगररांगा म्हणून ओळखल्या जातात. महाराष्ट्रातील सर्वात उंच शिखर कळसूबाई याच डोंगररांगांमध्ये अहमदनगर जिल्ह्यातील अकोला तालुक्यात आहे. अहमदनगर जिल्ह्याचा मध्य भाग हा बाळेश्वराचे पठार या नावाने संबोधला जातो. प्रवरा, गोदावरी, भीमा, सीना, मुळा व या अहमदनगर जिल्ह्यातील प्रमुख नद्या असून आढळा, कुकडी, घोड या नद्या जिल्ह्यातून वाहतात. बहुतांशी नद्या पश्चिमेकडून पूर्वेकडे वाहतात.

अहमदनगर जिल्ह्याचा इतिहास-

१५ व्या शतकाच्या शेवटी, इ.स. १४८६ मध्ये तत्कालिन बहामनी राज्याचे पाच तुकडे झाले होते. या पाच राज्यांच्या तुकड्या पैकी एक तुकडा फुटून निघालेल्या मलिक अहमदशहा बहिरी या निजामशहाने मे, १४९० मध्ये सीना नदीकाढी एक शहर वसवण्यास सुरुवात केली. अहमदशहा बहिरी याच्या नावावरूनच या शहराला अहमदनगर असे नाव पडले. इ.स. १४९४ मध्ये अहमदनगर या शहराची रचना पूर्ण झाली. पुढे अहमदनगर निजामशहाची राजधानी बनली.

अहमदनगर जिल्ह्यातील तालुके-

अहमदनगर जिल्ह्यात १४ तालुके आहेत १.पारनेर, २.कर्जत ३. कोपरगाव ४.जामखेड ५.नगर ६.नेवासा ७.पाथर्डी ८. अकोले ९.राहाता १०.राहुरी ११. शेवगाव १२.संगमनेर १३.श्रीरामपूर १४. श्रीगोंदा अहमदनगर जिल्ह्याच्या भौगोलिक सिमा.

उत्तरेस नाशिक व औरंगाबाद हे जिल्हे आहेत. तर पूर्वेस बीड हे जिल्हे आहेत, दक्षिणेस सोलापूर व उस्मानाबाद हे जिल्हे आहेत. आणि पश्चिमेस पुणे व ठाणे हे जिल्हे आहेत.

अहमदनगर जिल्ह्याचे क्षेत्रफळ- १७,४९३ चौरस किमी

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अहमदनगर जिल्ह्यातील नद्या -
प्रवरा नदी, गोदावरी नदी, घोडनदी, सीनानदी,
मुळानदी, कुकडीनदी, भीमानदी, दारणानदी,
सिंदफणानदी, भोगावतीनदी, नीरानदी,
कडवानदी

अहमदनगर जिल्ह्यातील लोकसंख्या -

४५,४३,०८०

अहमदनगर जिल्ह्यातील साक्षरता -

८०.२२ टक्के

अहमदनगर जिल्ह्याचे हवामान -

उष्ण व कोरडे

अहमदनगर जिल्ह्यातील मुख्य पिके -

ऊस, बाजरी, कापूस, सोयाबीन, लाल
हरभरा, ज्वारी, गहू, बेंग्राम आणि कांदा.

अहमदनगर जिल्हा विशेष -

- संत ज्ञानेश्वर महाराजांनी ज्ञानेश्वरी हा ग्रंथ

अहमदनगर जिल्ह्यातील नेवासा या ठिकाणी
लिहिला.

- महाराष्ट्रातील सर्वाधिक क्षेत्रफळ असलेला
जिल्हा.

- सहकारी साखर कारखान्यांचा मूल स्त्रोत
असलेला जिल्हा

- राज्यातील पहिला साखर कारखाना

अहमदनगर जिल्ह्यातील प्रवरा नक्षर येथे जून
१९५० रोजी सुरु.

- पंडित नेहरू अहमदनगर मधील भुईकोट
किल्ल्यांमध्ये काही काळ बंदिस्त होते. याच
दरम्यान पंडित नेहरू यांनी डिस्कव्हरी ऑफ

इंडिया या प्रसिद्ध ग्रंथाचे लेखन केले.

अहमदनगर जिल्ह्यातील प्रमुख व महत्वाची
स्थळे -

साईबाबा मंदिर, शिर्डी, रेणूका माता
मंदिर, धामणगाव देवी, अमृतेश्वर मंदिर,
रतनवाडी, जगदंबा मंदिर / मोहोटा देवी
मंदिर, पाथर्डी, दुर्गामाता मंदिर शिराळ,
पाथर्डी, जगदंबामाता मंदिर, राशीन, श्री
ढोके श्वर मंदिर, टाकळी ढोके श्वर,
भगवानगड, रेणुकामाता मंदिर, केडगाव,
शनी-शिंगणापूर, पैस खांब मंदिर, नेवासा,
वृद्धेश्वर शिव मंदिर, घाटशिरस, विठ्ठल
मंदिर, पळशी (पारशी), श्री कोरठण खंडोबा
मंदिर, पिंपळगाव रोठा, सिधटेक, गोरक्षनाथ
मंदिर, मांजरसुंबा, देवगड (अहमदनगर),
साईबाबा तपोभूमी मंदिर, कोपरगाव, शुक्राचार्य
मंदिर, कोपरगाव, भगवती माता मंदिर,
कोल्हार, मेहराबाद, वाकडी, श्री क्षेत्र खंडोबा
मंदिर (वाकडीखंडोबाची), संत बाळू मामा
मंदिर, तोंडोळी, ता.पाथर्डी, जि.अहमदनगर

२८ मे १४९० रोजी कोटवाग निजाम हा
राजवाडा बांधून नगरची स्थापना झाली. मलिक
अहमदशहा बिहरी याने १४९० मध्ये सीना
नदीकाठी वसाहत स्थापन केली. येथेच
अहमदनगर वसण्यास सुरुवात झाली.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

हे नाव पडले. अहमदनगर जिल्ह्याचा हा राजकीय इतिहास अत्यंत पुरातन व रोचक आहे.

नगरची भूमी संतांची तसेच योध्यांचीही विविध राजवटीच्या रक्ताने माखलेल्या या भूमीचा इतिहासही तसा रक्तरंजीत म्हणावा लागेल. कारण अनेक लढाया या मातीने झेलल्या. अंगाखांद्यावर योध्यांनी आपले कसब पणाला लावले. गतप्राण झाले अन् अनेक जिंकलेही. संघर्षमय इतिहास असलेल्या या जिल्ह्याला पौराणिक संदर्भही आहेत. अगदी रामायण, महाभारतापासून ते राष्ट्रकृष्ण वंश, निजामशाही, मराठ्यांचे राज्य, इंग्रजी राजवटीची झालर त्याला आहे.

पौराणिक संदर्भ-

नगर जिल्ह्याचे पौराणिक संदर्भ पाहिल्यास रामायण, महाभारतात काही संदर्भ जिल्ह्याशी निंगडित आहेत. अगत्य ऋषींनी विंध्य पर्वत ओलांडून गोदावरी तीरी वास्तव्य केले. श्रीरामपूर तालुक्यातील दायमाबाद येथील उत्खननातून सिंधू संस्कृतीचे अस्तित्व तेथे असल्याचे सिद्ध झाले. डोंगरगणमधील श्रीराम, सीतेचे वास्तव्य, महाभारतातील अर्जुन रडल्याने पार्थ-रडी म्हणून नाव पडलेले पाथरी याच जिल्ह्यातील.

नवनाथ संप्रदाय याच जिल्ह्याच्या पाश्वभूमीत अनेक काळ वास्तव्यास राहिला. गोरक्षनाथांची कर्मभूमी, कानिफनाथांची समाधी याच भूमीत आहे. नाथांनी ठिकठिकाणी वास्तव्य केल्याच्या खूणा आहेत. देवादिकांची भूमी म्हणून गर्भगिरी पर्वतराईतील काही भाग नगर जिल्ह्याच्या भूमीचेच अंग आहे. संत झानेश्वर, संत एकनाथांचे वास्तव्य, झानेश्वरीची रचना आदी संतांच्या पदस्पत्नाने पुनित झालेली भूमी नगर जिल्हा राज्यभरात प्रसिद्ध आहे. सम्राट अशोका-राष्ट्रकृष्ण वंश (इ.स. २४० ते १०००) -

सम्राट अशोकाच्या काळात पैठणजवळील महत्वाचे स्थान म्हणून हा प्रांत (नगर) प्रसिद्ध होता. पुढे वाकाटक राजवंश इ.स. २५० च्या दरम्यान होता. त्याची राजधानी वत्सगुल्म (सध्याचा वासिम जिल्हा) येथे होती. नंतरच्या काळात इ.स. ७५३ ते ९८२ दरम्यान राष्ट्रकृष्ण राजवटीतील राजांनी राज्य केले. या काळातील राजा अमोघवर्षा याच्या काळात जैन धर्माचा प्रसार झाला. याच काळात वेरुळच्या लेण्या कोरण्यात आल्या. सहयाद्रीच्या डोंगररांगेतील सातमाळ म्हणून ओळखल्या जाणा-या पर्वतराईत या लेण्या कोरल्या गेल्या. औरंगाबादजवळीची वेरुळची

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अूपम देणगी आहे. या गुफेत बौद्ध, हिंदू, जैन धर्मातील देव-देवतांची शिल्पे आहेत. या लेण्यातील १२ ते ३४ पर्यंतच्या लेण्यांमध्ये रामेश्वर (सिताची नहाणी), दशावतार, कैलास, इंद्रसभा नावांनी काही लेण्या प्रसिद्ध आहेत. त्याच काळाचा संदर्भ डोंगरगण येथील रामेश्वर-सिताची नहाणी येथील असावा. तसेच याच काळात करडाडी, ता.पाठर्डी येथेही लेणी कोरण्याचा प्रयत्न झाला होता. महादेवाच्या पिंडीच्या आकाराची गुंफा आजही आहे. सहयाद्रीची जशी सातमाळ पर्वतरांग आहे. तशीच गर्भगिरी पर्वतरांगही सहयाद्रीचीच शाखा आहे. गर्भगिरीच्या डोंगररांगेत त्याच काळात लेण्या कोरण्याचा प्रयत्न झाला असावा. राष्ट्रकृष्ण वंश हा कलाप्रिय होता. राज्याच्या मोठ्या विभागाला राष्ट्र म्हणत. राष्ट्रकृष्ण घराण्याचे तीन घराणे प्रसिद्ध होते. त्यातील तिसरे घराणे औरंगाबाद परिसरात उदयास आले. या घराण्याचा राजा दंतीदुर्ग (इ.स.७५८) हा विख्यात होता. त्याने दक्षिण गुजरात, महाराष्ट्र, विदर्भ जिंकून ४५ वर्षे राज्य केले.

यादव-निजामशहा (इ.स. १००० ते १५००)-

११९० पर्यंत पुन्हा पश्चिमी चालुक्य वंशाच्या राजांनी राज्य केले. हरिश्चंद्र गडावरील गुहांचे काम, त्यावरील नक्षी त्याच

शैलीतील आहे. ११९० च्या दरम्यान देवगिरी यादवांनी चालूशी संघर्ष करून मिळविली. सध्याचे दौलताबाद, जि.औरंगाबाद ही यादवांची राजधानी होती. याच काळातील यादवांचे मंत्री हेमांडी यांनी मोडी लिपीचा शोध लावला. नगर जिल्ह्यात सुमारे २६ मंदिरे हेमाडपंती आहेत. रतनवाडीचे अकोले अमृतेश्वराचे मंदिर हे हेमाडपंथी बांधकामाचा उत्कृष्ट नमुना होय. त्यांचे अस्तित्व आजही आहे. संत ज्ञानेश्वरांनी ज्ञानेश्वरी लिहिताना यादव वंशातील राजा रामदेवराय यांच्या नावाचा उल्लेख केल्याचे नावाचा उल्लेख केल्याचे आढळते. १२९४ मध्ये यादवांचा पराभव करून वजीर आदिल खिलजीने राज्य मिळविले. अर्थात हे राज्य मुघल बादशहा जलालुद्दीन खिलजी यांच्या ताब्यात आले. पुढे १३१८ पर्यंत मुघल साम्राज्याचा विस्तार होत गेला.

१३३८ मध्ये दिल्लीचा बादशहा मोहम्मद तुघलकाने दौलताबाद सोडले. राजाविना राज्य झाले. त्यामुळे मंत्र्यांनी लुटालूट केली. त्यातील गंगू ब्राह्मण याचा शिष्य अलादिन हसन गंगू याने सर्वांना हरवून राज्य स्थापन केले. त्यामुळे हे राज्य बहामनी राज्य म्हणून ओळखले जावू लागले. बहामनी राज्याचा काळ मोठा होता. या साम्राज्यातील १३ राजांनी

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

सुमारे दीडशे वर्षे या भूमीवर राज्य केले. त्या काळात ही कट-कारस्थाने करण्यात राज्यातील मंत्री कमी नव्हते. १४६० नंतर १४७२, ७३ मध्ये मोठा दुष्काळ पडला. या आपत्तीचा सामना करण्यात प्रधानमंत्री मोहंमद गवान असफल झाला. लगेच त्याच्याविरोधात इतर मंत्री यांनी कारस्थाने रचली.

१४८७ मध्ये त्याला मारण्यात आले. अंतर्गत बंडाळी वाढून बहामनी राज्याचे पाच तुकडे झाले. त्यातूनच निघालेल्या मलिक अहमदशहा बिहरी याने १४९० मध्ये सीना नदीकाठी वसाहत स्थापन केली. तेथेच अहमदनगर वसवण्यास सुरुवात झाली. अहमदशहाच्या नावावरूनच अहमदनगर हे नाव पडले. २८ मे १४९० रोजी कोटवाग निजाम हा राजवाडा बांधून नगरची स्थापना झाली. तो म्हणजे आजचा भुईकोट किल्ला होय. १४९४ मध्ये शहर स्थापन झाले. पुढे निजामशहाची राजधानी बनले.

बु-हाणशहा-चाँदबीबी (इ.स. १५०० ते १६००)

१५०८ मध्ये अहमदशहाचा मृत्यू झाला. त्याचा मुलगा पहिला बु-हाणशहा सात वर्षांचा असताना गादीवर आला. त्याचे बहुतेक आयुष्य लढण्यात गेले. १५५३ मध्ये त्याचा मृत्यू झाला. त्याला पाच मुले होती. त्यातला थोरला मुलगा

हुसेनशहा पहिला हा गादीवर आला. यावेळी त्याच्याशी त्याच्या भावांचे भांडण सुरु झाले. याच काळात विजापूर, गोवळकोऱा व विजापूर येथील राजांनी नगरला वेढा दिला. यावेळी तह झाला. पुढील एका लढाईनंतर त्याचा मृत्यू झाला. चांदबीबी ही हुसेनशहाची मुलगी. तिंा विवाह आदिलशहाशी झाला. १५५५ मध्ये चौथा निजाम मुर्तझा हा गादीवर आला. त्याने सलाबतखान (दुसरा) याची वजीर म्हणून नेमणूक केली. सलाबतखानाने नगरला पाण्यासाठी खापरी नळ योजना तयार केली. त्याचे काम पाहून प्रजेला तो आवडत असे. त्यानेच शहा डोंगरावर अष्टकोनी महाल बांधला. चाँदबीबीचा महाल म्हणून तो आजही सुस्थितीत आहे. सलाबतखानाच्या मृत्यूनंतर महालात त्याची कबर करण्यात आली. चाँदबीबी-

चाँदबीबी ही अहमदनगरचा निजामशहा पहिला हुसेनशहाची मुलगी. विजापूरच्या पहिल्या आदिलशहाची पत्नी. तिला अरबी, फारसी, मराठी, कन्नड, तुर्की या भाषा अवगत होत्या. आदिलशहाच्या मृत्यूनंतर १५८० आदिलशाहीत अंतर्गत संघर्ष सुरु झाला. सुमारे दहा वर्षे हा संघर्ष चालला. आदिलशहाने थोडी घडी वसविल्यानंतर

२७ चाँदबीबी अहमदनगरच्या निजामशाहीत परत

आला.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

हुसेनचा मुलगा मुर्तझा पहिला हा लहानपनीच गादीवर १५८६ ते १५८९ पर्यंत बसला. त्याचा मुलगा मिरनशहा याला गादीवर बसविले. तो व्यसनी असल्याने त्याचा चुलतभाऊ इर्सल शहाला १५८९ मध्ये गादीवर बसविले. मुर्तझाच्या बु-हाण नावाच्या भावाचा हा इर्सल शहा मुलगा. इर्सलचा मृत्यू १५९४ मध्ये झाल्यानंतर त्याचाच भाऊ इब्राहिम शहाने सूत्रे हाती घेतली. त्याच्या दरबारात दुफळी झाल्याने विजापूरकरांशी त्याचे युध्द झाले. युध्दात त्याचा मृत्यू झाला. फक्त चारच महिने त्याला राज्य करता आले. त्यानंतर वजीर मियान अंजू याने अहमदनगर नावाचा आपला मुलगा गादीवर बसविला.

१५९५ मध्ये हा अहमद गादीवर बसला. तो निजामाचा वारीस नव्हता. हा वाद प्रजेत सुरु झाला. त्यामुळे त्याने दिल्लीकर अकबराचा मुलगा मुराद याच्या मदतीने नगरास वेढा दिला. यावेळी अहमदशिवाय इतर तिघेजण निजामशाही राज्यावर आपला हक्क सांगत होते. त्यापैकी बहादूर नावाच्या हक्कदारास चांदबीबीचा पाठींबा होता. मुरादने वेढा दिला, त्यावेळी चांदबीबीनेही युध्दात भाग घेवून १५९५ मध्येच सत्ता ताब्यात घेतली. चांदबीबने इब्राहिमचा पुत्र बहादूरशहाला गादीवर बसविले आणि स्वतः कारभारत हाती

घेतला. तिच्याच राज्यातील महंमद नावाच्या वजिराने मुरादला पुढे करून तिच्या विरोधात कट कारस्थाने सुरु केली. याच दरम्यान चांदबीबी व वजीर नेहंगखान यांच्यातही वाद सुरु होता. मुराद नगरवर चाल करणार होता, परंतु त्यापूर्वीच त्याचा मृत्यू झाला. १५९९ मध्ये अकबराने दानियल यास नगरवर चाल करण्यास पाठविले. तो आल्यावर चांदबीबीचा वजीर नेहंगखान पळून गेला. त्यामुळे चांदबीबी एकटी पडली. याच काळात हमीद खोजा व त्याच्या मंडळींनी चांदबीबीचा खून केला. त्यामुळे नगरचे राज्य मोगलांना आयतेच मिळाले. बहादूरशहाला अकबराने कैद केले आणि नगरचा कारभार दानियल याच्याकडे १६०० मध्ये सोपविला.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

आदरणीय श्री.हस्तीमलजी मुनोत यांची जडण-घटण

-प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत-

अहमदनगर शहरामध्ये अनेक नावाजलेले, कार्यतत्पर असे व्यक्तिमत्त्व आपल्याला पहायला मिळतील. श्री.हस्तीमलजी मुनोत हे अहमदनगर शहरातील एक अग्रगण्य व्यक्ती म्हणता येईल. त्यांचे नाव हे व्यापारी क्षेत्र, बँकिंग, शैक्षणिक, धार्मिक, सामाजिक क्षेत्रांमध्ये मानाने घेण्यात येते. त्यांच्या व्यापार व उद्योग विषयक दूरदृष्टीमुळे अहमदनगरच्या व्यापार व उद्योग क्षेत्राला प्रगतीची दिशा मिळाली आहे.

श्री हस्तीमलजी मुनोत यांचे प्राथमिक शिक्षण अहमदनगरच्या नवभारत विद्यालयात व माध्यमिक शिक्षण अहमदनगरच्या एज्युकेशन सोसायटीच्या भाऊ साहेब फिरोदिया हायस्कूलमध्ये झाले. श्री हस्तीमलजी मुनोत यांच्या परिवारामध्ये सामाजिक जाण, देशप्रेम कर्तव्य तत्परता इ.विचारांचा पगडा होता व त्याचा परिणाम त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वावर झाला.

घरातील पिढीजात व्यवसायामध्ये त्यांना दहावीनंतर लक्ष घालावे लागले. नेवासकर कुटूबियांचा अन्रधान्य, कापूस व केरोसिन व्यवसायाची जबाबदारी त्यांच्या खांद्यावर पडली. परंतु त्यांच्यामध्ये असलेल्या कुशल नेतृत्वगुणांनी त्यांच्या व्यवसायाला भरभराट प्राप्त करून दिली. पीढीजात व्यवसाय सांभाळत असतानाच ते अहमदनगर अर्बन

१९६८ ते ७३ या काळात संचालक होते. बँकिंग क्षेत्राची आवड व नेवासकर मुनोत कुटूंबीयांचे अर्थकारण, बँकिंग, टॅक्सेशन व वित्त नियोजनाची जबाबदारी ते स्वतः पहात असल्यामुळे या क्षेत्रामध्ये ते जाणकार होते.

१९६८ ते ७३ या काळामध्ये बँकाचे राष्ट्रीयकरण झाले. त्यामुळे छोटे व्यावसायिक त्यांना वित्तपुरवठा मिळेनासा झाला. त्यामुळे या व्यापारांना वित्तपुरवठा कशा प्रकारे करता येईल व त्यांना व्यावसायिक कर कशाप्रकारे प्राप्त होईल. याबाबत त्यांनी विचार करायला सुरुवात केली. याबाबत कै.हेमराज बोरा व कै.सुरजमल भंडारी यांच्यासह चर्चेला सुरुवात केली व काही सहका-यांच्या मदतीने त्यांनी १९७२ मध्ये अहमदनगर मर्चन्ट स को.ऑपरेटीव्ह बँकेचा श्री गणेशा डाळमंडई येथे केला. त्यामुळे अहमदनगर शहरातील व्यापा-यांना त्यांच्या व्यवसायात यश मिळविण्यासाठी अहमदनगर मर्चन्ट स को.ऑपरेटीव्ह बँकेकडे श्रेय जाते.

१९७२ मध्ये श्री हस्तीमलजी मुनोत यांनी लावलेल्या या अहमदनगर मर्चन्टस को.ऑपरेटीव्ह बँकरूपी रोपटयाचे रूपांतर भल्यामोठया वटवृक्षात झाले आहे. १९७२ पासून आजपर्यंत नफच्यात असलेल्या या

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

आहे. पहिल्या वर्षी अवघा १ हजार ६४९ रुपये इतका असलेला नफा गेल्या वर्षी आर्थिक वर्षांखेर ६०५ कोटींवर पोहोचला आहे.

नगरशहरात सात शाखा आहेत. शिवाय जिल्ह्यात याआधी जामखेड व श्रीगोंद्याला शाखा झाल्या असून आता सोनई, शेवगाव, पाथडी, तसेच पुणे जिल्ह्यात शिरूर, नारायणगाव तर बीड जिल्ह्यात कडा येथे शाखा आहेत. बँकेच्या पुणे व औरंगाबादलाही शाखा आहेत. १३५० कोटीच्या ठेवी व ८०० कोटीच्या कर्जवितरणाद्वारे एक हजार कोटीच्या व्यवसायाचा टप्पा गाठलेल्या मर्चन्ट्स बँकेने आरटीजीएस, एनईएफटी, व्हॅट सर्विस टॅक्स तसेच प्राप्तीकर भरण्याची सोय, सेफ डिपॉजिट लॉकर्स आदि आधुनिक सेवासुविधा सर्व शाखांमध्ये सुरु केल्या आहेत. याशिवाय सोनेतारणासह सर्व प्रकारचे कर्जवितरण तसेच एचडीएफ सी बँक, अॅवसीस बँक, आयसीआयसीआय व कॉर्पोरेशन बँक अशा बँकांच्या सहकार्याने देशात कोठेही डिमांड ड्राफ्ट सुविधा सुरु केली आहे. या शिवाय बचत ठेव खात्यावर दैनंदिन पध्दतीने सहा टक्के दराने तिमाही व्याज दिले जाते. कोणत्याही सेवा शुल्काशिवाय बँकेच्या कुरल्याही शाखेतील खातेदारास त्याच्या खात्यातील जमा असलेली रक्कम इतर कोणत्याही

शाखेतून काढण्याची सुविधाही दिली जाते. बँकेची स्वतंत्र कोअर बँकिंग प्रणाली विकसित करण्यात येत आहे.

श्री हस्तीमलजी मुनोत यांच्या नेवासकर कुटूंबामध्ये त्यांना समाजसेवेचेही बाळकळू प्राप्त झालेले होते. याचा परिणाम म्हणूनच ते समाजाचे आपण काही देणे लागतो व समाजाप्रतीआपले काही कर्तव्य आहे याचे सामाजिक भानही त्यांना होते त्यामुळे त्यांनी १९८० मध्ये जिल्हा कुष्ठरोग निवारण संस्थेच्या सचिवपदी काम करण्याची संधी त्यांना मिळाल्यानंतर तेव्हापासून आत्तापर्यंत सचिव सध्याच्या काळात अध्यक्ष म्हणूनही ते काम करत आहेत. कुष्ठरोग मुक्त झालेल्यांना छोट्या मोठ्या उद्योगधंद्यांच्या माध्यमातून जीवनात पुन्हा स्वतःच्या पायावर उभे राहण्यास व त्यांच्या पुनर्वसनाचे कार्य विविध संस्थांच्या माध्यमातून सुरु केले.

१९८१ पासून श्री हस्तीमलजी मुनोत पांजरपोळ गोरक्षण संस्थेशी निगडीत काम करीत आहेत. सध्या ते अध्यक्षपदाची जवाबदारी पार पाडत आहेत. या संस्थेतर्फे गायीचे संवर्धन करून अनेकांना गायीचे दूध, खत, सूरती हुरडा व स्वादीष्ट मक्याचा पुरवठा केला जातो. या संस्थेच्या उत्कृष्ट कामाबद्दल

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अहमदनगर आडते बाजार मर्चन्टस असोसिएशनच्या अध्यक्षपदी त्यांनी बारा वर्षे भूषविले आहे. या कालावधीमध्ये त्यांनी व्यापा-यांच्या समस्या सोडविण्याचे काम केले. पुन्हा मर्चन्टस असोसिएशनने त्यांच्या कामाची दखल घेवून त्यांना कै. उत्तमबाबा पोखरणा यांच्या नावाने प्रथमच दिला जाणारा सन १९९८-९९ चा पुरस्कार देवून गौरव केला आहे.

श्री हस्तीमलजी मुनोत यांचे शैक्षणिक कार्य पण महत्वपूर्ण आहे. अहमदनगरच्या राष्ट्रभाषा शिक्षा मंडळाच्या अध्यक्षपदाची जबाबदारी सध्या ते पार पाडत आहेत. या मंडळाच्या लष्करी जवानांच्या मुलांसाठी पंडित नेहरु विद्यालयास श्री मुनोत त्याकाळचे सचिव कै.गं.रं.बिडकर व व्ही.एल.अॅबट यांच्या प्रयत्नातून कॅन्टोनमेंटची जागा मिळाली. त्या जमिनीवर श्री हस्तीमलजी मुनोत यांच्या केशर गुलाब विश्वस्त संस्थेने वीस लाख रुपये खर्चून इमारत बांधून दिली?

तसेच याच परिसरामध्ये त्यांनी गरजू व नोकरी करणा-या विद्यार्थ्यांसाठी अहमदनगर जिल्ह्यातील अभ्यासक्रमाचे पुणे विद्यापीठ संलग्न व महाराष्ट्र शासन मान्य असे पहिले रात्र महाविद्यालय सन २००७ पासून सुरु केले आहे. या महाविद्यालयातून गुणवत्तापूर्ण शिक्षण देण्यास त्यांनी प्राधान्यक्रम दिला आहे. संगणक

व व्यवस्थापन क्षेत्रामध्ये या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना प्राधान्य दिले जाते.

सन १९८९ मध्ये श्री हस्तीमलजी मुनोत यांनी आपल्या वडिलांच्या नावाने चांदमल मुनोत विश्वस्त संस्था सुरु केली. या विश्वस्त संस्थेमार्फत गरजूना वैद्यकीय व शैक्षणिक मदतीसह विविध उपक्रम राबविले जातात. अमेरिकेतील प्रख्यात प्लॅस्टीक सर्जन डॉ. शरदकुमार दिक्षीत यांचे अहमदनगर व श्रीरामपूर येथे प्लॅस्टीक सर्जरी शिवीर गेल्या अनेक वर्षांपासून आयोजित करण्यात येत होते. मुनोत परीवारातील केशर गुलाब ट्रस्ट मार्फतही जयपूर फ्रूट कॅप, नेत्रतपासणी व उपचार शिवीर असे उपक्रम राबविले जातात. तसेच आंनदगडीजी धर्मार्थ दवाखान्यातील डायलिसीस सेंटर, सोनोग्राफी व पॅथोलॉजी सेंटर, पुण्याच्या एन.एस.वाडिया कार्डीयोलॉजी युनीटसाठी मदत, मतिमंद मुलांसाठीच्या कामायनी संस्थेला उत्पन्नासाठी बांधून दिलेले सभागृह सुरु केलेला छापखाना असे अनेक उपक्रम मुनोत परिवारातील संस्थांनी राबविले आहेत. लातूर व कच्छमधील भूकंप, मुंबईतदल पुराची आपत्ती, कारगिलचे युद्ध, सुनामीग्रस्तांना मदत असे अनेक उपक्रम त्यांनी राबविले आहेत.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

ज्या समाजाचे आपण देणे लागतो. त्या भावनेने व नगरशहराबाबतच्या आत्मियतेने मुनोत-नेवासकर परिवाराने १९७७ मध्ये अहमदनगर पालिकेला स्टेशन रस्त्यावरील ९ हजार चौरस फूटांचा भूखंड दिला. पालिकेने तेथे महाविर कलादाळालाची निर्मिती केली.

श्री हस्तीमलजी मुनोत हे वर्धमान स्थानकवासी संघ व जैन श्रावक संघाचे अध्यक्ष म्हणून सन १९९२ पासून कार्यरत आहेत. त्यामुळे त्यांना जैन आचार्य, युवाचार्य व साधुसंतांचा सत्संग लाभला. त्यांच्याकडून मिळाले ल्या प्रेरणेतून नगरचे नवीपेठ जैनस्थानक व उज्ज्वलनगर जैनस्थानक उभे राहिले. भक्त निवास साध्वी भवन व मानव सेवा डायग्नोस्टिक सेंटरच्या तीन भव्य इमारती उभारून आनंदधाम परिसराचा कायापालट केला.

अहमदनगरचा व्यापार व उद्योग वाढविण्यासाठीच त्यांनी आत्तापर्यंत काम केले आहे. ईश्वर सतत मला ही प्रेरणा देवो व समाजातील सर्व थरातील दीनदुबळ्यांना मदत करण्याची कार्यतत्परता आपल्याला परमेश्वराकडून मिळो हिच भावना आपल्याला त्यांच्याठायी दिसून येते. खर तर त्यांच्याकडे पाहून आपल्याला जाणवते की,

सेवा एक भाव
सेवा एक कृती
सेवा एक ध्यास
सेवा एक वसा
सेवा एक भवित
केल्याने सेवा
होते सत्कर्म

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

नगर-गीत

माधुरी हुद्देदार
कवयित्री

दगडांच्या या राकट देशा
रचलेले हे शिल्प शुभंकर
कणखर निर्भय शब्दांवरती
वसलेले हे नगर मनोहर

 कानामात्रा ऊकार नाही
वेलांटीचा नसे दरारा
साध्या सात्विक जगण्यावरती
सोशिक इथला वाहे वारा
किती युगांच्या परंपरांचा
प्रवाह इथला अजून निरंतर
कणखर निर्भय शब्दांवरती.....

 कथाकथातून ओठी इथल्या
राजे राण्या महाल किल्ले
येताजाता सहज भेटती
इतिहासाचे सोनदाखले
संतांच्या या भूमीवरती
शांत रसाचा झरतो पाझर
कणखर निर्भय शब्दांवरती.....

 यज्ञ पेटता स्वातंत्र्याचा
समिधा इथल्या घराघरांतून
सर्वस्वाची करून होळी
तस निखारे तनामनातून
या मातीतील वीर झुंजले
लक्ष असू दे किती भयंकर
कणखर निर्भय शब्दांवरती.....

नव्या युगाची पहाट आता
हसूनी पाहती वृक्ष येथले
तरुण मनांच्या नव्या लोचनी
सळसळणारे स्वप्न साजिरे
तृप्त होवूनी जसा बघावा
नव्या जुन्याचा संगम सुंदर
कणखर निर्भय शब्दांवरती.....

 सर्वधर्म हे इथे नांदती
हातामधूनी हात घालूनी
सृजन क्षणांचे फुलती अंकूर
किती मनांच्या हिरव्या रानी
आनंदाच्या या नगरीतून
सदा दरवळे प्रसन्न जागर
कणखर निर्भय शब्दांवरती
वसलेले हे नगर मनोहर.....

 दगडांच्या या राकट देशा
रचलेले हे शिल्प शुभंकर
कणखर निर्भय शब्दांवरती
वसलेले हे नगर मनोहर..

* * * * *

पालती

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अवतार मेहेरबाबा

डॉ.वर्षा कीर्तने

खरा तो एकची धर्म, जगाला प्रेम अर्पावे!

या उक्तीप्रमाणे अवतार मेहेरबाबा यांनी मानवता हा एकच धर्म मानला आणि आयुष्यभर मानवसेवाच केली. संपूर्ण जगाला प्रेमाचा संदेश दिला. अवतार मेहेरबाबांचे कार्य भारतातच नव्हे तर संपूर्ण जगभरात पसरलेले आहे. विविध देशात, परदेशात अहमदनगर शहराचे नाव अवतार मेहेरबाबांचे समाधी स्थळ, शिर्डीचे साईबाबा व साईबाबांचे एकमेव शिष्य साकोरीचे उपासनी महाराज यांमुळे प्रसिध्द आहे. मेहेरबाबा हे अवतारी पुरुष होते त्यांचा जन्म २५ फेब्रुवारीच्या पहाटे पाच वाजता पुणे येथील ससून हॉस्पीटलमध्ये शिरीनबानू व शिरियार यांच्या पोटी पारशी कुटूंबात झाला. पारशी पंचांगप्रमाणे तो मेहेर महिना होता. त्यामुळे त्यांचे नाव मेहेरवान असे ठेवले. फारसी भाषेतच मेहेर या शब्दाचा अर्थ आहे सूर्य. सूर्योदयाच्या वेळीच जणू सूर्य या भूमिवर अवतरला त्यांचे प्रसन्न व्यक्तिमत्त्व, सुडौल अंगकाठी, त्यांचा सदैव गुलाबी हास्याचा चेहरा, प्रेमाची पाखर घालणारे त्यांचे बोलके डोळे, मऊ कु सकु सशीत देवळापसासारखे त्यांचे हात व त्यांची पाऊले हे सर्व काही पाहणा-याला मोहवीत असे. अवतार मेहेरबाबा यांनी परमार्थ मार्गाच्या इश्वरवेड्या मस्ताच्या भेटी घेवून त्यांची सेवा करून त्यांना पुढची पारमार्थिक गती दिली त्या मस्तांचेच माध्यम वापरून त्यांच्याद्वारे

विश्वाची विधायक घडी घालण्याचे कार्य मेहेरबाबांनी मस्तांच्या समवेत एकांतात बसून केले. कुष्ठरोग्यांची सेवा केली. गाडगेबाबांच्या समवेत देखील मेहेरबाबा होते. बाबांच्या कार्याला तोड नाही किंवहुना तेच त्यांचे खरे अवतार कार्य.

मेहेरबाबांनी पाच गुरु केले बाबाजान या त्यांच्या प्रथम गुरु, नारायणमहाराज हे दुसरे गुरु, नागपूरचे ताजुदीनबाबा तिसरे गुरु, ताजुदीनबाबांना भेटून मेहेरवान आल्यानंतर सात-आठ महिने उन्मनी अवस्थेत फिरत होते. या अवस्थेत ते काही वेळा मानवी देहभानावर येई तर काही काळ वेड्यासारखा वागे. १९१५ च्या डिसेंबर महिन्यात मित्र सेलरला घेवून मेहेरबाबा शिर्डीत पोहोचले तेही सकाळच्या वेळी. साईबाबा लेंडीबागेतून परत येत होते त्यांच्या सभोवती भक्तमंडळी होती. तशाही गर्दीत मेहेरबाबा पुढे सरसावला साईबाबांच्या पायावर डोके ठेवले. उठून साईबाबांकडे ते पाहू लागले. त्यावेळी साईबाबांच्या मुखावाटे एकदम एकच उद्गार बाहेर पडला परवर दिगार ! परवर दिगार हा फारसी शब्द असून त्याचा अर्थ जगाचे पालन करणारा परमात्मा. शिर्डीचे साईबाबा हे अवतार मेहेरबाबांच्या सदगुरुपंचायतानातील चौथे सदगुरु. तर साकोरीचे श्री उपासनी महाराज हे पाचवे गुरु. उपासनी महाराज व मेहेरबाबा यांच्या साकोरी येथे वारंवार भेटी होत.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

मेहेरबाबांना लाभलेल्या पाच सदगुरुंनी त्यांच्यावर कृपेचा वर्षाव केला. त्यातून मेहेरबाबांना आपण कोण आहोत याची जाणीव झाली. मेहेरबाबांनी आपण अवतार असल्याची घोषणा केली. १० जुलै १९२५ रोजी मेहेरबाबांनी मौन स्विकारले ते कायमचे. चव्वेचाळीस वर्षे ते मौन होते. मौन राहून बोटांच्या खुणांची एक वेगळीच भाषा त्यांनी निर्माण केली होती. त्यांच्या खुणांना शब्दरूप देण्याचे काम मुख्यतः त्यांचे शिष्य एरचभाई जस्सावाला हे करीत. अर्थात बाबांच्या निकटवर्तीयांना ती भाषा अवगत झाली होती. या खुणांच्या भाषेच्या आधारे बाबांनी गॉड स्पीक्स सारखे आध्यात्मिक सिद्धांतांची उकल करणारे पुस्तक लिहून घेतले. अनेक संदेश व प्रवचने दिली ते मौन ईश्वरपुरुषाचे म्हणजे अवताराचे दैवी मौन होते. आजही देश-विदेशातील अनेक बाबाप्रेमी १० जुलैला मौन पाळतात.

३१ जानेवारी १९६९ रोजी आपले विश्वकार्य संपूर्ण बाबा परात्पर परब्रह्म अवस्थेतील त्यांच्या दैवी निद्रेत विलीन झाले. अवतारमेहेरबाबांची समाधी असलेले मेहेरबाद नगर-दॉँड रस्त्यावर अरणगावाजवळ आहे. मेहेरबाबांच्या पुण्यतिथीला देश विदेशातील लाखोंच्या वर लोक येथे दर्शनासाठी येतात. तसेच बाबांची जयंती २५ फेब्रुवारीला असते. त्यावेळी देखील खूप मोठा जनसमुदाय असतो.

दोन्ही उत्सव मोठया प्रमाणात साजरे होतात. मेहेरबाबांनी १९२३ मध्ये अरणगाव येथे आश्रम सुरु केला. काही वर्षांनंतर मुलांसाठी शाळा व कुष्ठरोग्यांसाठी मोफत दवाखाना सुरु केला. आजही त्यांचे मोफत दवाखाने सुरु आहे. तेथे चांगला उपचार मिळतो व अनेक लोक या दवाखान्यात उपचार घेत आहेत.

अरणगाव येथे समाधीजवळ बाबांची कुटी व संग्रहालय आहे. त्यांच्या वस्तू, वर्णमाला, फलक, कपडे, छायाचित्रे, सायकल, बाबांच्या वस्तू त्यांची माहिती येथे पाहण्यास उपलब्ध आहे.

मेहेरबाबांचे प्रेमीजन देश विदेशात आहेत अनेक विदेशी लोक मेहेरबाद येथे राहून आपले सेवाकार्य निःस्वार्थ सेवाभावाने करत आहेत. मेहेरबाबांची जन्मभूमी पुणे पण बाबांची कर्मभूमी अहमदनगर आहे. अहमदनगर शहराला फार मोठी ऐतिहासिक परंपरा आहे. तसेच संत झानेश्वरांपासून धार्मिक परंपरा देखील लाभली आहे. संतांचे जे कार्य आहे ते जगत कल्याणाचे कार्य आहे. प्रेम आणि सत्य याचा संदेश बाबांनी दिला.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अण्णा हजारे यांचे सामाजिक योगदान

डॉ.प्रशांत खोपटीकर
वाणिज्य विभाग प्रमुख

किसन बाबूराव तथा अण्णा हजारे हे भारतातील ज्येष्ठ समाजसेवक आहेत. १९९० साली त्यांना त्यांच्या समाजसेवेच्या कार्याबद्दल भारत सरकारने पदमश्री आणि १९९२ साली पदमभूषण या पुरस्कारांनी सन्मानित केले.

किसन बाबूराव हजारे यांचा जन्म दि १५ जून १९३७ रोजी भिंगार अहमदनगर येथे झाला त्यांच्या आईचे नाव लक्ष्मीबाई आणि वडिलांचे नाव बाबूराव हजारे होते. ते एकूण चार भाऊ-बहिण होते. किसन हजारे यांना शिक्षणासाठी त्यांच्या एका नातेवाईकाने मुंबई येथे नेले घरची परिस्थिती चांगली नसल्यामुळे शिक्षण घेता आले नाही. सातवी पर्यंत शिक्षण पूर्ण करून १९६० मध्ये इंडीयन आर्मीमध्ये दाखल झाले. सैनिकी प्रशिक्षण त्यांनी औरंगाबाद येथे पूर्ण केले. आर्मीमध्ये खेमकरण या रेजीमेंट मध्ये काम केले १९६५ च्या भारत-पाकिस्तान युद्धात महत्वाची भूमिका बजावली. युद्धात त्यांच्या रेजीमेंट मध्ये ते एकटेच सुरक्षित राहिले.

आर्मीमध्ये निवृत्त झाल्यानंतर त्यांनी जनसेवेचे ब्रत हाती घेतले. त्यांच्यावर विनोदा भावे यांच्या विचाराचा पगडा राहीला. त्यांनी नशामुक्ती, शेतकरी आंदोलनात भाग घेतला व ते चालवले. अण्णा हजारे यांनी भ्रष्टाचार निर्मूलनात मोठी कामगीरी केलेली आहे. सध्या त्यांचे अनुयायी यांनी त्यांचे कार्य इतरत्र पसरवले आहे. अहमदनगर शहरासाठी त्यांनी काम करीत असताना विविध कार्यालयात चालणा-या अपप्रथा बंद केल्या त्यांच्या

विचारांची प्रेरणा घेवून सरकारी नोकरीतील अधिकारी व कर्मचारी यांनी चांगल्या पध्दतीने कामकाज केलेले आहे. अहमदनगर जिल्ह्यातील पारनेर तालुक्यातील राळेगण सिध्दी येथे विविध उपक्रम राबवून एक आदर्श गाव निर्माण केले. या गावात त्यांनी सरकारी योजना व्यवस्थित राबवल्या. उदा.वृक्षारोपण, रस्तेबांधणी, पावसाळ्यात रेन वॉटर हॉर्स्टनिंग ची कामे व्यवस्थितरित्या राबवली. आज ही अण्णा हजारे यांचे हे काम अविरतपणे चालू आहे.

सन २०१२ मध्ये भ्रष्टाचार विरोधात फार मोठी मोहिम त्यांनी चालवली. भ्रष्टाचार मुक्त भारत ही त्यांची संकल्पना होती आणि आहे.

श्री अण्णा हजारे यांच्या कार्याचे यश म्हणजे त्यांच्या आंदोलनाने व प्रयत्नाने लोकपालबील मंजूर झाले. भ्रष्टाचाराच्या विरोधातील व्यवस्था परिवर्तनाचे पुढील पाऊल असलेल्या सशक्त लोकायुक्त विधेयकाला मंजूरी मिळावी यासाठी अण्णांनी फार कष्ट घेतले व त्यास यश देखील मिळाले.

केंद्रातील लोकपालाच्या धर्तीवर राज्यातील भ्रष्टाचाराला आळा घालण्यासाठी सशक्त लोकायुक्त कायदा करावा अशी मागणी त्यांनी ३१ जानेवारी २०११ साली केली. यात सात दिवसाचे उपोषण अण्णांनी राळेगणसिध्दी येथे केले त्यावेळी तत्कालिन सरकारने त्यांची मागणी मान्य केली या प्रकारे अण्णा हजारे यांनी आपला लढा कायम ठेवला आहे. आज ही अण्णांचे कार्य निःस्वार्थपणे चालू आहे.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

आनंदधाम - आनंदाची पुरवणी

प्रा.सिमा मुनोत

अहमदनगरच्या पुण्यभूमीवर
जन्मलेल्या अनेक संतांनी पवित्र केलेला
जिल्हा आहे. त्यापैकी जन्मलेले एक जैन संत
आनंदऋषीजी महाराज आहे.

मी सगळ्यांचा आहे व सगळे माझे आहेत,
प्राणिमात्राचे कल्याण हिच माझी हार्दीक भावना
आहे. मी कोणा एका वर्ग, समाज, जाति,
वर्णासाठी नाही तर सर्वासाठी आहे मी हिंदुंचा
संन्यासी, मुसलमानांचा फकीर, ख्रिस्तांचा
पादरी आणि जैन्यांचा आचार्य आहे. असे
म्हणाऱ्ये भारतीय संस्कृतीचे उपासक,
एकता-एकात्मता, सहिष्णूतेचे प्रतिक असणारे
राष्ट्रसंत आचार्य सम्राट पूज्य आनंदऋषीजी
महाराज !!! आपल्यासाठी अभिमानास्पद
बाब म्हणजे अनेक संतांची भूमी असणारे
आपले नगर हे आनंद ऋषीजी महाराजांची
सुध्दा पुण्यभूमि.

आचार्य भगवंतांचे २८ मार्च १९९२
रोजी अहमदनगर येथे महानिर्वाण झाले.
त्यांच्या पार्थिव शरीरावर अंत्यसंस्कार जिथे
करण्यात आले ते स्थान भक्तगणांनी
आनंदधाम म्हणून समाधी रूपाने बांधले,
सूर्यासारख्या प्रखर झानाची उपमा, प्राचीन
स्पष्टवादिता आणि विवेकानंदांची ओजस्वी
शैली यामुळे असंख्य जन-हृदयांचे श्रद्धा स्थान

म्हणजे आनंदधाम, हे एक पवित्र स्थान आहे.
कमळाच्या आकारात ही वास्तू बांधली आहे.
सुंदर बाग - बगीचे तसेच हिरवळीने नटलेला
परिसर ह्या वास्तूला अधिकच शांतिप्रदायक
बनवतो. हजारो भाविक या आनंददरबारात
येतात श्रद्धापूर्वक दर्शन घेतात व एक नवीन
आनंद, नवीन सामर्थ्य घेवून परतलात. ही
वास्तू येथील प्रत्येक अणू-परमाणू यांची आनंद
गुरुच्या शुभ लहरीनी युक्त आहे. आनंदाचे
डोही आनंद तरंग ह्याची प्रचिती घ्यायची
असेल तर आनंदधाम मध्ये जायलाच हवे.

समाधिच्या मागे धार्मिक परीक्षा बोर्ड, श्री
रत्न जैन पुस्तकालय तसेच संग्रहालय आहे.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

भारतीय क्रिकेट पटू-अंजिक्य रहाणे

प्रा.बोरावके एस.डी.

अंजिक्य रहाणे यांचा जन्म अहमदनगर जिल्ह्यातील आश्वी केडी येथे वडील मधुकर बाबुराव रहाणे आणि आई सुजाता रहाणे यांच्या घरी झाला. हे कुटूंब ता.संगमनेरच्या चंदनपुरी खेड्यातून आले होते. त्याला एक छोटा भाऊ शशांक आणि बहिण अपूर्वा आहे.

त्यांच्या वडिलांनी त्यांना डॉंबिवली येथे मैट विकेट वरील प्रशिक्षणासाठी घेवून गेले होते. पण योग्य असे प्रशिक्षण मिळाले नाही. त्यानंतर त्यांनी प्रवीण आमरे माजी भारतीय कसोटी पटू यांच्याकडून वयाच्या १७ वर्षापर्यंत प्रशिक्षण घेतले.

रहाणे ने डॉंबिवली ये थील एस.व्ही.जोशी हायर्स्कूल मधून एस एस सी पर्यंतचे शिक्षण पूर्ण केले. रहाणेचे लग्न राधिका धोपवकर हिच्याशी दि.२६ सप्टेंबर २०१४ रोजी मुंबईत झाले त्याचा प्रेम विवाह आहे. कसोटी कारकीर्द-

२०१५ च्या श्रीलंका दौ-याच्या पहिल्या कसोटी सामन्यात रहाणेने एका कसोटी सामन्यात सर्वाधिक कॅचेसचा विक्रम मोडला.

१६ ऑगस्ट २०१६ रोजी रहाणेने कारकीर्दीतील सर्वोत्कृष्ट कसोटी फलंदाजीत ८ व्या क्रमांकाची नोंद केली.

१ नोव्हेंबर २०१९ रोजी रहाणेने कारकीर्दीतील पहिल्या कसोटी सामन्याच्या पहिल्या डावात रहाणेने ८६ चेंडूत १७२ धावा

फटकावत ९ वेळा चौकार मारला. आंतरराष्ट्रीय क्रिकेटमधील हे त्याचे २१ वे अर्धशतक ठरले. कसोटी सामने-

कसोटीच्या प्रत्येक डावात शतक झळकावणारा ५ वा भारतीय फलंदाज. एकाच कसोटी सामन्यात बिन विकेटकीपरकडून झेल घेण्याची सर्वाधिक संख्या ८.

कर्णधार म्हणून पहिला कसोटी सामना जिंकणारा ९ वा भारतीय खेळाडू.

पीयूष चावला आणि मुरली विजयनंतर शतक झळकवणारा तिसरा भारतीय फलंदाज.

वर्ल्ड टेस्ट चॅम्पियनशिपमध्ये शतक झळकवणारा पहिला भारतीय.

लॉर्ड्समध्ये पहिल्याच सामन्यात कसोटी शतक झळकवणारा रहाणे चौथा भारतीय फलंदाज ठरला.

टी-२० सामने

आयपीएलमध्ये एका षटकात सहा चौकार ठोकणारा पहिला फलंदाज.

आयपीएलमध्ये राजस्थान रॉयलसाठी सर्वाधिक वैयक्तिक धावा-१०५.

टी-२० सामन्यात सर्वाधिक कॅच मिळविण्याकरता अन्य ५ खेळाडूसह संयुक्त विक्रम.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अहमदनगर जिल्हा वाचनालय

प्रा.चक्षण सविता घनश्याम
मराठी विभाग

अहमदनगर जिल्हा वाचनालय हे महाराष्ट्रातील सर्वात जुने सार्वजनिक वाचनालय आहे. हे वाचनालय फक्त ग्रंथ संग्रह करणे आणि वाचन घळवळ वृद्धी हेच कार्य करीत नसून सामाजिक आणि सांस्कृतिक कार्यही जोमाने करत आहे.

रामायण-महाभारतापासून

धार्मिक विषयांपर्यंत...

वि.स.खांडेकरांपासून

आचार्य अत्रेपर्यंत

पु.ल.देशपांडेपासून दुर्गा भागवतांपर्यंत
तसेच आजच्या नवोदित लेखकांचेही
शब्दधन आपल्यापर्यंत पोहचविणारे..

अजिवा म्हणजेच अहमदनगर

जिल्हा वाचनालय

इंग्रज अधिकारी कॅ.पी.टी.फ्रेंच यांनी १८३८ साली या सार्वजनिक वाचनालयाची स्थापना केली. सुरुवातीला जनरल नेटिव्ह लायब्ररी या नावाने स्थानिक लोकांच्या व स्थानिक लोकांसाठी सुरु करण्यात आलेल्या या वाचनालयाचे सिटी लायब्ररी असे नामकरण झाले. यानंतर कालांतराने अहमदनगर जिल्हा वाचनालय असे संयोधण्यात येवू लागले. या वाचनालयाच्या जडणघडणीत अनेक मान्यवरांनी मोलाचे योगदान दिले आहे. यात तात्या चिंचोरकर, डॉ.रानडे, ना.धो.नानल, डॉ.अविनाश गुणे, श्री.दादा उर्फ दत्तोपंत डावरे यांचा उल्लेख करणे क्रमप्राप्त ठरते.

अहमदनगर जिल्हा वाचनालयात बालविभाग, मुक्तद्वार विभाग, महिला विभाग, पुस्तक विभाग, नियतकालिक विभाग, संदर्भ विभाग असे विविध विभाग आहेत. मुक्तद्वार

विभागात मिळून २६०० सभासद आहेत. रोज १२०० ते १४०० सभासद नियमित लाभ घेतात. वाचनालयात एकूण १० कर्मचारी आहेत. आज अध्यक्ष शिरीष मोडक, प्रमुख कार्यवाह विक्रम राठोड तर उपाध्यक्ष अनंत देसाई, दिलीप पांढरे, खजिनदार श्री.तन्वीर खान, सहकार्यवाह डॉ.राजा ठाकूर, तर ग्रंथालयाचे ग्रंथपाल म्हणून श्री अमोल इथापे हे पदाधिकारी व सदस्य मंडळ वाचनालयाच्या कार्याची धुरा प्रभावीपणे पेलत आहेत.

वाचनालयातके विविध उपक्रम वर्षभर राबविले जातात. शालेय विद्यार्थ्यांसाठी तसेच महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी वकरूत्त्व स्पर्धा, काव्यवाचन, नाट्यवाचन, अभंगगायन स्पर्धा, स्फूर्तिंगीत गायन स्पर्धा, रांगोळी स्पर्धा, चित्रकला स्पर्धा अशा विविध स्पर्धा घेतल्या जातात. दरवर्षी १५ ऑगस्ट भारतीय स्वातंत्र्यदिनाच्या पूर्व संध्येला वाचनालयाच्या वतीने निमंत्रितांचे कवि संमेलन आयोजित केले जाते व त्यास प्रचंड प्रतिसाद मिळतो. तसेच २६ जानेवारी भारतीय गणराज्य दिनाच्या पूर्व संध्येला शालेय विद्यार्थ्यांसाठी राष्ट्रीय स्फूर्तींगीत स्पर्धेचे आयोजन केले जाते मे महिन्याच्या

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

सुट्टीत संस्कारक्षम मुला-मुलींसाठी त्यांच्या कलागुणांचा विकास व्हावा यासाठी १० ते १२ दिवसांचे संस्कार व व्यक्तिमत्व विकास शिबीराचे आयोजन वाचनालयाच्या वतीने दरवर्षी नियमित केले जाते. ग्रंथ संग्रह करणे हा मुख्य उद्देश समोर ठेवून आजपर्यंत हिंदी, इंग्रजी, मराठी या भाषेतील एक लाखांच्यावर ग्रंथ वाचनालयात असून कथा, कादंबरी, चरित्र, प्रवासवर्णन, कविता संग्रह, ललित वाड्मय, भौतिकशास्त्र, खगोलशास्त्र, व्यायाम, रुचकर खाद्यपदार्थ, माहिती व तंत्रज्ञान तसेच बालसाहित्य अशा विविध विषयांवरील शेकडो पुस्तके उपलब्ध आहेत. वाचनालयात हिंदी, मराठी, इंग्रजी भाषेतील विविध मासिके, सामाहिके, पाक्षिके, वार्षिके नियमित येत आहेत. ऐन दिवाळीमध्ये ५०० दिवाळी अंकांची मेजवानी वाचकांना उपलब्ध करून दिली जाते. प्रत्येकाला त्याच्या आवडीचा ग्रंथ मिळावा तसेच सर्वांची वाचनाची भूक भागवता यावी या हेतूने जिल्हा वाचनालयाने अंधांसाठी ब्रेल लिपीतील पुस्तके विनामूल्य उपलब्ध करून दिली आहेत.

शहरातील श्रोते व वाचकांसाठी मेजवानी ठरलेली वसंत व्याख्यानमाला दरवर्षी मे मध्ये घेतली जाते. पाच ते सहा दिवस चालणा-या या व्याख्यान मालेत विविध विषयांवरील मान्यवरांची व्याख्याने

व्याख्याने आयोजित केली जातात. यास खूप मोठ्या प्रमाणावर प्रतिसाद मिळतो.

अशा या विविध उपक्रमांची व कार्याची पावती म्हणूनच २००३ साली वाचनालयास महाराष्ट्र शासनास उत्कृष्ट ग्रंथालय शहरी विभाग अ वर्ग जिल्हा वाचनालय म्हणून डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर पुरस्कार मिळाला आहे. ५० हजार रु रोख व प्रमाणपत्र असे या पुरस्कारचे स्वरूप आहे. तसेच २००४ साली उत्कृष्ट ग्रंथालय से वक म्हणून डॉ.एस.आर.रंगनाथन ग्रंथमित्र पुरस्कार वाचनालयाचे माजी ग्रंथपाल श्री.संजय लिहिणे यांना मा.मुख्यमंत्री श्री.विलासराव देशमुख यांच्या हस्ते सन्मापूर्वक प्रदान करण्यात आला.

महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने शतकोत्तर ग्रंथालयांना प्रोत्साहन म्हणून दिलेले रु ५,००,०००/- अनुदान वाचनालयाला मिळाले असून त्यातून वाचनालयाचे नुतनीकरणाचे काम करण्यात आले आहे. या अनुदानातून वाचनालयाच्या कामकाजात आधुनिकता आली आहे.

सध्याच्या धावपळीच्या युगात माणूस माणसापासून दुरावत असताना परस्परांतील आपलेपण संपत असताना पुस्तके हिच प्रत्येकाची खरे मित्र आहेत. ज्ञानदान, मनोरंजन या उद्देशाने वाचन चळवळ

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

सध्याच्या जगात वृद्धिंगत व्हावी हाच वाचनालयाचा उद्देश आहे. नगरपालिकेची महानगपालिका झाली. या विस्तारलेल्या शहरात जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत पुस्तके पोहचावीत म्हणून व अनेक नागरिकांची मागणी असल्यामुळे सावेडीसारख्या उपनगरात देखील वाचनालय आपली वाचन सेवा वाचक वर्गासि देत आहे. सावेडी वाचनालयात मराठी, इंग्रजी, हिंदी भाषेतील भरपूर पुस्तके उपलब्ध आहेत. सावेडी वाचनालयाचे महत्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे अनेक विषयांवरील दिवाळी अंक या वाचनालयात अल्प शुल्कात उपलब्ध आहेत. सकाळ संध्याकाळ कार्यरत असलेल्या या वाचनालयात ६५० मेंबर वाचक सभासद लाभ घेत आहे. अबालवृद्धांसाठी भरपूर वाचन साहित्य या वाचनालयात उपलब्ध आहे.

ग्रंथालय चळवळ वाढण्यासाठी अहमदनगर जिल्ह्यातील ग्राम ग्रंथालयांना मार्गदर्शन करून त्यांच्या प्रगतीसाठी जाणीवपूर्वक प्रयत्न केले जातात. थोडक्यात प्रत्येक ग्रंथाला त्याचा वाचक मिळवून देणे हे काम वाचनालयाच्या माध्यमातून आनंदाने

व जिकिरीने अथकपणे केले जाते. वाचनालयाच्या वतीने वर्षभर विविध उपक्रम राबविले जातात. यात व्याख्याने, परीसंवाद, ग्रंथ प्रदर्शने, स्पर्धा, चासित्रे, सत्कार, शिवीरे यांचा समावेश होतो.

टि.व्ही., व्हीडीओ, इंटरनेट, कंम्प्युटर इ.सारख्या आधुनिक इलेक्ट्रॉनिक साधनांचा वापर करून वाचकांना ग्रंथालय सेवा सुलभपणे देता यावी यासाठी वाचनालय प्रयत्नशील आहे. इ-लायब्ररी संकल्पना डोळ्यासमोर ठेवून त्यादृष्टीने डाटा संगणकात फिड केला असून सर्व पुस्तकांना बार कोर्डिंग केले आहे. या सर्व कामकाजांमुळे ग्रंथालय सेवा वाचकांना देणे सुलभ झाले आहे.

खरोखरच अहमदनगर जिल्हा वाचनालय म्हणजे ज्ञान आणि संस्कृती यांचे भांडार आणि ग्रंथाचे जतन करणारे सरस्वतीचे मंदिरच आहे.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

शाहू मोडक.. अहमदनगरचे भूषण

प्रा.विरेंद्र शां.पाटील

मोडक घराणे आणि विशेषतः श्रीकृष्ण व ज्ञानेश्वरांच्या अजरामर भूमिकेने रसिकांच्या -हृदयसिंहासनी विराजमान झालेले शाहू मोडक हे अहमदनगरचे भूषणच.

नगरमधील चितप्लेरोड.. अजुनही जुन्या दिवसांची ओळख करून देणारा एक कौलारू बंगला, भव्य कंपाऊंड, छोटी बाग, आजुबाजूच्या उंच आकाशाला गवसणी घालणा-या इमारतींच्या भाऊगर्दीत सुमारे दिडशे वर्षापासून माणुसकी फुलविण्याचा सातत्याने प्रयत्न करीत आला आहे. या घरातील प्रत्येक व्यक्तीने समाजाशी बांधिलकी स्वीकारलेली दिसून येते. त्याला जातीधर्माच्या परिसिमा स्पर्श करू शकल्या नाहीत. व म्हणूनच असे वाटते की, भोवतालच्या इमारतींमध्ये हा बंगला एखाद्या बुजूर्गासारखा जुन्या स्मृतींना उजाळा देत नवीन दिशा दाखवित आला आहे.

शाहू मोडक हे जुन्या पिढीतील गायक, कलाकार त्यांच्याठायी असलेल्या विविध पैलुंमुळे एक आदरणीय व्यक्तीमत्व ठरले आहे.

शाहूदादा प.पू. विवेकानंदाना गुरुस्थानी मानीत त्यामुळे साहजिकच विवेकानंदाच्या शिकवणीचा प्रभाव त्यांच्यावर होता. विवेकानंदांच्या..

Expansion is Life

Contraction is death

Be & then make

Let your lips close & heart open

या संदेशाप्रमाणे या शिष्यांचे मन फार विशाल होते याची प्रचिती त्यांचे साहित्य व मुलाखत याचे वाचन करताना येतो. शाहू मोडक हे आपल्याला एक चित्रपट कलाकार म्हणून परिचित. कला व कलाकाराविषयी त्यांच्या कल्पनाही व्यापक होत्या. त्यांच्यामते कलेचा पृष्ठभाग हा जरी करमणूक असला, ती आत्मा हा समग्र जीवनाची अभिव्यक्ति म्हणजे मानवी व्यक्तिमत्वाच्या पंचक्रोशीचा अविष्कार या पंचक्रोशी आहेत. अन्मय शरीर, प्राणमय शरीर, मनोमय शरीर, प्रजामय शरीर आणि आनंदमय शरीर. आपल्या अभिनयातून या पाच क्रोशींचा समन्वय साधला, तरच उत्कृष्ट कलाकार बनता येते असे परखड मत शाहूजींचे होते.

त्यांनी ज्या भूमिका केल्या, त्या ते स्वतः जगले व त्यामुळे प्रेक्षकांच्या -हृदयात एक आदरणीय व्यक्ति म्हणून जागा मिळवू शकले.

त्यांच्यामते अभिनय हा दोन प्रकारचा असू शकतो. तांत्रिक अशा प्रकारचा अभिनय हा क्षणिक परिणामी असतो. याउलट समरसंया प्रकारचा अभिनय चिरंतन ठसा उमटवून जातो. शाहूजी मोडकांच्या मते सद्य: चित्रपटनिर्मिती ही मानवी मुल्यांशी विसंगत

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

असली तरी त्याला प्रेक्षकांची बदलती अभिरुची व निर्मात्यांचे व्यवहारी धोरण कारणीभूत आहे. त्यामुळे प्रेक्षक किंवा चित्रपट निर्माते यांपैकी कुणालाही एकाला दोष देता येणार नाही.

शाहूदादांच्या मते अध्यात्मिक किंवा अधिभौतिक असे ते मानत नाहीत. जीवन हे अखंड आहे त्यावर कुणाही एका शाखेचे अधिपत्य नाही. त्यांच्या मते जीवन हे अखंड आहे. त्यावर कुणाही एका शाखेचे अधिपत्य नाही.

कलाकार, गायक, विद्याव्यासांग या वरोबरच ज्योतिशशास्त्राचा वैज्ञानिक दृष्टिकोनातून सखोल अभ्यास त्यांनी केला. मानवाच्या प्राप्त कर्म, संचित कर्म व वर्तमान कर्म याचा बोध या विद्येच्या वैज्ञानिक अभ्यासातून होवू शकतो, म्हणून ही दिव्य विद्या आहे. हात हा आपल्या मेंदूचे प्रतिबिंब आहे असा त्यांचा दावा आहे. या दिव्यविद्येचा वैज्ञानिक दृष्टिकोनाचा उपयोग करून घेतला, तर जीवनाचे कुठलेही आवाहन स्वीकारण्याचे सामर्थ्य येवू शकते व आपणच आपले भाग्यविधाते असतो असे त्यांचे मत होते.

शाहूजींचे जीवन मुर्तीमंत प्रेमस्वरूप होत. विश्वबंधुत्व व मानवतेच्या उभ्या आडव्या धार्म्यांनीच त्यांच्या जीवनाचे महावस्त्र विणले होते.

प्रेम आहे माणसाच्या
संस्कृतीचा सारांश
त्याच्या इतिहासाचा निष्कर्ष
आणि भविष्यकाळातील
त्याच्या अभ्युदयाची आशा एकमेव !
कुसूमाग्रजांच्या या काव्यपंक्तिं हाच
शाहूजींचा संदेश आहे. अशा प्रेमस्वरूप
शाहूमोडक यांच्यावर निर्वाज प्रेम करणा-या
ज्ञात आणि असंख्य अज्ञात रसिक नगरकरांना
हा लेख समर्पित.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अहमदनगर-भविष्याचा वेद

सौ.अमृता मुळे

अहमदनगर हे एक असे शहर आहे की, ज्याला अत्यंत समृद्ध पराक्रमी इतिहास लाभला. विजय मिळवून देणारा परिसर अशी ख्याती लाभलेला हा अहमदनगर परिसर. मलिक अहमदने स्वतः चे निजामशाही नावाचे राज्य घोषित केले. त्यातून भिंगार गावाजवळील इमाम घाटात बहामनी सैन्याचा दारूण पराभव केल्यानंतर २८ मे १४९० रोजी अहमदशहाच्या नावावरुनच त्या शहराला अहमदनगर हे नाव दिले विशेष म्हणजे अहमदनगरच्या फौजेत असणा-या सेनापती, प्रधान, काझी अशा सर्वांच्याच नावात अहमद होते. या मलिक अहमदनगर निजामशहा बहिरीने भुईकोट किल्ल्याची पायाभरणी केली. भव्य-दिव्य होते की, याची तुलना कैरो, पॅरिस सारख्या भव्य शहरांसोबत व्हायची. अत्यंत समृद्ध, सुंदर असे अहमदनगर शहर मात्र कालौघात कुठे तरी मागे पडल्याचे जाणवायला लागते. अनेक आक्रमणानंतर शहराची झालेली स्थित्यंतरे दिसून येतात. एवढा वैभवशाली इतिहास लाभलेल्या शहराचा भविष्यकाळ ही वैभवशालीच असायला हवा, अशी अपेक्षा सामान्य माणसाला असली तर त्यात गैर काहीच नाही. परंतु खरंच असा समृद्ध वैभवशाली वर्तमान शहरवासीयांना लाभल का? हा प्रश्नच आहे.

वास्तविक परिस्थिती पाहता अहमदनगर शहराची तुलना एका मोठ्या खेड्याबरोबर

केली जाते. काम-धंद्याच्या निमित्ताने बाहेरगावी गेलेला मनुष्य व-याच वर्षनी जरी शहरामध्ये परतला तरी न चुकता शहर फिरु शकतो. कारण काय? तर शहरामध्ये वर्षानुवर्षे बदलच होत नाही. शहर असले, महानगरपालिका असली तरी म्हणावा असा बदल व विकास झालेला नाही. ही खरोखरचं खेदाची गोष्ट आहे. आणि ही गोष्ट निश्चितच बदलायला हवी.

भविष्याच्या दृष्टीकोनातून पाहता महाराष्ट्रातील सर्वत मोठा जिल्हा, विस्तारीत क्षेत्रफळ, समृद्ध वैभवशाली लाभलेला इतिहास अनेक ऐतिहासिक वास्तू, प्रेक्षणीय स्थळे, संतांची पवित्र स्थाने, धार्मिक स्थळे. आजुबाजूला निसर्गाची उधळण, इतर शहराच्या तुलनेने प्रदूषण कमी अशी अनेक आभूषण लाभलेल्या गुण संपन्न शहराला लितकाच उज्ज्वल भविष्यकाळ हवा, हे नवकी मात्र इथेच काहीतरी प्रयत्न कमी पडत आहे अशी जाणिव प्रत्येकाच्या मनात आहे. शहराला लाभलेले हे वैभव जपत, त्यात आणखी भर घालण्याची गरज निर्माण झाली आहे. शहरातील एकेक वास्तूचा विचार करता आहे ते जतन करून त्यामध्ये काही सुधारणा केल्यास अहमदनगर शहराला अत्यंत प्रेक्षणीय व रमणीय स्थळ असा नावलौकिक मिळवायला

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

मिळवायला वेळ लागणार नाही. भुईकोट किल्ल्याचे पुन्हा नव्याने नुतनीकरण करणे, आजु-बाजूला बगीचा विकसित करणे, रोपवाटिका स्थापन करणे, संगितमय कारंजे उभारणे, लघु माहितीपट प्रदर्शित करणे या मार्गानी निश्चितच पर्यटक व शहरवासी अधिकच किल्ल्याकडे आकर्षित होतील. सोबतच इतर स्थळे जसे सलाबतखान दुसरा यांची कबर ज्याचा उल्लेख घांदवीबी महाल असा केला जातो. याठिकाणीही पाण्याची व्यवस्था, येण्या-जाण्याची सोय, माहिती पत्रके लावल्यास उत्तम ठरेल. अशाच आवश्यक सोयी जर इतर स्थळांना म्हणजेच शहरातीलच दमडी मशीद, फरिया बाग, पॅलेस, सेंट जॉन कॅथलिक चर्च, औरंगजेबाची कबर, आनंदधाम, अहमदनगर ऐतिहासिक संग्रहालय आणि संशोधन केंद्र, मेहेसबाबा समाधी अशा अनेक स्थळांचा उल्लेख करता येईल. यांना जर पर्यटनाच्या दृष्टीकोनातून विकसित केले तर शहराला वलय प्राप्त झाल्याशिवाय राहणार नाही. परंतु हे फक्त स्थळांविषयी बोलता येईल. कापड बाजार, गंजबाजार, आडते बाजार, दाळमंडई, सराफ बाजार हे सर्व म्हणजे एका दोरीत सर्व मणि गुंफावे. त्याप्रमाणे सलग असे मार्केट आहे. म्हणजे एखाद्या कामासाठी बाजारात गेलेला माणूस सर्व फिरुन, सर्व कामे करूनच बाजराच्या बाहेर पडेल, इतका मोठा,

विस्तृत हा बाजार आहे. येथे ही काही मुळ सुविधा पुरविल्या तर निश्चितच शहराचा विकास होईल. आणि सर्वां महत्वाचे म्हणजे क्षेत्रफलाने विस्तृत असलेल्या या अहमदनगर जिल्ह्याला सात जिल्ह्यांच्या सीमांनी जोडले आहे पुणे, मुंबई, औरंगाबाद अशा मोठ्या, विकसित शहरांशी जोडल्या गेलेल्या या शहराला याचा केंद्रबिंदू म्हणजे वावगे नाही. मग या आजूबाजुच्या या शहरांसारखाच हा जिल्हा व शहर विकसित व्हायलाच हवे. मुळातच दळणवळण व वाहतुकीसाठी उत्तम रस्ते, स्वच्छतागृहांची सोय, नियोजनबद्ध विकास योजना आखणे व राबविणे याची गरज आहे. आणि भविष्यात हे झालेच तर अहमदनगर शहराला गतवैभव प्राप्त झाल्याशिवाय व शहराची तुलना कैरो आणि पॅरिससारख्या भव्य शहरांबरोबर व्हायला वेळ लागणार नाही.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

ऐतिहासिक वस्तु संग्रहालय आणि संशोधन केंद्र अहमदनगर

हर्षाली रासकर

एखाद्या विषयाशी संबंधित वस्तूचा व्यवस्थितपणे संग्रह व प्रदर्शन करणारी संस्था म्हणजे संग्रहालय होय. काही संग्रहालयांत एकाहून अधिक विषयांशी संबंधित वस्तूही असतात. संग्रहालये ही वस्तू, शिल्प वर्गांना असलेली ऐतिहासिक परंपरा, त्या वस्तूच्या निर्माणकाळाची पुरातन संस्कृती व पाश्वर्भूमी असा इतिहास जतन करण्यात मदत करतात. नानाविध वस्तूचा संग्रह जिथे व्यवस्थितपणे ठेवलेला असतो अशा स्थानाला संग्रहालय किंवा वस्तू संग्रहालय म्हणतात.

संग्रहालय, कलादालन या समाज शिक्षणासाठी निर्माण झालेल्या रचना आहेत. या ठिकाणी शिकू इच्छिणा-यांचे शिक्षण तर होतेच, पण त्याबरोबर संग्रह वा प्रदर्शन पहायला येणा-या व्यक्तीच्या माहितीत भर घालण्याचे व व्यक्तीची दृष्टी व्यापक करण्याचे कार्य कळत-नकळत होते. संग्रहालय हे समाज शिक्षणाचे महत्वाचे केंद्र आहे. कलादालनात एका विशिष्ट विषयापुरती, तात्पुरत्या स्वरूपात प्रदर्शनीय वस्तूची मांडणी केलेली असते, तर संग्रहालयात ही मांडणी कायमची व रचनाबद्ध असते.

भग्न तरीही अभंग हे अवशेष

काळाच्या कराल दाढेतून बचावलेले
पराभव पचवणारे पराक्रम पाजळणारे
दुरितांचे तिमिर जाळणारे अन.
उजळणारे विश्वस्वधर्म

इतिहासाचा हा थोर वारसा आरसा हा मृत्यूंजय संस्कृतीचा जिल्ह्यातील ब-याच दुर्मिळ वस्तू येथे पहायला मिळतात. मूर्ती शास्त्र विभाग, ग्रंथालय विभाग, नगरदर्शन विभाग, गणेश दालन विभाग, प्राचीन वास्तू विभाग, दुर्मिळ चित्रे विभाग, वृत्तपत्र, दुर्मिळ पोथ्या विभाग, नकाशे, सनदा, इस्टिका लेख, शिलालेख विभाग, शस्त्रास्त्रे विभाग, अर्वाचीन विभाग असे एक नाही तर अनेक विभाग यात सामावलेले आहेत.

जिल्ह्याचा ऐतिहासिक ठेवा जतन करून ठेवलेल्या ऐतिहासिक वस्तू संग्रहालय व संशोधन केंद्राने आपले देगळेपण कायम जपले आहे. या ठिकाणी आजही सुसज्ज असे गणपती दालन पाहण्यास मिळते येथे दोनशे पेक्षा अधिक गणपती मूर्ती विविध धातूपासून बनवलेल्या जतन करून ठेवलेल्या आहे.

यातील ग्रंथ संपदा ही तर अप्रतिम आहे. कुठेही न सापडणारे दुर्मिळ ग्रंथ या संग्रहालयात आहेत. ही इतिहास अभ्यासकांसाठी एक पर्वणीच म्हणता येईल.

शेकडो वर्षांची वीस हजाराहून अधिक पुस्तके व लाखों दुर्मिळ दस्तावेजांचे स्कॅनिंग, विविध घराण्यांच्या ऐतिहासिक दमरांचे जतन, दुर्मिळ वस्तूचा टचस्क्रिनद्वारे होणारा उलगडा, गाईडविना हेडफोनद्वारे मिळणारी वस्तूची माहिती, संग्रहालयाबद्दल खडानखडा माहिती

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

माहिती दर्शविणारे ॲप, मोडी लिपीचे देवनागरीत रूपांतर करणारे ॲप, नूतनीकरण झालेली चकाचक इमारत, संपूर्ण संग्रहालय सीसीटीव्ही कॅमेराबध्द अशा अनेक त-हेने ऐतिहासिक वस्तू संग्रहालयातील ठेव्याला चकाकी मिळाली असून संग्रहालयाने डिजीटल रूपात प्रवेश केला आहे. अहमदनगर शहराचे वस्तू संग्रहालय जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या मार्गील बाजूस प्रशस्त जागेत उभे आहे.

सन १९७५ पासून कै.सुरेश जोशी यांनी संग्रहालयाची धुरा सांभाळून हे संग्रहालय ख-या अर्थाने फुलवले. त्यांच्याच काळात अनेक दुर्मिळ खजिन्याचा ओघ येथे झाला. २०१२ मध्ये त्यांचे निधन झाल्यानंतर इतिहासप्रेमी डॉ.रविंद्र साताळकर यांनी कार्यकारी विश्वस्त म्हणून सुत्रे स्वीकारली. दरम्या संग्रहालय वस्तूनी श्रीमंत असले तरी कोणतीही आर्थिक मदत नसल्याने वस्तू जतन करणे जिकिरीचे होय लागले. परंतु तत्कालीन जिल्हाधिकारी अनिल कवडे यांनी वस्तू संग्रहालयासाठी नावीण्यपूर्ण योजनेतून तब्बल तीन कोटी रुपयांची तरतूद केली आणि तेव्हापासून संग्रहालयाचे रूपडेच पालटले. इमारतीची डागडुजी, रंगकाम, इंटेरियर, बगीचा विकास अशा तीन प्रकारांत हे काम सुरु झाले. संग्रहालयात शेकडो वर्षांपूर्वीची पुस्तके स्कॅन करून त्याच्या पीडीएफ फाईल केल्या जात आहेत. त्यामुळे ही पुस्तके इंटरनेटवर के व्हाही उपलब्ध असतील. याशिवाय संग्रहालयात असणारा शस्त्रास्त्रे विभाग, सैनिकांचा पोशाख, पगडया भिंतीवर सजविण्यात आल्या आहेत. तसेच पोथी

लघूचित्र, नाणीसंग्रह, नकाशे व जुने दस्तऐवज काचेच्या शोकेशमध्ये संवर्धित केल्या आहेत. पे शवे कालीन शस्त्रात्रे, तसेच इतर माहितीसाठी येथे टचस्क्रिनची सोय करण्यात येणार आहे. ज्या वस्तूबदल माहिती हवी असेल तेथील स्क्रीनला स्पर्श करताच सर्व माहिती डिसप्लेवर दिसेल. येथील अनेक वस्तूंचे संदर्भ देण्यासाठी गाईडची गरज असते, परंतु पूर्णवेळ गाईड ठेवणे शक्य नसल्याने त्या वस्तुंची ऑडिओ स्वरूपात माहिती रेकॉर्ड करून ती कधीही हेडफोनद्वारे ऐकली जावू शकते. असे हेडफोन काही दिवसांतच या विभागात सज्ज होणार आहेत. नूतनीकरण पूर्ण संग्रहालयातील संपूर्ण वस्तुंची माहिती, त्याचे छायाचित्र अशी इत्यंभूत माहिती ऑनलाईन मिळण्यासाठी संस्थेचे ॲप व संकेतस्थळही लवकरच विकसित होणार आहे. संग्रहालयाचे अभिरक्षक प्रा.संतोष यादव यांच्या प्रयत्नातून संस्थेने अलीकडेच मोडी टू देवनागरी आणि देवनागरी टू मोडी रूपांतराचे ॲप विकसित केले आहे. संस्थेत सर्व विभागांत सीसीटीव्ही यंत्रणा बसवली असून, इमारतीची रंगरंगोटी, फर्निचर व आकर्षक इंटेरिअरचे काम पूर्ण झाले आहे.

परिसरात प्रशस्त पार्किंग, पेट्रिंग ब्लॉक, कंपाऊंडचे काम पूर्ण झाले असून, बगिचाचे काम प्रगतीपथावरआहे. संस्थेचे अध्यक्ष जिल्हाधिकारी राहुल द्विवेदी, कार्यकारी विश्वस्त डॉ.रविंद्र साताळकर व अभिरक्षक प्रा.संतोष यादव यांच्या मार्गदर्शनाखाली संग्रहालय कार्यरत आहे.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

कृतीशील समाज हितचिंतक-श्री नरेंद्र फिरोदिया

अविनाश सारंग आब्हाड

टी.वाय.वी.ए.

श्री.नरेंद्र फिरोदिया हे अहमदनगर प्रसिध्द व्यावसायिक व दानशूर व्यक्तिमत्व म्हणून ओळखले जाते. आपल्या शहराबदल असणारी आपुलकी व जिव्हाळा जपण्यासाठी त्यांनी आय लघू नगर या अंपचा प्रारंभ केला. शिक्षणाने माणूस प्रगल्भ होतो त्याच्या बुध्दीला विचार करण्याची चालना मिळते. त्याच शिक्षण क्षेत्रात सामाजिक बांधिलकी जपत फिरोदिया कुटूंबाचे योगदान अहमदनगरच्या सामाजिक कार्यात व विकासात नेहमीच राहिले आहे. अहमदनगर या ऐतिहासिक शहरात नेहमीच लोककल्याण हेतू असणा-या प्रत्येक कार्याला फिरोदिया परिवाराचा वरदहरू राहिलेला आहे त्यापैकी एक व्यक्तिमत्व म्हणजे श्री.नरेंद्र फिरोदिया एक प्रतिभाशाली व्यक्तिमत्व आहेत. श्री नरेंद्र फिरोदिया यांचे वर्णन एक सर्जनशील उत्प्रेरक म्हणून केले जावू शकते. जे त्यांच्या कुटूंबाचा वारसा पुढे चालवण्याच्या दृष्टीकोणातून प्रेरीत होते.

एक सामाजिक उद्योजक म्हणून श्री फिरोदिया यांनी उद्योग जगतामध्ये चालना देवून एक सशक्त भारताचे स्वप्न निर्माण करण्याच्या त्यांच्या स्वप्नात गुंतवणूक केली आहे ते उद्याच्या नवोदित नेत्यांना त्यांची आवड जोपासण्यासाठी आणि भारताला महासत्ता बनवण्यात मदत करण्यासाठी प्रवृत्त करतात. टेलीकॉम, हेल्थके अर हॉस्पीटीलीटी इन्फोटेनमेंट, रिअल ईस्टेट, कंम्प्युटर सॉफ्टवेअर स्पोर्ट्स आणि ब-याच उद्योगांबदल श्री फिरोदिया यांचे अफाट ज्ञान त्यांना व्यवसाय आणि रणनीतीच्या बाबतीत एक धार देते. श्री फिरोदीया यांनी आपली परंपरा कायम ठेवत

वंचितांना दर्जेदार शिक्षण आणि चांगली आरोग्य सेवा देण्यावर भर दिला आहे. त्यांच्या परोपकारी कार्यामुळे आणि प्रतिष्ठा यामुळे समाजात सदभावनेचा नावलौकिक मिळवला आहे. त्यांचे भारतातील पहिले शहर केंद्रीत अप्लीकेशन आय लघू नगर शहराच्या विकासास बळकटी देते. दुष्काळामुळे राजस्थानमधील त्यांच्या कुटूंबाची मुळे प्रस्थापित करून फिरोदिया कुटूंबाने नवीन सुरुवात करण्याच्या स्वप्नासह सन १८०० च्या सुमारास अहमदनगर महाराष्ट्र येथे स्थलांतर केले. जसजसा काळ पुढे सरकत गेला तसेतसे फिरोदिया कुटूंबाने अहमदनगरला आपले घर मानले आणि त्याच्या वाढीस आणि विकासात हातभार लावला. आपल्या देशात औद्योगिक क्रांती घडवून आणणा-यापैकी एक म्हणून फिरोदिया कुटूंबाने स्वातंत्र्यलढयातही सक्रिय भूमिका घेतली. महात्मा गांधीची मूल्ये आत्मसात करून फिरोदिया कुटूंबानेही त्यांच्या जीवनात तीच विचारधारा रुजवली जी त्यांच्या वारसाचे सार आहे.

श्री नरेंद्र फिरोदिया यांना परोपकारासाठी -टाईम्स मॅन ऑफ द इअर-२०२० पुरस्काराने सम्मानित, फोबर्स इंडियाने आयकॉन ऑफ एक्सलन्स २०२१ म्हणून इंटरऑक्टीव फोरम ऑफ इंडियन इकॉनॉमी द्वारे चॅम्पियन्स ऑफ चॅज महाराष्ट्र २०२०

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

पुरस्काराने सन्मानीत, न्यूयॉर्क प्रेस एजन्सीने २०२० मधील भारतातील ५०० सर्वात प्रभावशाली व्यक्तीपैकी एक म्हणून सन्मानित करण्यात आले.

विश्वकर्मा येथे अहमदनगरचे विझने स आयकॉन म्हणून तर महाराष्ट्रातील एक नामवंत वांधकाम व्यावसायिक म्हणून वाखाणले गेले.

महाराष्ट्र साहित्य परिषदेतर्फे त्यांना कार्यकर्ता पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. श्री नरेंद्र फिरोदिया हे अहमदनगरमधील विविध संस्थांमध्ये अध्यक्ष, सचिव, मुख्य विश्वस्त सारख्या महत्वाची जबाबदारी सांभाळत आहे.

* शांतीकुमारजी फिरोदिया मेमोरिअल फाऊंडेशनचे मुख्य विश्वस्त,

* जैनओसवाल पंचायत सभा अहमदनगर-अध्यक्ष

* महाराष्ट्र साहित्य परिषद- अध्यक्ष

नरेंद्र फिरोदिया मेमोरिअल फाऊंडेशनच्या व फिरोदिया शैक्षणिक संस्था यांच्या माध्यमातून वंचिताना शिक्षण, औषधे, सह अभ्यासक्रमाच्या संधी आणि इतर अनेक सामाजिक समस्यांबाबत सक्रीयपणे मदत करतात. त्यांच्या या फिरोदिया संस्थेच्या ज्ञानगंगारूपी शैक्षणिक संस्थेत अनेक होतकरू, वंचित व अभ्यासू मुला-मुलींना त्यांच्या आवडत्या शैक्षणिक क्षेत्रात काहीतरी करून दाखविण्याची व असंख्य सुविद्य नागरिक घडविण्याचे काम आजपर्यंत या संस्थेने केले. शालेय शिक्षण ही फार महत्वाचे आहे.

सदर शिक्षण तुम्हाला भविष्यात अमूल्य असे मार्गदर्शन करत राहते. शालेय शिक्षणाचे द्वार नगरकरांसाठी फिरोदिया यांनी शिक्षण संस्थेमार्फत खुले केले आहे. याभावनेने की गरजवंतांना याचा लाभ घेता यावा. कोणी गरजू शिक्षणाअभावी राहू नये आणि या नगर शहराचे नाव उल्लेखनीयरित्या घेतले जावे याचा देशाच्या, समाजाच्या, अहमदनगरच्या विकासात सिंहाचा वाटा असावा या उद्देशाने श्री नरेंद्र फिरोदिया यांच्या संकल्पना रूपी शिक्षणसंस्था आज या अहमदनगर जिल्ह्यात शिक्षण देण्याचे मोलाचे कार्य करत आहे. त्यांच्या या कार्याला नमन व येणा-या कामांसाठी सदिच्छा !!

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

श्री संत साईबाबा

सागर शेखर अकोलकर
टी.वाय.बी.ए

अहमदनगर जिल्ह्यातील राहाता
तालुक्यातील शिर्डी या गावात साईबाबांचे
वास्तव्य असल्यामुळे त्यांना शिर्डीचे साईबाबा
म्हणूनही ओळखले जाते. शिर्डीचे साईबाबा
अनेकांचे दैवत आहे. जगभरात त्यांचे भक्त
आहेत. अनेकांना अनेक प्रकारचे अनुभव
आजपर्यंत आलेले आहेत. साईबाबांनी सर्वांना
श्रद्धा व सबुरी हा महामंत्र दिला.

जन्म ज्ञात नाही ! आई वडील ज्ञात
नाही ! कार्यकाळ १८३८ ते १९१८ ! गुरु ज्ञात
नाही ! त्यांचे एकमेव शिष्य साकुरी येथील श्री
उपासनी बाबा.

श्री संत साईबाबा योगारूढ पुरुष असून
निराकार परमे श्वराचे साकार रूप
होते. साईबाबाचे मातापिता कोण होते. त्यांचा
जन्म कुठे व केच्हा झाला यासंबंधीची माहिती
उपलब्ध नाही. अर्थात त्याकाळी शिर्डी
गावातील नाना घोपदार नावाच्या ईश्वर
भक्ताच्या आईने बाबांना तरुण अवस्थेत
पाहिले होते. तिने बाबांचे वर्णन असे केले आहे,
एक सोळा वर्षांचा तरुण मुलगा लिंब वृक्षाचे
तळी ध्यानस्थ बसला होता. तो अत्यंत तेजस्वी
असून जणू काही परमेश्वराचा अवतार होता
त्याला पहाताच शिर्डी गावातले तमाम स्त्री-
पुरुष त्याच्या दर्शनासाठी लिंब वृक्षापाशी जमा
झाले. हा तरुण मुलगा कोण आहे व आपल्या
गावात कशासाठी आला ? असा प्रश्न

अनेकांना पडला त्यांनी त्या तरुणाला
विचारणा केली असता त्याने आपले मौनव्रत
सोडले नाही.

योगायोगाने त्याच वेळी एका खंडोबा
देवाच्या भक्ताला दृष्टांत झाला की, याच
तरुणाने काही काळ लिंब वृक्षाखाली
असलेल्या भुयारात तपस्या केली आहे. त्या
भक्ताच्या दृष्टांतानुसार लोकांनी लिंब
वृक्षाखाली जमीन खोदली असता त्यांना एक
दिवा प्रज्वलित असलेला दिसला. तो पाहताच
सर्व लोकांनी त्या तरुणाचा जयजयकार
केला. तेव्हाच त्या तरुणाने मौनव्रत सोडून
विनंती केली, कृपाकरून हे भुयार बुजवून
टाका कारण ते माझ्या गुरुंचे स्थान आहे.
त्यांच्या म्हणण्यानुसार लोकांनी भुयार
बुजविल्यानंतर तो तरुण अचानकपणे अदृश्य
झाला तो तरुण म्हणजे साईबाबा असून
आजही शिर्डीत असलेले त्यांचे गुरुस्थान
पवित्र मानले जाते.

औरंगाबाद जिल्ह्यात असलेल्या धुमगावचे
पाटील चांदभाई औरंगाबादला जात असता
लघुशंकेसाठी आपल्या घोड्यावरून खाली
उतरले. लघुशंका झाल्यावर पाहतात तो काय
त्यांची घोडी दिसेनाशी झाली ते घोडीचा शोध
घेत असता एका आमवृक्षाखाली एका फकीराने
आपल्या हातात असलेला चिमटा जमिनीवर
आपटून अग्नी निर्माण केला आणि चिलीम
पे टवली हे पाहताक्षणीच चांदभाई
आश्चर्यचकित झाले तोच फकीर म्हणाला, अरे
पगले, घोडीशोधण्यासाठी का वेळ दडवतोस ?

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

तुझी घोडी त्या समोरच्या झाडाखाली उभी
आहे. घोडी पाहताक्षणीच चांदभाईने हर्षभरीत
होवून त्या फकीराच्या चरणी आपले मस्तक
टेकवले आणि त्याला सन्मानपूर्वक आपल्या
घरी आणले. तो फकीर दुसरा तिसरा कोणी
नसून साईबाबा होते.

चांदभाईच्या

मेद्हण्याच्या मुलाचा विवाह शिर्डी गावाच्या
पाटलाच्या मुलीशी ठरला होता. मुलाची वरात
शिर्डी गावी निघाली असता तो फकीरही
वरातीत सामील झाला. वरात शिर्डी गावाच्या
प्रवेश द्वारी आली असता फकीराने वरात
सोडली व तो खंडोबा देवाच्या मंदिरासमोर
येवून उभा राहिला. त्याचवेळी खंडोबा देवाचे
पुजारी म्हाळसापती देवाची पूजा आटोपून
मंदिराबाहेर आले. ज्याने शरीराभोवती कफनी
धारण केली असून मस्तकी पांढरे फडके
गुंडाळले आहे. ज्याची कांती तेजःपूंज असून
डोळे तेजस्वी आहेत आणि मस्तकामागे
तेजोवलय पसरले आहे अशा फकीराला पाहून
म्हाळसापतींनी आदराने नमस्कार करून
म्हणाले, या साईबाबा या. आम्ही आपलीच
प्रतीक्षा करीत आहोत. आपल्या पदस्पत्नाने ही
शिर्डी पावन झाली त्यांचे भक्तांना आश्वासन
होते की, जो माझेवर अंतःकरणपूर्वक श्रधा
ठेवून मला शरण येतो त्यांच्या संसाराचा
कार्यभाग सांभाळून मी त्यांचा उध्दार करतो.
साई अविनाशी पुरातन / नाही हिंदू ना यवन
जात पात कुळ गोत्रहीन / स्वरूप जाण

निजबोध-

साईबाबा समाजाचे उत्कृष्ट शिक्षक होते.
आईच्या मायेने ते उपदेश करीत. त्यांचा भक्त
वाईट मार्गाला लागला तर त्याला ते सन्मार्गा
लावीत. छोट्या प्रसंगातून ते अध्यात्माचे महान
तत्त्वज्ञान सांगत. कधी कधी गोष्टी सांगूनही ते
लोकांना उपदेश करीत.

एकदा राधाबाई देशमुख नावाची बाई
बाबांकडे आली. बाबांनी आपल्याला गुरुमंत्र
द्यावा अशी तिची इच्छा होती. तिने हट्ट धरला
अन्रपाण्याचा त्याग केला. बाबा तिला म्हणाले
अग माझ्या गुरुने जर मला काही गुरुमंत्र दिला
नाही तर मी तुला गुरुमंत्र कोटून देवू ? ती बाई
ऐकेना तीन दिवस ती बाई उपाशी होती. नंतर
बाबा तिला म्हणाले. माझे गुरु अवलिया होते.
त्यांची सेवा करून करून मी थकलो पण त्यांनी
काही गुरुमंत्र दिला नाही. श्रधा नसेल तर
परमार्थ सफल होत नाही. श्रधा असेल तसे
ज्ञान मिळेल आणि दुसरी गोष्ट म्हणजे सबुरी
पाहिजे. कोणतीही गोष्ट झटपट मिळत नाही.
त्यासाठी धैर्यधारण गोष्टीकरीता तपश्चर्या
करावी.

असे श्रीसाईबाबांचे काही अनुभव
आहेत. साईबाबामुळे शिर्डीचे नाव देशविदेशात
प्रसिध्द झाले. अहमदनगर नाव देखील सर्वांना
त्यामुळे परिचित झाले त्यांची जन्मभूमी कोणती
हे जरी माहित नसले तरी त्यांची कर्मभूमी शिर्डी
आहे.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

राष्ट्रसंत आचार्य आनंदऋषीजी महाराज

प्रतीक चोपडा

आनंदऋषीजींचे विचार अत्यंत जीवनवादी आहेत. गुणांनी सालंकृत होवून जो संसार करतो, त्याला उत्तम प्रतिचा आनंद सदा सर्वकाळ प्राप्त होतो. हे त्यांचे विचारधन आहे. नगर जिल्हाच्या पाथरी तालुक्यातील शिराळ-चिंचोडी हे त्यांचे जन्मगाव. श्री देवीचंदंजी गुगळे व श्रीमती हुलासाबाई हे त्यांचे जन्मदाते. नेमिचंद्र हे त्यांचे मुळ नाव. त्यांना एक भाऊ व एक बहिण. नेमीचंद्र यांची बुध्दी लहान वयातच प्रगल्भ बनत चालली होती. त्यांचे सर्वगडी खेळण्यात मम्न असत तेव्हा ते भजन-कीर्तनात लीन होत. लहानपणापासूनच त्यांची प्रवृत्ती आध्यात्मिक होती. आजीवन ग्रन्थाच्यातचे पालन करून जैन धर्माची उपासना करण्याचा निर्णय त्यांनी आईला सांगितला होता.

वयाच्या अवघ्या तेराव्या वर्षी त्यांनी मिरी येथे जैन धर्माची दीक्षा रत्नऋषीकडून घेतली. रन्तऋषी महाराज चिंचोडीला आले. त्यावेळी नेमिचंद्रने त्यांच्याकडून सामायिक प्रतिक्रमणाचा विधी शिकून घेतला. जवळ-जवळ दीड-दोन तास मांडी घालून दररोज हे सूत्र कंठस्थ करावयाचे असते. जैन धर्माचा सर्वांगीण अभ्यास त्यांनी त्याकाळात केला. पाली व अर्धमागधी भाषेबरोबरच संस्कृत भाषेचे अध्ययन केले. संस्कृत बरोबरच मराठी, इंग्रजी, उर्दू, फारसी, गुजराती, हिंदी या भाषा उत्तम येत होत्या. त्यांचे वक्तृत्व प्रभावी होते.

अहमदनगर येथे पहिले प्रवचन त्यांनी दिले. तसेच त्यांनी रत्नऋषीजींसोबत जैन धर्माच्या प्रचाराचे कार्य सुरु केले. जैन धर्माची दिक्षा रत्नऋषीजीं कडून घेतला आणि आनंदऋषी हे नवे नामाभिमान त्यांना लाभले.

आनंदऋषीजी यांना अध्यापन करण्यासाठी बनारसहून व्यंकटेशशास्त्रींना पाचारण करण्यात आले. त्यांनी लघुकौमुदी व किराताजुर्नीयच्या दुस-या सर्गाचे अध्यापन केले. त्यांनंतर काशीहून आणखी एक विद्वानाला बोलावले गेले. जे विद्वान आनंदऋषींना प्रदीर्घ काल शिकविण्यासाठी यायचे, ते सर्व काही महिन्यांतच परतायचे कारण आनंदऋषीजी ४-६ दिवसांतच ज्ञान ग्रहण करीत असत. आनंदऋषीजींना शिकवण्यासाठी संस्कृतमधील प्रकांड पंडित पाहिजे, अशी जाहिरात त्याकाळी वर्तमानपत्रात दिली गेली होती. वाराणसी विद्यापीठातील पंडित राजधारी त्रिपाठी यांची निवड त्यासाठी आलेल्या अर्जातून केली गेली.

जैन धर्माची शिकवण मराठी भाषेतून महाराष्ट्रातील लोकांना द्यायला पाहिजे यासाठी मराठीतून त्यांनी खेडोपाडी व्याख्याने दिली तसेच अनेक ग्रंथ त्यांनी अनुवादित केले. हिंदी भाषेतून त्यांनी पुस्तके लिहिलेली. तिलोक ऋषीजींचे जीवन चरित्र ऋषी संप्रदायाचा इतिहास, सम्राट चंद्रगुप्त, चित्रालंकार काव्य एक विवेचन ही त्यांची हिंदी

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

भाषेतील ग्रंथ आहेत. पार्थोंत त्यांनी रत्नजैन पुस्तकालयाची स्थापना केली. नागपूर येथे जैन धर्म प्रचारक संस्था उघडली. श्री तिलोक जैन विद्यालय व अमोल जैन सिध्दांत शाळेची स्थापनाही केली.

आचार्य देवजीऋषींचे महानिर्वाण झाले तेव्हा साधूसंघाने आनंदऋषीजी यांना आचार्य हे पद देण्याचे ठरविले. २००६ मध्ये राजस्थानातील व्यावर येथे जैन धर्मातील पाच संप्रदायांचे शिखर संमेलन झाले होते. त्यात त्यांना पुन्हा आचार्य पद मिळाले. २००९ मध्ये सादडी येथे झालेल्या साधू संमेलनात आचार्य सम्राट म्हणजेच प्रधानाचार्याचे पद मिळाले. जीवनाच्या अखेरपर्यंत त्यांनी हे पद भूषविले. आनंदऋषीजींची शिकवण-

धर्म हा तोडण्यासाठी नाही तर तो जोडण्यासाठी आहे. हा मानवकल्याणाचा मूलमंत्र मानून सुमारे ७५ वर्षे देशभर भ्रमण करून हा संदेश त्यांनी दिला. भगवान महावीरांचे तत्त्वज्ञान हजारो वर्ष पोऱ्यांत

बंदिस्त होते. ते सर्वसामान्यांपर्यंत पोहचविण्याचे कार्य त्यांनी केले. जैन धर्मग्रंथ आणि अन्य धर्माची शिकवण यांची सांगड हे त्यांच्या शिकवणुकीचे वैशिष्ट्य होते. त्यांनी अन्य धर्माचा बारकाईने अभ्यास केला होता. आपलाच धर्म श्रेष्ठ हा हेका त्यांनी कटाक्षाने टाळला. खुद्द जैन धर्मातील सर्व पंथांनी संघटितरित्या धर्मकार्य करावे. मात्र त्याचा केंद्रबिंदू हा देशकार्याचा सर्वसामान्यांच्या अत्थानाचाच असावा अशी त्यांची धारणा होती.

जीवनाच्या सुरुवातीचा व शेवटचा कालखंड त्यांनी अहमदनगर व्यतीत केला. तिलोकरत्न स्थानकवासी जैनधार्मिक परीक्षा बोर्ड ची स्थापना त्यांनी केली आणि याच ठिकाणी त्यांची समाधी आहे. या जागेला आनंदधाम असे ही संबोधले जाते. आपल्या अमोघ वाणी ने व प्रभावी व्यक्तीमत्वाने असे हे आधुनिक संत ज्यांच्या पदस्पर्शाने अहमदनगरची भूमी पावन झाली आहे.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

हिंदी

विभाग

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अण्णा हजारे और जन लोकपाल

प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी
(हिंदी विभाग प्रमुख)

जन लोकपाल बिल भारत में नागरिक समाज द्वारा प्रस्तावित भष्टाचारनिरोधी बिल का मसौदा है। यह सशक्त जन लोकपाल के स्थापना का प्रावधान करता है जो चुनाव आयुक्त की तरह स्वतंत्र संस्था होगी। जन लोकपाल के पास भष्ट राजनेताओं एवं नौकरशाहों पर बिना किसी से अनुमति लिये ही अभियोग चलाने की शक्ति होगी। इसे लागू कराने के लिए सुप्रसिद्ध सामाजिक कार्यकर्ता और गांधीवादी अन्ना हजारे के नेतृत्व में २०११ में अनशन शुरू किया गया। १६ अगस्त में हुए जन लोकपाल बिल आंदोलन २०११ को मिले व्यापक जन समर्थन ने मनमोहन सिंह के नेतृत्व वाली भारत सरकार को संसद में प्रस्तुत सरकारी लोकपाल बिल के बदले एक सशक्त लोकपाल के गठन के लिए सहमत होना पड़ा।

जन लोकपाल बिल के मुख्य बिन्दु-

- यह संस्था निर्वाचन आयोग और उच्चतम न्यायालय की तरह सरकार से स्वतंत्र होगी।
- किसी भी मुकदमे की जाँच ३ महिने के भीतर पूरी होगी। सुनवाई अगले ६ महिने में पूरी होगी।
- भष्ट नेता, अधिकारी या न्यायाधीश को १ साल के भीतर जेल भेजा जाएगा।
- भष्टाचार के कारण से सरकार को जो नुकसान हुआ है अपराध साबित होने पर उसे दोषी से वसूला जाएगा।
- अगर किसी नागरिक का काम तय समय में नहीं होता तो लोकपाल दोषी अधिकारी पर जुर्माना लगाएगा जो शिकायतकर्ता को क्षतिपूर्ति के तौर पर मिलेगा।

लोकपाल के सदस्यों का चयन न्यायाधीश, नागरिक और संवैधानिक संस्थाएं मिलकर करेंगी। नेताओं का कोई हस्तक्षेप नहीं होगा।

•

लोकपाल/ लोक आयुक्तों का काम पूरी तरह पारदर्शी होगा। लोकपाल के किसी भी कर्मचारी के खिलाफ शिकायत आने पर उसकी जाँच २ महीने में पूरी कर उसे बर्खास्त कर दिया जाएगा।

- सीबीसी, विजिलेंस विभाग और सीबीआई के ऐटिकरप्शन विभाग का लोकपाल में विलय हो जाएगा।
- लोकपाल को किसी भी भष्ट जज, नेता या अफसर के खिलाफ जाँच करने और मुकदमा चलाने के लिए पूरी शक्ति और व्यवस्था होगी।

जन लोकपाल बिल की प्रमुख शर्तें

न्यायाधीश संतोष हेगडे, प्रशांत भूषण और अरविंद केजरीवाल द्वारा बनाया गया यह विधेयक लोगों द्वारा वेबसाइट पर दी गई प्रतिक्रिया और जनता के साथ विचार-विमर्श के बाद तैयार किया गया है। इस बिल को शांति भूषण, जे एम लिंगदोह, किरण वेदी, अन्ना हजारे आदि का समर्थन प्राप्त है।

- इस कानून के अंतर्गत, केंद्र में लोकपाल और राज्यों में लोकायुक्त का गठन होगा।
- यह संस्था निर्वाचन आयोग और सुप्रीम कोर्ट की तरह सरकार से स्वतंत्र होगी। कोई भी नेता या सरकारी अधिकारी की जाँच की जा सकेगी। ३. भष्टाचारियों के खिलाफ कई सालों तक मुकदमे लम्बित नहीं रहेंगे। किसी भी मुकदमे की जाँच एक साल के भीतर पूरी होगी। द्रायल अगले एक साल में पूरा होगा और भष्ट नेता, अधिकारी या न्यायाधीश को दो साल के भीतर जेल भेजा जाएगा।
- अपराध सिद्ध होने पर भष्टाचारियों द्वारा सरकार को हुए घाटे को वसूल किया जाएगा।

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

5. यह आम नागरिक को कैसे मदद करेगा: यदि किसी नागरिक का काम तय समय सीमा में नहीं होता, तो लोकपाल जिम्मेदार अधिकारी पर जुर्माना लगाएगा और वह जुर्माना शिकायतकर्ता को मुआवजे के रूप में मिलेगा।

6. अगर आपका राशन कार्ड, मतदाता पहचान पत्र, पासपोर्ट आदि तय समय सीमा के भीतर नहीं बनता है या पुलिस आपकी शिकायत दर्ज नहीं करती तो आप इसकी शिकायत लोकपाल से कर सकते हैं और उसे यह काम एक महीने के भीतर कराना होगा। आप किसी भी प्रकार के भ्रष्टाचार की शिकायत लोकपाल से कर सकते हैं जैसे सरकारी राशन की कालाबाजारी, सड़क बनाने में गुणवत्ता की अनदेखी, पंचायत निधि का दुरुपयोग। लोकपाल को इसकी जाँच एक साल के भीतर पूरी करनी होगी। सुनवाई अगले एक साल में पूरी होगी और दोषी को दो साल के भीतर जेल भेजा जाएगा।

7. क्या सरकार भ्रष्ट और कमज़ोर लोगों को लोकपाल का सदस्य नहीं बनाना चाहेगी? ये मुमुक्षिन हैं क्योंकि लोकपाल के सदस्यों का चयन न्यायाधीशों, नागरिकों और संवैधानिक संस्थानों नेताओं द्वारा किया जाएगा। इनकी नियुक्ति पारदर्शी तरीके से और जनता की आगीदारी से होगी।

लिए पूर्ण शक्ति और व्यवस्था भी होगी।

8. अगर लोकपाल में काम करने वाले अधिकारी भ्रष्ट पाए गए तो? लोकपाल / लोकायुक्तों का कामकाज पूरी तरह पारदर्शी होगा। लोकपाल के किसी भी कर्मचारी के खिलाफ शिकायत आने पर उसकी जाँच अधिकतम दो महीने में पूरी कर उसे वर्खास्त कर दिया जाएगा।

9. मौजूदा भ्रष्टाचार निरोधक संस्थानों का क्या होगा? सीवीसी, विजिलेंस विभाग, सीबीआई की भ्रष्टाचार निरोधक विभाग (अंटी कारप्शन डिपार्टमेंट) का लोकपाल में विलय कर दिया जाएगा।

राज्यसभा के सभापति या स्पीकर से अनुमति-सरकारी लोकपाल के पास भ्रष्टाचार के मामलों पर खुद या आम लोगों की शिकायत पर सीधे कार्रवाई शुरू करने का अधिकार नहीं होगा। सांसदों से संबंधित मामलों में आम लोगों को अपनी शिकायतें राज्यसभा के सभापति या लोकसभा अध्यक्ष को भेजनी पड़ेगी। वहीं प्रस्तावित जनलोकपाल बिल के तहत लोकपाल खुद किसी भी मामले की जाँच शुरू करने का अधिकार रखता है। इसमें किसी से जाँच के लिए अनुमति लेने की ज़रूरत नहीं है। सरकारी विधेयक में लोकपाल केवल परामर्श दे सकता है। वह जाँच के बाद अधिकार प्राप्त संस्था के पास इस सिफारिश को भेजेगा। जहाँ तक मंत्रीमंडल के सदस्यों का सवाल है इस पर प्रधानमंत्री फ़ेसला करेंगे। वहीं जनलोकपाल सशक्ति संस्था होगी। उसके पास किसी भी सरकारी अधिकारी के विरुद्ध कार्रवाई की क्षमता होगी। सरकारी विधेयक में लोकपाल के पास पुलिस शक्ति नहीं होगी। जनलोकपाल न केवल प्राथमिकी दर्ज करा पाएगा बल्कि उसके पास पुलिस फोर्स भी होगी। अधिकार क्षेत्र सीमित। अगर कोई शिकायत झूठी पाई जाती है तो सरकारी विधेयक में शिकायतकर्ता को जेल भी भेजा जा सकता है। लेकिन जनलोकपाल बिल में झूठी शिकायत करने वाले पर जुर्माना लगाने का प्रावधान है।

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

सरकारी विधेयक में लोकपाल का अधिकार क्षेत्र सांसद, मंत्री और प्रधानमंत्री तक सीमित रहेगा। जनलोकपाल के दायरे में प्रधानमंत्री समेत नेता, अधिकारी, न्यायाधीश सभी आएँगे।

लोकपाल में तीन सदस्य होंगे जो सभी सेवानिवृत्त न्यायाधीश होंगे। जनलोकपाल में 8 सदस्य होंगे और इसका एक अध्यक्ष होगा। घार की कानूनी पृष्ठभूमि होगी। बाकी का चयन किसी भी क्षेत्र से होगा।

चयनकर्ता और में अंतर

सरकार द्वारा प्रस्तावित लोकपाल को नियुक्त करने वाली समिति में उपराष्ट्रपति, प्रधानमंत्री, दोनों सदनों के नेता, दोनों सदनों के विपक्ष के नेता, कानून और गृह मंत्री होंगे। वहीं प्रस्तावित जनलोकपाल बिल में न्यायिक क्षेत्र के लोग, मुख्य चुनाव आयुक्त, नियंत्रक एवं महालेखा परीक्षक, भारतीय मूल के नोबेल और मैगासेस पुरस्कार के विजेता चयन करेंगे। लोकपाल की जाँच पूरी होने के लिए छह महीने से लेकर एक साल का समय तय किया गया है। प्रस्तावित जनलोकपाल बिल के अनुसार एक साल में जाँच पूरी होनी चाहिए और अदालती कार्यवाही भी उसके एक साल में पूरी होनी चाहिए।

सरकारी लोकपाल विधेयक में नौकरशाहों और जर्जों के खिलाफ जाँच का कोई प्रावधान नहीं है। लेकिन जनलोकपाल के तहत नौकरशाहों और जर्जों के खिलाफ भी जाँच करने का अधिकार शामिल है। भू सज्जा और नुकसान की भरपाई सरकारी लोकपाल विधेयक में दोषी को छह से सात महीने की सज्जा हो सकती है और धोटाले के धन को वापिस लेने का कोई प्रावधान नहीं है। वहीं जनलोकपाल बिल में कम से कम पांच साल और अधिकतम उम्र केंद्र की सज्जा हो सकती है। साथ ही धोटाले की भरपाई का भी प्रावधान है। ऐसी स्थिति में जिसमें लोकपाल झट पाया जाए, उसमें जनलोकपाल बिल में उसको पद से हटाने का प्रावधान भी है। इसी के साथ केंद्रीय सतर्कता आयुक्त, सीबीआई की झटाचार निरोधक शाखा सभी को जनलोकपाल का हिस्सा बनाने का प्रावधान भी है।

पालती

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

हिवरे बाजार एक आदर्श गाँव

चेतना शर्मा

पोपटराव पवार हमारे युवा पीढ़ी के सबसे अग्रणी जल योद्धाओं में से एक हैं। वैसे तो पवार का मूल निवास स्थान महाराष्ट्र के अहमदनगर जिले का हिवरे बाजार गाँव है, लेकिन इनकी शिक्षा पुणे शहर में हुई, जहां के विश्वविद्यालय से उन्होंने एम कॉम की परीक्षा उत्तीर्ण की। किस प्रकार पवार गाँव के विकास और समृद्धि के लिए समर्पित हुए, यह भी एक मजेदार घटना है।

सन् 1972 से पहले तक उनका हिवरे बाजार गाँव संपन्न और आत्मनिर्भर था, लेकिन सन् 1972 के सूखे और अकाल की स्थिति बनने से इस गाँव का पतन होने लगा। यह स्थिति सन् 1989 तक बनी रही, क्योंकि यहां पेय जल और सिंचाई के जल के अभाव में लोगों को भरपेट खाना नहीं मिल पा रहा था। मरेशी मर रहे थे और लोग बाहर काम की तलाश में भटकते रहते थे। पवार का इसी गाँव में एक फार्म हाउस है, जहां वे कुछ दिनों के लिए आए हुए थे। उन्हें गाँव की स्थिति न देखी गई और फिर उन्होंने गाँव के सुधार और विकास को अपने जीवन का मकसद बना लिया और गाँववालों के अनुरोध पर सरपंच बने। शुरुआत में उन्होंने गाँव वालों के साथ मिलकर स्कूल और सड़क निर्माण, वृक्षारोपण, जल पंडाल विकास तथा पेय जल की व्यवस्था बनाई। इस समय तक इस गाँव की प्रतिष्ठा का तो ये आलम था कि गैर सरकारी संगठन भी यहां कोई विकास कार्य शुरू करने से कतराते थे, लेकिन पवार ने हिम्मत नहीं हारी और वे अन्ना साहेब हजारे से मिले और उन्होंने हजारे को अपने क्षेत्र के विकास में सहयोग करने का निवेदन किया, जिसे उन्होंने सहर्ष स्वीकार लिया और फिर हिवरे बाजार गाँव को 'आदर्श गाँव योजना' के दायरे में ले लिया गया।

इन्होंने अपने आदर्श गाँव योजना के तहत वृक्षारोपण

हु के साथ-साथ मिट्टी और पानी को रोकने के काफी सफल प्रयास किए, जिससे देखते ही देखते यह क्षेत्र हरा-भरा हो गया। जंगल फिर से बढ़ने लगा, कृषि का उत्पादन चौगुना बढ़ा। इससे यहां की 300 एकड़ जमीन में सिंचाई होने लगी, जब कि पहले 15 एकड़ जमीन की भी सिंचाई नहीं हो पाती थी। चारे की बढ़त से दुधारू पशुओं की संख्या बढ़ी। और यह गाँव समृद्ध गाँवों की श्रेणी में आ गया।

गाँव में उनकी इसी कामयादी के कारण महाराष्ट्र सरकार इस गाँव में एक ऐसा प्रशिक्षण केंद्र खोलने जा रही है, जहां इस राज्य के सभी संरपंचों को प्रशिक्षण दिया जा सके और जहां सरपंच आकर इस गाँव में हुए परिवर्तनों को देख सकें।

गांधी के सपने को साकार करता "हिवरे बाजार"

एक गाँव जहां पर लोग अपने उपनाम के रूप में लगाते हैं अपने गाँव का नाम। एक गाँव जहां पर व्यापक मंदी के इस दौर में मंदी का कोई असर नहीं है। एक गाँव जहां से अब कोई पलायन पर नहीं जाता है। एक गाँव जहां पर कोई भी व्यक्तिशील शराब नहीं पीता है। एक गाँव जहां पर आंगनबाड़ी रोज खुलती है। एक गाँव जहां पर बच्चे उपोषित नहीं हैं। एक गाँव जहां पर गाँव की सड़कों पर गंदगी नहीं होती है। एक गाँव जिसे जल संरक्षण का राष्ट्रीय पुरस्कार मिला है। एक गाँव जहां हर घर गुलाबी रंग से पुता है। एक गाँव जहां गाँव के एकमात्र मुस्लिम परिवार के लिये भी मस्जिद है। यह उस गाँव के हाल हैं जहां सत्ता कदिल्ली/बंबई में बैठी किसी सरकार द्वारा नहीं बल्कि उसी गाँव के लोगों द्वारा संचालित होती।

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

है। यह कोई सपना सा ही लगता है, लेकिन यह सपना साकार हो गया है महाराष्ट्र के अहमदनगर जिले के गांव "हिवरे बाजार" में। "हिवरे बाजार" प्रतिनिधि है गांधी के सपनों के भारत का। महात्मा गांधी ने कहा था कि "सच्ची लोकपाली ही केन्द्र में बैठे हुये 20 आदमी नहीं चला सकते हैं, वह तो नीचे से हर एक गांव में लोगों द्वारा चलाई जानी चाहिये। सत्ता के केन्द्र इस समय दिल्ली, कलकत्ता व मुंबई जैसे नगरों में है। मैं उसे भारत के 7 लाख गांवों में बांटना चाहूँगा। 1989 में हिवरे बाजार ने कुछ पढ़े-लिखे नौजवानों ने यह बीड़ा उठाया कि क्यों न अपने गांव को संवारा जाये...! गांववालों से बातचीत की गई तो गांववालों ने "कल के छोकरे" कह कर एक सिरे से नकार दिया। युवकों ने हिम्मत न हरी और अपनी प्रतिबद्धता दोहराई। गांव वालों ने भी युवकों की चुनौती को गंभीरता से लिया और 9 अगस्त को सौंपी गई नवयुवकों को एक वर्ष के लिये सत्ता। सत्ता मिली तो नवयुवकों ने सत्ता सौंपी पोपट राव पवार को। पोपट राव पवार उस समय महाराष्ट्र की ओर से प्रथम श्रेणी क्रिकेट खेलते थे।

हिवरे बाजार में अब 9 अगस्त को क्रांति दिवस मनाया जाता है। पोपटराव के कुषल नेतृत्व में युवकों ने गांव का बेसलाईन तैयार करना शुरू किया। गांव में औसतन प्रतिव्यक्ति सालाना आय 800 रुपये थी। गांव के हर परिवार से लोग पलायन पर जाते थे, गांव में रह जाते थे केवल तो बूढ़े, महिलायें और बच्चे। जिन लोगों के पास जमीन थी वो केवल एक फसल ले पाते थे। सिंचाई के लिये पानी तो था ही नहीं। कुल मिलाकर 400 मि.मी. वर्षा होती थी। पोपट राव कहते हैं कि हमने सामूहिक रूप से इस विषय पर सोचना शुरू किया। पहले गांव वाले वनविभाग द्वारा लगाये पौर्णों को ही काट कर ले जाते थे। जब हमने तथ किया गया कि भू-सुधार व जल संरक्षण के काम किये जायेंगे तो हमने 10 लाख पेड़ लगाये और 99 फीसदी सफल हुये। अब इस जंगल में वनविभाग को जाने के लिये भी ग्रामसभा की अनुमति लेना होती है। पोपट राव कहते हैं कि शुरू में कई निर्णयों पर बहुत विरोध हुआ, हमने कहा कि गांव के हित में यह निर्णय ठीक होगा, इसके दूरगामी परिणाम सामने आयेंगे। जैसे कि ट्यूबवेल कृषि में उपयोग नहीं करे जायेंगे, और ज्यादा पानी वाली फसलें नहीं लगाई जायेंगी। गन्ना केवल आधे एकड़ में ही लगाया जायेगा, जो कि हरे चारे के रूप में उपयोग में लाया जा सकता है।

पालवी
के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

ENGLISH SECTION

પાલવી

કે.જી.કલા વ વાર્ણિજ્ય (રાત્ર) મહાવિદ્યાલય

Analysis of Indian real Estate & Construction Industry in India,
with special reference to Ahmednagar City

Mr. Kishor Hastimal Munot

In India, the real estate sector is the second-highest employment generator, after the agriculture sector. Real estate sector in India is expected to reach US\$ 1 trillion in market size by 2030, up from US\$ 200 billion in 2021. By 2025, it will contribute 13% to country's GDP. Emergence of nuclear families, rapid urbanization and rising household income are likely to remain the key drivers for growth in all spheres of real estate, including residential, commercial, and retail. Rapid urbanization in the country is pushing the growth of real estate. >70-75% of India's GDP will be contributed by urban areas by 2020. Around 40 million square feet were delivered in India in 2021. It is expected that the country will have a 40% market share in the next 2-3 years. India is expected to deliver 46 million square feet in 2022. As per ICRA estimates, Indian firms are expected to raise >Rs. 3.5 trillion (US\$ 48 billion) through infrastructure and real estate investment trusts in 2022, as compared with raised funds worth US\$ 29 billion to date.

India's real estate sector saw over 1,700 acres of land deals in the top 7 cities in 1 year. Foreign investments in the commercial real estate sector were at US\$ 10.3 billion between 2017-21. As of February 2022, Developers expect demand for office spaces in SEZs to shoot up after the replacement of the existing SEZs act. Private market investor, Blackstone, which has significantly invested in the Indian real estate sector (worth Rs. 3.8 lakh crore (US\$ 50 billion), is seeking to invest an additional Rs. 1.7 lakh crore (US\$ 22 billion) by 2030. India's Global Real Estate

Transparency Index ranking improved by five notches from 39 to 34 since the past six years from 2014 until 2020 on the back of regulatory reforms, better market data and green initiatives, according to property consultant JLL.

The property rates in Ahmednagar are very affordable, much better than the situation surrounding to Pune, Nashik and Aurangabad, Ahmednagar is the place between the triangle. This will definitely help the industry. But unfortunately we don't have political leadership that way, so Ahmednagar still not developed compare to other developed cities. We don't have A proper road, infotainment facilities. I have one experience regarding one big industry, which supposed to shift to Ahmednager. They had the requirement of 300 flats and other amenities but unfortunately we are not able to provide them, so that plan was cancelled by the company. So the major challenges it to infrastructure. The basic infrastructure is poor in Ahmednagar. The roads, arrange line system, street light and water distribution situation at the moment are not proper. All these things are lacking in Ahmednagar. Once the big industries come, residential properties will come up, more people would want to stay in Ahmednagar, because within one hour you can roam around to entire city, and still daily need items are still cheaper compare to the other city.

I feel that political leaders and other government officials should take initiative aim to improve the quality of life for

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

Ahmednagar citizens and is a commendable step towards overall growth and development of Ahmednagar city. Builders should provide better infrastructure in a sustainable environment through the use of smart technologies. An industry status to the sector will bring about major transformation in the outlook and nature of the Ahmednagar sector. It would encourage investment, attract

large companies, and most important, corporate culture and industry discipline in the sector, which would immensely benefit the economy in general, and the consumers in particular. Industry status would also help the sector get bank loans on average interest rates and at low collaterals against the existing high-risk rates.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

Mauli Seva Pratishthan

Prof.Ankita Dinesh Bhunia

Mauli (Mother) is definition of unconditional love, striving to spread similar love is Mauli Seva Pratishthan dedicated towards the wellness of poor women who are homeless, mentally and physically ill and abandoned by their families.

In India, there is an old saying that doctors are the personification of god on this earth.

They are life savers and many go beyond their limits to save their patients, above all there are few others who selflessly dedicate their time, money, energy and skills to change the lives of unfortunates.

Our city is blessed with such prodigious humanitarian, Dr Rajendra Dhamane and Dr. Mrs. Sucheta R. Dhamane. Founder of Mauli Seva Pratishthan.

Everyday with our busy scheduled planned in minds we pass through different roads, bridges, railway station, parks etc. we come across many people who behave abnormally, wander aimlessly and many of them don't even know what they are doing. We often ignore them and get along with our busy lives. But, this doctor duo did not just pass by they took a closer look at the destitute and abandoned women, embraced them, and decided to change their lives altogether. When a normal women walks on the road has no safety, what about women who live on the roads with no one to take care, no food to eat and no clothes to wear.

The thought of serving the needy did not come all of sudden. Dr. Rajendra and Dr. Sucheta have graduated from same medical college during their college days itself, they have resolved to take their education to benefit

those who needed it most. In the year 1998 Dr. Rajendra and Dr. Sucheta noticed a mentally challenged women sitting amidst piles of garbage.

They observed her closely and were appalled to see that the women is eating her own stools. They gave her their lunch boxes and since then they started feeding and helping more such women using their own resources.

Eventually, they got married while Dr. Rajendra started his clinic in Ahmednagar and Dr. Sucheta started her carrier as a professor in medical college. As soon as they set to helping the destitute women, slowly, they felt that must start home. They wanted a shelter for those homeless abandoned women. A shelter to take care, give treatment and protect them from abuse. On this note Dr. Dhamane's father Bajirao Dhamne (Guruji) happily donated his piece of land which was 6000sq.feet in Shingave naik village, Ahmednagar. In 2007, the construction of home was completed and named 'Mauli Seva Pratishthan'.

"MAULI" is Marathi word which means "MOTHER"

MAULI is dedicated towards the wellness of poorest of poor women who are homeless, mentally and physically ill and abandoned by their families.

Currently, MAULI is housing for more than 400 women their 30 children many of whom were born at the home. To render her wholesome service and to dedicate whole of her time to the service of destitute women. Dr. Sucheta left her job and has been serving Mauli's mission while Dr. Rajendra is continuing his work at clinic to cater to his family.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

He has also pursued his post graduation in clinical psychology to help the women at Mauli suffering from mental illness. Mauli operates 24x7 , 365 days Personal attention is given to women right from waking them up at 6Am, helping them cleanup and eat and to sending them to bed at 11 PM. Attendants at Mauli works utmost compassion. The attendance bath them, dress them up and so every minute chore for them. They are fed and given medicines regularly. To those who are psychologically affected and to the victims of dangerous diseases like

AIDS special care is given. Mauli has been running entirely on public donation so far. Also, the recovered women and those who started their new life come back to work to Mauli. The Couple along with recovered parties shoulders multiple roles as doctors, cook, ambulance drivers, attendants, nurse, cleaning staff and many other roles according to the circumstances.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

Savalee

Prof.Ankita Dinesh Bhunia

Spreading unconditional love by giving shadow, Savalee (Shadow) balsadan is campaigning for welfare of children, who are helpless-unsheltered from 'one parent', family and orphan.

Sankalp Pratishthan Sanchalit Savalee Balsadan

The best years of one's life are the childhood days. The sweet memories of childhood days. The sweet memories of this period are glorious. They have the freshness of a dream. A child has no responsibilities; He is looked after by his parents. He gets everything without doing anything. He has no worries, no hardships and no troubles. Even his meaningless chatter is a source of joy. He gets joy in floating paper boats.

He often quarrels with other our small things but soon forgets about it, childhood is really the golden period of one's life.

But the harsh truth is this golden period is not destined to every ones life. Some are born to parents who have been poor for generations, not allowed to educate themselves or their children, there's another child born to some parent, but left in a park, to die or to survive on its own, no ideas where to get food from or even how to get food, no one to love.

We know god is grateful and take cares of his every child born in poor or rich families. God shows his kindness and sends guardian angels to take care of such children.

Nitesh Bansod is an example of incarnation of angel. Who also comes from poor family. And knowns the struggle of such poor families and their kinds. Now he works for future of orphans children.

On 5th January 2001, Savalee Balsadan led by Sankalp Pratishthan, Ahmednagar was established with only 3 children. Then in May 2007, they shifted to Bhushan Nagar, Kedgaon, Ahmednagar. Which was on rental basis. After wards with the help of charity showered by benefactors, they bought a piece of land of 2000 sq ft. in the year august 2009 and started constructing their 'Own' home. Going beyond the borders of caste, creed and religion Savalee intends to work for the welfare of children, who are helpless — unsheltered from 'one parent', family and orphan.

Today, Savalee is 'Own' home for more than 50 children. This group of children has now become family that obeys its caretakers, in the same way when younger obeys an older one in a general family. These children showed great unity and cooperation between themselves. They attend nearby schools. Many benefactor from the society, provide their necessary expenses fees and education materials too. Their achievements in education makes everyone proud.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

Team Savalee passionately work on improving the health and nutrition status of newborn, womens and expecting mothers with special focus. They are working hard to ensure that children grow up healthy and enjoy a happy childhood. They are also engage with the local community. They are working on disseminating the message of the importance of maintaining good personal health and hygiene for themselves and for their children. They have also collaborated with state and district level government authorities, school, and aanganwadi centers. To improve the hygiene and nutrition behavior of the communities.

Savalee has arranged many work shops for children and women work shops for children and women empowerment. Their workshop have served to raise awareness

about the importance of the right as well as providing expertise and lessons learned to civil society. Savalee also work on helping children from economically weak communities in urban slums and villages to build a strong education foundation.

They focus on children development in all aspect and assimilate values, which can help them to show their can help them to show their potential and become independent and responsible citizens for the country.

Savalee in nest and true residence for little lives here this little ones dream for a great future and guided and supported by offering well-built education base, self-respect with good ethics. Under this roof, team has lend a helping hand to them to sketch a succeeding map of their respective future to lead a stable life by the balanced earning.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

Film Actors in Ahmednagar

Prof. Mayuri Tak

MILIND SHINDE

Ahmednagar is blessed with many gems and one of the greatest actor of Marathi Film industries.

Milind Shinde is originally from Ahmednagar. He loved acting right since his school days. Before seriously thinking about acting, he also considered preparing for the UPSC exams for some time. Later, he completed his education in acting and direction from Delhi's National School of Drama and Pune's Film Institute.

Kannaru Hegadthi, a Kannada film directed by Girish Karnad was his first break, after graduating from National School of Drama. Directed by Vaman Kendre, Hi Fulrani was his first marathi natak as an actor. He played the role of Dagdoba Salunke in this one. This was followed by a great role of Advocate Garud in the movie Not Only Mrs Raut. Following the success of this film, he received a lot of offers and acted in a number of good films. He was also a part of the National Award winning film Babu Band Bajaa.

He also has played key roles in Zee Marathi serials like Tu Tithe Me, Vadvalaat, Agnihotra and over 20+ other serials.

Nach Tujha Lagin Haay was his first movie as director. He also acted in this movie. A big fan of Amitabh Bachchan, he also adores Rajkumar Santoshi as a director. His hobbies include reading and his favorite foods are Dal Tadka and Mutton Biryani.

PROMOD KAMBLE

The essence of beautiful art, all great art is gratitude. And our city Ahmednagar has that fortune soul like- Pramod Kamble.

Kamble was born 11 August in 1964 into a family of artists. His father was an eminent water colour artist and principal of an art institute. He won the National Talent Scholarship for sculpture in Std. 7th. He did his Foundation course and Art Teacher Diploma in Pragat Kala Mahavidyalaya, Ahmednagar. Pramod Kamble is an Indian painter, sculptor and creative painter. He is a promoter of pushing eco-friendly idols, with NGOs promoting Ganapatis made of clay and painted in natural colours for a safer festival. He teaches classes on making such eco-friendly idols during Ganesh festival

During calamities, he collected donations from common people, sketching them on the streets of Ahmednagar and donated the amounts to relief funds for the Killari earthquake, Bhuj earthquake and Kargil war respectively. He is promoting the idea of clay idol to be install in each and every house during the Ganapati festival and through this innovative workshop to teach the making of Ganapati idols to each individuals participating the workshop. He is promoting for idols of clay instead of Palster of Paris which are not easy to dissolve in the water. He has taken many workshops in the schools and colleges of Ahmednagar and teaching the participants for the same. In Mumbai, the height of Ganesh idols is too high. In that case, he suggested to use fiberglass idols instead of plaster of Paris. His wife Swati supports him in this initiative. A very large pencil drawing "Sare Jahan Se Achcha"

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

70 ft. by 20 ft. in dimension was drawn by Kamble. The project started in the year 1996 and was completed on the eve of Independence of 1997. It commemorates the Nation on the occasion of 50 years of Independence on the specially prepared wall of Mahavir Art Gallery in Ahmednagar. This drawing portrays Bharat Mata and almost 500 notable people including sages, deities, freedom fighters, Bharat Ratna awardees, Dadasaheb Phalke awardees, GyanPeeth awardees, Param Vir Chakra recipients and the masters in various fields of life that includes sports-persons, musicians, dancers, painters, theatre personalities, singers, social activists and industrialists. Sare Jahan se Accha is a pencil sketch mural in Ahmednagar city in Maharashtra, India. It was created in the year 1997.

The sketch was drawn by Pramod Kamble, who is a painter and sculptor. He created it as a tribute to the nation on the occasion of 50 years of independence. It was painted on the specially-prepared wall of Mahavir Art Gallery in Ahmednagar. Kamble has portrayed Bharat Mata (goddess of Indian Independence and 500 great people born out of Indian culture) is said to be the world's biggest pencil sketch. This is the only fixed asset in India which was made as a part of India's 50th Independence day celebration. The project was started with the vision of contributing on the occasion of the 50th year of Indian independence. Drawing the attention of tourists to Ahmednagar was also one of the aims. Initially, it was decided to depict the struggle of Indian Independence.

Later it was decided to draw pictures of great Indian personalities. A team of friends from various fields helped Kamble to finalize the list of people to be included. Sketches of 250 people were initially planned, which grew to number 500. The people were categorized into sages, deities, freedom fighters, Bharat Ratna awardees, Dadasaheb Phalke awardees, GyanPeeth awardees, Param Vir Chakra recipients and masters in various fields including sportspersons, musicians, dancers, painters, theater personalities, singers, social activists, and pioneer industrialists. Various sources including encyclopedias, magazines, and books were used. Sakal, a Marathi newspaper, helped to get some rare sketches which were not easily available. The top of the sketch comprises the sages.

These include Ram, Krishna, Vyas, Dnyaneshwar, Tukaram, Gautam Buddha, Gurunanak, etc. The Bharat Mata at the center is holding the tri-colour map of India. The Bharat Mata represents the country of India. The later part contains freedom fighters of India. The Bharat Ratna laureates are beside that. Various sports personalities are drawn on the left side and singers and musical artists are drawn on the right. Sketches of the artists (like dancers) are made along with their poses. Sketches of musical artists are made along with their musical instruments. For easy identification, sport personalities are also drawn in their famous poses. No watercolor or any special material was used for the project.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

SADASHIV AMRAPURKAR

Amrapurkar- Ahmednagar is graced with a veteran Indian Actor best known for playing villainous and comic roles.

Sadashiv Amrapurkar was born on 11 May 1950, in a small village Amrapur near Shevgaon City in Ahmednagar, Nashik Division, of Maharashtra, India. Sadashiv began acting during his school days. While completing his master's degree in history at Pune University, he was involved in theatre. An actor, director and writer, he won a number of state as well as national awards in theatre and film. His first feature film was Govind Nihalani's Ardh Satya (1983) for which he won a Filmfare Award. He acted in more than 300 movies in Hindi, Marathi, Bengali, Oriya, Haryanvi, Telugu and Tamil. In 1993, he won the Filmfare Award for best actor in a villainous role, when the award was instituted. In 1993 he also played a comic hero, Inspector Pyare Mohan Sadashiv Dattaray Amrapurkar was an Indian actor, best known for his performances in Marathi and Hindi films from 1983 to 1999. He received the Filmfare Award for Best Performance in a Negative Role in 1991 for Sadak the first time the award was instituted. In addition to negative roles, he played supporting roles and, later, comic roles. He also played first class cricket in Ranji trophy.

Amrapurkar started his career as an actor in Marathi theatre, eventually acting and directing nearly fifty plays, before transitioning to films. He made his film debut with the role of Bal Gangadhar Tilak in 22 June 1897, a Marathi historical film directed by Jayoo Patwardhan and Nachiket Patwardhan.

In 1981-82, Amrapurkar acted in a Marathi stage play, Hands-Up!, alongside stage actors Avinash Masurekar and Bhakti Barve-Inamdar. This play was successful and Amrapurkar was noticed by director Govind Nihalani, who was searching for an actor to play the central negative character in his movie Ardh Satya. The movie went on to be a hit and Amrapurkar's acting was appreciated. His style of dialog delivery was considered unique as compared to the popular Hindi movie villains in those days. Amrapurkar won a Filmfare Award for his performance in the film.

After Ardh Satya, Amrapurkar starred in Purana Mandir, Nasoor, Muddat, Jawani and Khamosh. In 1986, he starred as the villain in the Amitabh Bachchan-starrer Aakhree Raasta. In 1987, he starred as the main villain in the Dharmendra-starrer Hukumat, which went on to be a blockbuster that grossed even more than Mr. India. From 1988 he increasingly appeared in villainous roles in films such as Mohre, Khatron Ke Khiladi (1988 film), Kaal Chakra, Eeshwar, Elaan-E-Jung, Farishtay, Veeru Dada, Naaka Bandi and Begunaah. In the mid-1990s he migrated towards supporting roles and comic roles such as in Aankhen, Ishq,

Coolie No. 1, Gupt: The Hidden Truth, Aunty No. 1, Jai Hind, Master and Hum Saath-Saath Hain: We Stand United. He played the role of Dr. Khanna in the 1996 film Chhote Sarkar. He did a number of stunning roles in Marathi films such as Kadachit, Vaastupurush, Doghi, Savarkhed ek Gaav and Ara Ara Aaba Ata tad Thamba. His last Hindi screen role was a cameo in the short film by Dibakar Banerjee, Bombay Talkies (2012).

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

He did a cameo in the Waheeda Rehman-starrer Swayam in 1991. He played the role of a tough, upright cop who reprimands his children for leaving an elderly widow to fend for herself on the streets. The film touched on the problems old people face with the breakdown of the joint family system. It was a subject close to Sadashiv's heart and he did the role for free.

Amrapurkar was a philanthropist, social activist, and was engaged in a number of social organizations such as Samajik Krutadnyata Nidhi, Andhashraddha Nirmulan Samiti, Snehalaya, Lokshahi Prabodhan Vyaspeeth, Ahmednagar

Aitihasik Vastu Sangrahalaya, and many others. He always had a soft spot for the rural youth and strove for their development. In March 2013, he protested water waste during the Holi festival near his residence in Mumbai. Amrapurkar also lent his support to the Anna Hazare movement in 2011 and was active in engaging citizens during the 2009 Lok Sabha elections by holding several discussions to make voters aware of their rights. Sadashiv Amrapurkar developed a lung inflammation in October 2014 resulting in hospitalisation at Kokilaben Dhirubhai Ambani Hospital, where his condition became critical. He died on 3 November 2014, at 64 years old.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

TANK MUSEUM OF AHMEDNAGAR

Bhavika Gavali

It is only Museum of its kind in Asia and houses about 50 exhibits of vintage armored fighting vehicle.

The Indian Army has a Armoured corps Museum in Ahmednagar, Maharashtra. Known as the Cavalry Tank Museum, the mostly open-air museum was set up in 1994 by and is located within compound of the Armoured Corps centre and school in Ahmednagar. However, it was made open to the public only a year or so ago. Probably the only one of its kind in Asia, the Armoured corps Museum displays many tanks and a few armoured cars dating back to world war II. The museum also has a collection of army lowar memorabilia and tributes to Indian soldiers across the ranks.

The cavalry Tank museum in Ahmednagar addresses this point to share the glorious history and interesting tidbits about tanks which play an important role in the country's security.

The museum, one of its kinds in Asia, houses some of the rare tanks used in wars world over during different period. the armored vehicle was first designed by the British. The tank made its first appearance at the battle of somme in 1916.

The museum established by Armoured corps centre and school, Ahmednagar was inaugurated by former Army chief (late) Gen BC Joshi in 1994. The 48 tanks, self-propelled guns, specialist vehicles and armoured cars standing amid the scenic beauty silently narrate the tales of battles and wars.

Many of the tanks captured during world war II are on display. These are mainly Japanese and German tanks. Pakistani tanks which took part in India-Pakistan wars in 1965 and 1971 are also exhibited.

Rolls Royce, a prized asset of the museum placed at the outset, welcomes the visitor. It is the oldest tank in the museum which was made in 1914 and has seen world war I and II. It was the most successful Armoured car weighing 3861 kg and was powered by water cooled petrol engine.

The memorabilia of the cavalry is displayed in two memory rooms. The tales of the heroes of Armoured corps in the Heroe's Gallery makes one feel proud of our Army.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

CHAND BIVI

Laxmi Nair
S.Y.B.Com

One of the best tourist attraction in Ahmednagar.

Sultana Chand bibi (1550-1599) was an Indian ruler and warrior. She acted as the Regent of Bijapur Sultanate during the minority of Ibrahim Adil Shah II in 1580-1590 and regent of Ahmednagar Sultanate during the minority of her great nephew Bahadur Shah in 1580-1600. Chand Bibi was best known for defending Ahmednagar against the mughal forces of Emperor Akbar in 1595.

Died : 1599

Spouse : Ali Adil Shah I

House : Nizam Shahi (by birth) Adil Shahi (by marriage)

Father : Hussain Nizam Shah I

Mother : Khunza Humayum Begum

Religion : Shia Islam

Early life of Chand Bibi-

Chand Bibi was the daughter of Hussain Nizam Shah I of Ahmednagar and the sister of Burhan Nizam Shah II, The Sultan of Ahmednagar. She was versed in many languages, including Arabic, Persian, Persian, Turkish, Marathi and Kannada. She played the sitar and painting flowers was her hobby.

Common at the time, political alliances were sealed through marriage amongst prominent noble families. In this case, Chand Bibi was married to Ali Adil Shah I of the Bijapur Sultanate. This is where her rise to power would truly begin.

Regent of Bijapur Sultanate.

At the time of her marriage, Ibrahim Adil Shah I, the Sunni nobles, Habshis (nobles of African origin) and Deccans. But this balance of power was threatened by Ali Adil Shah When he began to favour shia nobles. Upon his death in 1580, the Shi'a nobles proclaimed Ali Adil Shah's 9 years old nephew Ibrahim Adil Shah as the ruler.

War Against the Mughal Empire-

Ahmednagar was invaded by the Mughal empire under Prince Murad in November 1595. Chand Bibi's troops were suffering from famine. In 1596, she decided to make peace by ceding Berar to murad who recreated.

The Mughal forces under Khan-i-Khana and Mirza Shah Rukh left Murad's camp at shahpur in Berar and encountered the combined forces of Bijapur in Berar and encounter the the combined forces of Bijapur, Ahmednagar and Golconda under the Sohail Khan near Sonpet on the banks of Godavari River. in a fierce battle on 8-9 February 1597, the Mughals won.

In spite of their victory, the Mughal forces were too weak to pursue thieir attack and returned to Shahpur.

Legacy of Chand Bibi-

Chand Bibi is today renowned for the defense of her realm against insurmountable odds in battle against a superior force. What is more enduring is the concept of loyalty towards one's land rather than to the ruler currently in place.

This was in response to the cutthroat nature of Deccan politics she herself fell victim too. But the ideals that she brought about would endure for centuries after her death.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

HOW TO BECOME GREAT

Avinash Sarang Avhad
T.Y.B.A

Everyone of us wants to be great. There are no short-cuts of greatness william shakespeare. The great dramatist stated that some are born great some achieve greatness and some have greatness thrust upon them people whom we admire as great, we must achieve greatness. Autobiographies and biographies of great men and women tell us of the struggles they had to face in order to achieve greatness by reading their lives and by laminating them, we too can achieve greatness.

Any line or any career can lead us to greatness we have great men and women in every profession. What is important is to dedicate ourselves to the line we choose and work selflessly and ceaselessly. Nothing should deter from our good praise, blame, problems, opposition, struggles, sorrow etc. should be taken as part of life.

Nicholas Copernicus the polish astronomer, challenged the entire world when he started that sun and the earth was the center of the universe. It called for a lot of courage on his part to face the insults, ridicule and opposition. He stuck to his principles and shuddered but did not budge from propagating what he believed was right. Helen Keller was born deaf, dumb, and blind. Her handicaps did not prevent her from pursuing a successful path. She did a lot of good for people like her. That was real greatness.

Mahatma Gandhi a lawyer by profession, he could have lived a peaceful and happy life by following his profession. He saw sufferings in South Africa. He could not keep quiet when his own country was under the British empire. He joined in struggle

and led India into getting her independence. He also fought against many of customs and practices prevailing in the country. Today we call him the father of our nation.

There are several great men and great women who can teach us how to become great. Florence Nightingale, Napoleon Bonaparte, Jawaharlal Nehru, Satyajit Ray, Mother Teresa etc are only a few of these.

Greatness is not outside our reach we too can become great. We must pay its price-sacrifice, Struggle and hardwork. The Preparation begin now.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

अठवाच
विभाग

पालटी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

मराठी विभाग अहवाल

डॉ.वर्षा कीर्तने

(मराठी विभाग प्रमुख)

महाविद्यालयात २०१४-२०१५ या शैक्षणिक वर्षापासून मराठी विषय प्रथम वर्ष कला शाखेस शिकविण्यास सुरुवात झाली. शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ पासून मराठी विषय विशेषस्तरावर शिकविला जातो. मराठी विषयाची विद्यार्थ्यांना विशेष आवड असल्याचे लक्षात आले. विद्यार्थी महाविद्यालयात होणा-या विविध कार्यक्रमात उत्सृत सहभाग नोंदवितात तसेच शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर अंतर्गत असणा-या नाईट कॉलेज ऑफ आर्ट्स् अँड कॉमर्स, कोल्हापूर मराठी विभाग आयोजित मराठी भाषा व रोजगाराच्या संधी या विषयावरील ऑनलाईन कार्यशाळा दि २८ जून २०२१ रोजी संपन्न झाली या कार्यशाळेत महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला व प्रमाणपत्र प्राप्त केले.

मराठी विभागाने मराठी भाषा गौरव दिन व विज्ञान दिन साजरा केला. यावेळी सांस्कृतिक, सामाजिक क्षेत्रात भरीव असे योगदान देणारे, म.सा.प, उपनगर शाखा सावेडीचे प्रमुख कार्यवाह मा.श्री.जयंत येलूलकर प्रमुख पाहुणे म्हणून लाभले. प्राचार्य खासेराव शितोळे, संस्थेचे अध्यक्ष श्री.किशोरजी मुनोत यांच्या उपस्थितीत कार्यक्रम संपन्न झाला. तसेच मराठी विभागाने कवितेतील पावसाच्या प्रतिमा यावर चर्चा व काव्यवाचन या कार्यक्रमाचे आयोजन केले होते यासाठी कवी चंद्रकांत पालवे, प्रा.च.वि.जोशी, विवेक दसरे यांनी काव्यवाचन केले तसेच यावर चर्चा केली. मराठीचे विद्यार्थी चेतना शर्मा, दीक्षा घोरपडे, मयूर धनगर तुषार धाडे, अविनाश आवहाड, निखिल बनसोडे व प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी यांनी काव्यवाचन केले.

मराठी विभाग प्रमुख प्रा.डॉ.वर्षा कीर्तने यांना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाने विद्यावाचस्पती (पीएच.डी.) मार्गदर्शक म्हणून मान्यता दिली. याबद्दल प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत, संस्थेचे अध्यक्ष श्री.किशोरजी मुनोत यांनी अभिनंदन केले.

महाराष्ट्र साहित्य परिषद व उपनगर शाखा सावेडी अहमदनगर यांचेतके सन्मानपत्र देवून सत्कार करण्यात आला. तसेच प्रा.सविता चव्हाण यांना कमल शर्मा ऑवॉर्ड ऑफ ॲक्डेमिक एक्सेलेन्स पुरस्कार मिळाला.

प्रा.डॉ.वर्षा कीर्तने व प्रा.सविता चव्हाण यांनी विविध ऑनलाईन वेबिनारमध्ये सहभाग नोंदविला आहे.

मराठी विभाग सतत कार्यरत असणारा विभाग असून या विभागाला प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत, संस्थेचे अध्यक्ष श्री.किशोरजी मुनोत हे वेळोवेळी बहुमोल असे मार्गदर्शन करतात, प्रोत्साहन देतात त्यामुळे मराठी विभाग सर्व कार्यक्रम यशस्वीपणे राबवितो. तसेच महाविद्यालयात सर्वांचे सहकार्य वेळोवेळी मिळते.

पालती

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

हिंदी विभाग अहवाल

प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी

(हिंदी विभाग प्रमुख)

महाविद्यालय का हिंदी विभाग सतत सक्रिय और गतिशीलविभाग है। विभाग द्वारा विद्यार्थियों हेतु अनेक उपक्रम का आयोजन किया जाता है। वर्ष २०२१-२०२२ के प्रारंभ में द्वितीय वर्ष के हिंदी के विद्यार्थियों का विभाग द्वारा स्वागत-समारोह आयोजित किया गया। प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत इस अवसर पर कार्यक्रम के अध्यक्ष के रूप में उपस्थित थी। १४ सितंबर २०२१ को महाविद्यालय में हिंदी दिवस का आयोजन किया गया था। इस अवसर पर जनता कॉलेज रॉइ छत्तीरी के प्राचार्य डॉ.सुरेश बाबर सर ने प्रमुख अतिथि के रूप में उपस्थित रहकर विद्यार्थियों का मार्गदर्शन किया। इस अवसर पर महाविद्यालय के संचालक श्री.किशोर मुनोत, परिसर संचालक डॉ.स्वाती मुनोत सहित महाविद्यालय के सभी सदस्य और विद्यार्थी उपस्थित थे। १० जनवरी २०२२ को विश्व हिंदी दिवस के अवसर पर विभागप्रमुख प्रा.आनंद त्रिपाठी ने विद्यार्थियों को वैशिक स्तर पर हिंदी इस विषय पर मार्गदर्शन किया। विभागप्रमुख प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी की शैक्षणिक वर्ष २०२१-२०२२ की उपलब्धियाँ-

- १) वेतन लेखा कार्यालय, रक्षा मंत्रालय, वी.एस.एन.एल. भारत सरकार द्वारा आयोजित

हिंदी कार्यशाला में प्रयोजनमूलक हिंदी विषय पर मार्गदर्शन किया।

३) सितंबर २०२१ में वेतन लेखा कार्यालय, सी.क्यु.ए.वी. एफ.सी.आई, अहमदनगर, द्वारा आयोजित हिंदी दिवस समारोह में मुख्य अतिथि / वक्ता के रूप में उपस्थित रहकर मार्गदर्शन किया।

४) अहमदनगर आकाशवाणी के हिंदी कार्यक्रम मानस में अनेक समसामायिक विषयों पर विभिन्न वार्ता प्रसारित हुई।

५) नई शिक्षा नीति में हिन्दी तथा अन्य मारतीय माध्याओं का स्थान विषय पर आयोजित एक दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी में सक्रीय सहभाग लिया।

६) साहित्य निर्मिति की नवदिशाएँ विषय पर शोधालेख प्रकाशित

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

राज्यशास्त्र विभाग अहवाल

सौ.अमृता मुळे
(राज्यशास्त्र विभाग)

के.जी.कला व वाणिज्य महाविद्यालयातील राज्यशास्त्र विभाग २०१४ मध्ये सुरु झाला. प्रथम वर्ष कला शाखेला राज्यशास्त्र अनिवार्य असून द्वितीय वर्षाला तो ऐच्छिक आहे. असे असले तरी राज्यशास्त्र विषयाला विद्यार्थ्यांची प्रथम पसंती राहिली आहे. राज्यशास्त्र विषयाच्या अभ्यासाबरोबरच इतर अनेक उपक्रम राबविले जातात. यामध्ये संविधान दिन, स्वच्छता दिन, लोकशाही दिन साजरे केले जातात. यामध्ये संविधान शपथ घेणे. महाविद्यालय व परिसराची स्वच्छता करणे विद्यार्थ्यांना लोकशाहीचे घटनेचे महत्व सांगून त्यांच्याकडून सुजाण नागरिक म्हणून सुयोग्य वर्तन घडेल असे विचार त्यांच्यापर्यंत पोहोचवणे इ.उपक्रम राबविले जातात. त्यासाठी विविध दिनाचे त्यांना महत्व सांगणे व राज्यशास्त्र विषयातील विविध तज्ज्ञ, अभ्यासक व्यक्तींचे व्याख्यान आयोजित करणे.

असे उपक्रम घेतले जातात. सोबतच नित्याने वर्गामध्ये प्रश्नमंजूषा घेणे, विविध राजकीय घडामोर्डीवर मुलांमध्ये चर्चा घडवून आणणे. त्यांची मते जाणून घेणे. इ.गोष्टीमध्ये विद्यार्थ्यांना सामावून घेतले जाते. जेणकरून विद्यार्थ्यांची राजकीय, सामाजिक जाणिव वाढीस लागून विद्यार्थी अधिक सजग राहतील. विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासाकरिता त्यांना क्रमिक पुस्तके व अवांतर वाचनाही पुस्तके उपलब्ध करून देण्यात येतात. तसेच वेळोवेळी त्यांच्या अभ्यासक्रमाचा आढावाही घेण्यात येतो.स्पर्धा परीक्षाची पुस्तके ही उपलब्ध आहेत. विद्यार्थ्यांना वेळोवेळी महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत यांचे मार्गदर्शन लाभते. सोबतच इतर सर्व प्राध्यापकांचे सहकार्य लाभते.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

वाणिज्य विभाग अहवाल

प्रा.डॉ.प्रशांत खोपटीकर

(वाणिज्य विभाग)

के.जी.कला व वाणिज्य रात्र महाविद्यालयात सन २०१५-१६ पासून वाणिज्य विभाग कार्यरत आहे या विभागामार्फत बी.कॉम प्रथम, द्वितीय, तृतीय वर्गाच्या विद्यार्थ्यांचे स्वागत करण्यात आले. महाविद्यालयात शिक्षक दिन, गुरुपौर्णिमा साजरी करण्यात आली. याच्येळी कॉलेजचे विश्वस्त श्री.किशोरजी मुनोत आणि प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत मँडळ यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

केंद्र सरकारने व्हॅट या करप्रणालीचे वस्तू व सेवा कर (जीएसटी) मध्ये रूपांतर केल्यानंतर त्यासंबंधीची माहिती कॉलेज मधील वाणिज्य विभागातील प्रत्येक वर्गात देण्यात आली पूर्वीची करप्रणाली आणि नवीन करप्रणाली यांची माहिती देण्यात आली.

वाणिज्य विभागाचा एक भाग म्हणजे बँकींग अँक्ट कायद्यात या विषयांसंदर्भात विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष बँकेमध्ये खात्यात पैसे भरणे, पैसे काढणे तसेच पैसे ट्रान्सफर करणे याचे प्रात्यक्षिक दाखवण्यात आले त्यामुळे विद्यार्थ्यांना

विविध चलाधा जवळून अभ्यास करता आला. तसेच वाणिज्य विभागातील विद्यार्थ्यांना नोकरी मिळवून देण्याबाबत विविध कंपन्या, संस्था यांच्याशी चर्चा केलेली आहे. जसजसा रोजगार उपलब्ध होतो त्यानुसार विद्यार्थ्यांना पाठवले जाते. या विभागात फक्त शिक्षणापर्यंत भदत न करता रोजगार उपलब्ध करण्याकरिता भदत केली जाते.

या कामी कॉलेजच्या प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत मँडळ आणि कॉलेजचे विश्वस्त श्री किशोरजी मुनोत सर यांचे सहकार्य मिळते तसेच विविध बँकांच्या भरती संदर्भात ज्या जाहिराती येतात त्या विद्यार्थ्यांमध्ये शेअर केल्या जातात. या विभागांतर्गत बँकींग, कॉस्ट अकॉर्टींग, ऑडीट, इनकमटॅक्स, बिझनेस अँड मिनिस्ट्रे शन, माकेटींग, बिझीनेस कम्युनिकेशन हे विषय शिकवले जातात.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

B.B.A (C.A.) Department

Prof. Snehal Borawake

B.B.A. (C.A.) Department

Our college was started from 2007. Our BBA (C.A.) Department from 2007. At that time this course name was B.C.A. (Bachelor of computer Application). In 2016 B.C.A. Course name was change and new course name is BBA (CA) (Bachelor of Business Administration) (Computer Application)

Our Department has produced hundreds of Professionals and has established a name for it self in the country and abroad. They have consistently excelled in the highly competitive industrial environment.

We have dedicated faculty who contentiously working for the betterment of student.

In today's world the definition of good college is largely dependent on its ability to offer industry interface to its students that helps them enhancing their practical knowledge. The focus of K.G.College is entirely to create and make them ready for the co-operate world. industry ready employable condiates. In times of cut root competition where everyone strives hard for successful corner industry interface is of prime importance.

When studying in an BBA (CA) college and looking forward for a bright future, gaining practical knowledge other than lecture and theories becomes important for this purpose K.G.College has take initiative to have a tieup with SAP is the center of todays technology revolution.

The market leader in enterprise application Software SAP helps organization fight the effects of completly growth and stay ahead of competition. SAP Spinh Info Tech Pvt Ltd is business partner with SAP. K.G.College has tie up with this company now B.A., B.Com and BBA (CA) students now can entroll themselves with this company for better job prospectus in the industry. This company will provide placement training.

This tie up will help students

- Building confidence and instills a positive attitude towards the work culture.
 - Provide equal opportunity to the students who have zero work experience
 - It nurtures skills as well as knowledge. It will create better employment prospects
- Course

FYBBA (CA)

SYBBA (CA)

TYBBA (CA)

Other activities-

1. Visit various IT companies
2. Conduct various Guest Lecture
3. Related student Project (Language)
3. Conduct Campus Interview for placement of student (IBM/TCS)

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

विद्यार्थी विकास मंडळ

प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी
(विद्यार्थी विकास अधिकारी)

महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ.स्वाती
मुनोत यांच्या मार्गदर्शनात विद्यार्थी विकास
अधिकारी प्रा.आनंदमणि त्रिपाठी यांनी २०२१-
२०२२ मध्ये विविध विद्यार्थी केंद्रीत उपक्रमाचे
आयोजन केले यात प्रामुख्याने-

१) पंचम योगदिवस दि.२१ जून २०२१ रोजी
साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी प्रसिद्धी
योगगुरु श्री सुरेश पाटील व अनिरुद्ध भागवत
यांनी प्रात्यक्षिक सादर करून उपस्थितांना
मार्गदर्शन केले.

२) २ जुलै २०२१ रोजी महाविद्यालयात वृक्षारोपन
करण्यात आले.

३) १६ जुलै २०२१ रोजी स्वच्छ भारत अभियान
राबविण्यात आले.

४) ३१ ऑक्टोबर २०२१ रोजी सरदार
वल्लभभाई पटेल यांची जयंती राष्ट्रीय एकता
दिवस म्हणून साजरी करण्यात आली. या प्रसंगी
संस्थेचे अध्यक्ष श्री हरतीमलजी मुनोत अध्यक्ष
म्हणून उपस्थित होते.

५) २६ नोव्हेंबर २०२१ रोजी संविधान दिन
साजरा करण्यात आला.

वरील सर्व कार्यक्रमांना संस्थेचे संचालक
श्री किशोर मुनोत, प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत
यांच्यासह महाविद्यालयातील शिक्षक शिक्षकेतर
वर्ग व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

ग्रंथालय अहवाल

रासकर हर्षाली गिरीष
(ग्रंथपाल)

अहमदनगर येथील के.जी.कला व वाणिज्य महाविद्यालयातील ग्रंथालयाची स्थापना महाविद्यालय स्थापनेपासून २००७ पासून झाली आहे. सदर ग्रंथालयात शैक्षणिक पाठ्यपुस्तके, क्रमिक पुस्तके तसेच विविध प्रबंध, शोध निबंध विषुल प्रमाणात उपलब्ध आहेत. तसेच अवांतर वाचन साहित्यामध्ये विविध कथा, कादंब-या, विविध विषयांवरील पुस्तके उपलब्ध करून दिलेली आहेत व विद्यार्थी त्या पुस्तकांचा वापर करतात तसेच दैनंदिन वाचनाकरिता विविध भाषिक अर्थात मराठी, इंग्रजी वृत्तपत्रे ग्रंथालयात उपलब्ध आहेत.

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ पासून ग्रंथालयात वृद्धी सॉफ्टवेअर हे संगणकीय सॉफ्टवेअर घेतले असून त्याद्वारे सर्व पुस्तकांची नोंदणी व वाटप हे संगणकीय सॉफ्टवेअर द्वारे केले जाते. दिवसें दिवस वृद्धींगत होत जाणा-या ग्रंथ संपदेमध्ये एकूण ३६०० पुस्तके असून संगणकीय सुविधेमुळे ते अधिक सुसज्ज झालेले आहे. ग्रंथालयात विद्यार्थी, शिक्षक सर्वांसाठी वाचनाची उत्तम रोय असून अधिकाधिक विद्यार्थी याचा लाभ घेत आहेत. शिक्षण क्षेत्रातील अनेक मान्यवरांनी ग्रंथालयास भेट दिलेली असून महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ.स्वाती मुनोत यांच्या मार्गदर्शनात ग्रंथालय अधिकाधिक प्रगती साधत आहे.

पालदी

के.जी.कला व वाणिज्य (रत्र) महाविद्यालय

पराक्रमी

के. जी. कला व वाणिज्य महाविद्यालयामध्ये विद्यार्थ्यांना दिली पर्यावरण सुरक्षीततेची शपथ

संस्कृत वाचनातो
कामां पालनेतिथे

आज एकाच यात्रात
उत्तमतेने बदलाव आहे. आपला
मर्हांनी पालनेतिथे उत्तमतेने
जग वैदिक वाचने यांनी
आहे. इच्छाकर येण्याचा
विकासातील ज्ञानाचार्य
उत्तमतेने बदलाव करा.

आवश्यक युवांची गोपनीय
संज्ञा उत्तम विद्यार्थी कृद
इत्या, याचे आपला पर्यावरण
मध्यांतरातील विभिन्न काळांचा
संबंधांची याच उत्तमतेने
नव व्याविधानामध्ये याचांचा
ज्ञान घासावीची याचे
व्यापक दिवा
निवित के. जी. कला व

विद्यार्थ्यांना उत्तमतेने
विद्यार्थीता याचिका
मुख्यीलेची वरच्यु टेप्यात
उपरी याचिकी "यश,
इत्या य वाची ज्ञाने युक्तप्रेत
दाता, यक ताचे वाचाता,
सद्य पर्यावरणी आहा"
उपरी कृदी विद्यार्थ्यांनी देऊ,
उपरी ली आपल्या वाचाताची

जाही जाही आपला ली वाचाता
अपि असेही वेळेवाराते उत्तम
तज असेही ज्ञानातील पर्यावरण
विद्यार्थीता आम्ही काढी याचिका
उत्तमतेने एक वाचाते तिकात
विद्यार्थ्यांची आवश्यक असेही
विद्यार्थीती आपली दिते.

वा. विकास विकास
पर्यावरणातील डा. वर्षा

विकास, डा. ज्ञानेन विकास,
डा. विजेता विकास, डा. चंद्रिका
विकास, डा. अंजली विकास,
डा. व्यापी विकास, सामाजिक सुरक्षा,
आपली युवती, वाचाती वाचाता,
विद्यार्थ्यांनी संवित तेंदुरे
व विद्यार्थ्यांनी वाचाता उत्तमतेने

मराठीला अभिजात भाषेवा दर्जा मिळावा
यासाठी सर्वांनी प्रयत्न करायला हवेत

संस्कृत विज्ञान

मात्र एक विद्युत उपकरण
‘वैदि विद्युत डीप’ के रूप में बहुत सुना
जाना जाता है।

तांडी वास्तविकता होता रहता रहता है औ यह निरन्तर बढ़ती रहती है।

Digitized by srujanika@gmail.com

नियमित व्यायाम आवश्यक- डॉले

卷之三

Fig. 44- लिंगार्थी ईरोपियन वाहनविकलांग
विकलांग भाषा तें लाएँ लिंगार्थी वाहनविकलांग
करते लाएँ लाएँ तरुं तरुं तरुं लाएँ लाएँ लाएँ लाएँ

उपरोक्तानी गहिरी दिले, ताकूरे विषय
संबंधी जितारे युवती जी की विषय आवा-
यनक गही जो ताकूरे अपेक्षित विषय
विशेष होते, जातिक गहिरा तिन विषयावाले
दोषात् हुए। यह ए सम्बन्धी युवती विषयावाले
दोषात् दरवाजावाले अपेक्षित विषय

के, जी, महाविद्यालयात् काल्पनिक

१०८—विजय वार्षी
का नाम है जो यहाँ
न अपनी बातें कहता, उस
लिए विजय वार्षी

100

କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ

5

गावराज्याची संकलना ही ग्राजही
प्राप्तिंगिळ : डॉ. स्वाती मुनोज

www.ijerph.com

卷之三

卷之三

के. जी. महारा

वेदाः

लयात काव्यवाचन

1

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

Achievements 2021-22

Dr.swati Munot (Campus

Director)

-Online Learning preparedness

A study with special reference to traditional courses students of savtribai phule Pune University with reference to BA and B.Com students of Ahmednagar city.

Presented research paper in 4th International African conference on current studies, Oct 20-22,2021.

BANI WILEED UNIVERSITY, LIBYA

Issued-05/11/2021/ISBN-(78-625-7464-39-0

-Implications of the green Economy for higher and further Education institutions in india

ER Publications /ISSN:2320-8708-New Delhi India

International Journal of Enhanced research in educational Development

-Become Environment management system lead Auditor For ISO 14001:2015

- Received Nation Builder Award by Rotary club of Ahmednagar Midtown 2021

पालवी

के.जी.कला व वाणिज्य (रात्र) महाविद्यालय

Achievements 2021-22

Sr.No.	Name	Title	Details
1.	Dr.Swati Munot (Campus Director)	-Online Learning preparedness	A study with special reference to traditional courses students of savtribai phule Pune University with reference to BA and B.Com students of Ahmednagar city. Presented research paper in 4 th International African conference on current studies,oct 20-22,2021. BANI WILEED UNIVERSITY,LIBYA Issued-05/11/2021/ISBN-(78-625-7464-39-0)
2.	Dr.Swati Munot (Campus Director)	Implications of the green Economy for higher and further Education institutions in india	ER Publications /ISSN:2320-8708-New Delhi India International Journal of Enhanced research in educational Development
3.	Dr.Swati Munot (Campus Director)	Become Environment management system lead Auditor For ISO 14001:2015	
4.	Dr.Swati Munot (Campus Director)	Received Nation Builder Award by Rotary club of Ahmednagar Midtown 2021	-----
5.	Prof.Borawake Snehal Dilip	Received Smt. Kamal Sharma Award of Academic Excellence'	which was conducted on 5th September 2021 at Lexicon Group of Institutes Campus Wagholi, Pune.
6.	Prof.Dr.Kirtane Varsha Sitakant (H.O.D Art's)	Received certificate from Maharashtra Sahitya Parishad. Branch Savedi, Ahmednagar.	On occasion of Marathi Rajbhasha Din for writing articles and other literature in Marathi language,
7.	Prof. Savita Ghanshyam Chavan	Received Smt. Kamal Sharma Award of Academic Excellence'	which was conducted on 5th September 2021 at Lexicon Group of Institutes Campus Wagholi, Pune
8.	Prof.Anand Tripathi	Qualified CTET	Conducted by National Testing agency,New delhi

